

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH- COĞRAFYA FAKÜLTESİ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(SİNOLOJİ) ANABİLİM DALI**

**GÜNEY KUZEY HANEDANLIKLARI DÖNEMİNDE KUZEYDE
KURULMUŞ ÜÇ DEVLET**

Yüksek Lisans Tezi

Şükrü AKTAŞ

ANKARA - 2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH- COĞRAFYA FAKÜLTESİ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(SİNOLOJİ) ANABİLİM DALI**

**GÜNEY KUZEY HANEDANLIKLARI DÖNEMİNDE KUZEYDE
KURULMUŞ ÜÇ DEVLET**

Yüksek Lisans Tezi

Şükrü AKTAŞ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. İnci İNCE ERDOĞDU

ANKARA – 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(SİNOLOJİ) ANABİLİM DALI

GÜNEY KUZAY HANEDANLIKLARI DÖNEMİNDE KUZAYDE
KURULMUŞ ÜÇ DEVLET

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İnci İNCE ERDOĞDU

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınav Tarihi:.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurullara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.../.../20...)

ŞÜKRÜ AKTAŞ

İMZA

ÖNSÖZ

M.S, 300 ila 500. yüzyıllar arası dönem Orta Asya’da yaşayan göçebe toplulukların, birbirleriyle siyasi birlikler, devletler kurmalarına, kabilelerin, göçebe toplulukların, sürekli göçlerine, bu boy ve devletlerarasında cereyan eden mücadelelere, savaşlara sahne olmuştur. Bu dönemler ile alakalı belgeler Çin yıllıklarında ve tarihi kayıtlarında mevcut bulunmaktadır. Sinoloji araştırmaları için temel kaynaklar Çin kaynaklarıdır. Bununla beraber Türk tarihi ve kültürü araştırmaları üzerine yapılacak araştırmalar için de yine temel kaynaklar Çin kaynaklarıdır. Türkler ve Çinliler aynı coğrafyayı paylaşmışlardır. Biz tez çalışmamızda Güney – Kuzey Hanedanlıkları dönemi (南北朝) kuzeyli yarı göçebe, yarı yerleşik yaşamış devlet, şehir devleti şeklindeki “ Üç Devleti ” inceledik. Çin’in tarihi kayıtları ve belgelerinden yola çıkarak Türk Kültürü ve soyu ile bağlarını ortak yönleri ve birbirleriyle ilişkilerini ele almaya çalıştık.

Tez çalışmamız esnasında bana yardım eden danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. İnci İNCE ERDOĞDU’ya teşekkür ederim. Ayrıca tez konumuzun seçiminden, hazırlık aşamasına, desteğini esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Bülent OKAY’a teşekkür ederim.

Şükrü AKTAŞ

Ankara - 2015

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
GİRİŞ	IV
1. BÖLÜM.....	1
TOBA WEİ DEVLETİ VE GENEL TARİHİ.....	1
1. 1. Toba (Tabgaç) İsmi ve Kökeni.....	1
1.2. Toba' ların Etnik Kökeni.....	3
1.3. Toba' ların Yaşadıkları Bölge.....	5
1.4.Toba' ların Güneye Göçleri ve Sebepleri	6
1.5 Birinci Toba Devleti (Dai – 代; 315 – 376), Yükselişleri ve Çöküşü	7
1.6 İkinci Toba Devri (Tabgaç Devleti; Toba Wei, Kuzey Wei,386 – 534)Yükselişleri ve Çöküşü.....	22
2. BÖLÜM	44
ROU RAN' LARIN KÖKENİ, DİLİ VE KOMŞU ULUSLARLA İLİŞKİLERİ	44
2.1. ROU RAN' LARIN KÖKENİ	44
2.2. Rou Ran' lar ve Toba Xianbei' lerin Kökenleri İlişkisi.....	48
2.3. Rou Ran' ların Dili Ve Dillerinin Kökeni.....	49
2.4. Rou Ran' lar ve İsimleri	51

3. BÖLÜM	85
GAO CHE(YÜKSEK ARABA' LILAR)	85
3. 1. Gao Che'lar ve Kökenleri.....	85
3.2. Gao Che ve Tölis (Tölös), Tiele, Tegrek, Tägräg, Türk İsimleri ve İlişkisi ..	89
3.3. Gao Che'lar ve Arabaları.....	91
3.4. Gao Che'lar ve Zhongyuan ile İlişkileri	93
SONUÇ.....	119
BATI HAN DEVRİNDEN - TANG DÖNEMİNE KRONOLOJİK LİSTE.....	123
EKLER.....	124
KAYNAKÇA	128
ÖZET.....	132
ABSTRACT.....	133

GİRİŞ

Han Hanedanlığının ardından günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti Devletinin bulunduğu topraklarda “ Üç Devlet – San Guo (三国) ” kurulmuştur. Ancak bu devletinde ömrü uzun sürmemiştir. San Guo’nun ardından bu bölge Batı Jin ve Doğu Jin hanedanlıkları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Doğu Jin Hanedanlığının 420 yılında yıkılması ile birlikte yarı göçebe yarı yerleşik hayat süren kabileler ve bunların kurmuş oldukları hanedanlıklar veya şehir devleti tipinde devletler ortaya çıkmıştır. Kurulan bu devletlerin kimi uzun ömürlü olmuş kimi de çok kısa ömürlü olmuştur. Bu dönem içerisinde yeni kabile ve halk kitleleri ilhak edilmiş, sınırlar değişmiş, yöneticiler devrilmiştir ve tüm bu hadiseler son derece çabuk gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu dönem içinde ortaya çıkan bazı devlet ve boyların kuruluş süreci ve genel tarihleri sağlıklı bir şekilde incelemek oldukça zordur. Bu devletler bir yandan iç çatışmalarla uğraşırlarken diğer yandan diğer devlet ve komşu uluslarla mücadele içinde olmuşlardır.

Bu dönem tezimizde konu olan “ Güney – Kuzey Hanedanlıkları ” nın ortaya çıktığı dönemdir. M.S. III. ila V. yüzyıllar arası devrin “ *Güney ve Kuzey hanedanlığı* ” olarak iki grup olarak isimlendirilmiş olduklarını kaynaklardan görmekteyiz. Biz Güney – Kuzey Hanedanlıkları döneminde kuzeyde göçebe veya yarı yerleşik bir düzende yaşamış, köken olarak Türk veya Türk’lerle bağlantılı veya olan Toba (Toba Wei, Tabgaç), Rou Ran (Ru Ru), Gao Che (Ding Ling, Di Li, Chi

Le, Tie Le, Tölös) boyları üzerinde çalışmamızı hazırladık.

Tezimizin birinci bölümünde Toba Wei Devletinin, genel tarihi, soyları ve dilleri bakımından kökenleri, komşu devlet, kabile ve coğrafyalarla ilişkilerini ele aldık. İkinci bölümde Rou Ran'ların genel tarihi, soyları ve dilleri bakımından kökenleri, komşu devlet, kabile ve coğrafyalarla ilişkilerini inceledik. Son olarak üçüncü bölümde ise Gao Che'ların genel tarih, köken ve dil olarak geçmişleri, komşu devlet, kabile ve coğrafyalarla ilişkileri, bu topluluk veya devletlerin soyları, kökenleri itibariyle ' Türklükleri ' açısından ele alınmıştır.

Temel kaynaklarımız “ *Wei Shu, Wei Shu Ru Ru Bölümü, Wei Shu Gao Che Bölümü'dür* ”. Kaynağımızdan aldığımız bilgilerin dışında, tez konumuz hakkında Türkiye’de, Çin’de ve Batı dünyasında konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Konumuz üzerine çalışmış Sinologların yorumları, görüşleri ve eserlerinden yararlanılmıştır. Birbirleriyle örtüşen veya ters düşen tespit ettiğimiz bazı noktalara tezimiz içerisinde ve dipnotlarda belirtmeye özen gösterdik.

Hanedanlıklar ile ilgili tarihlendirme yapılırken Çin takvim sisteminde kullanılan hükümdar adına göre tarihlendirme sistemi kullanılmıştır. tarihi hadiseler başa geçen hükümdarların isimleri ile de anılmış hatta dönemler onların isimleri ile tarihi kayıtlara geçmiştir.. Tezimiz içinde geçen bazı seneler, hükümdarların isimleriyle

beraber aktarılmıştır.

Tezimizin konusu olan Güney – Kuzey Hanedanlıkları döneminde Han soyundan olan halklarında günümüz Çin halkı ile aynı isimle tabir edilerek “ Çinli ” sıfatı ile tabir edildikleri anlaşılmaktadır. Biz çalışmamızda buna dikkat ederek çalıştığımız tarih ve dönem ile uygun ve örtüşen kelime ve sıfat seçimine dikkat etmeye çalıştık. Ayrıca Han halkının yaşadığı bölge ve coğrafya için, o dönem ne isim verildiğini, nasıl anlatıldığına tezimizde yer vermeye çalıştık. Çince imlerin yazılışlarında Pin Yin sistemini kullanmayı tercih ettik.

1. BÖLÜM

TOBA WEİ DEVLETİ VE GENEL TARİHİ

1. 1. Toba (Tabgaç) İsmi ve Kökeni

Han hanedanlığının yıkılmasının ardından Kuzey Çin’de, yarı göçebe yarı yerleşik hayat süren kabileler ve bunların kurmuş oldukları hanedanlıklar veya şehir devleti tipinde devletler kurmuşlardır. Kurulan bu devletlerin, doğuşu ve yıkılışı şaşırtıcı derecede hızlı gelişmiştir. Bir yandan savaşlar yapılmış veya içerde patlak veren isyanlarla uğraşılırken, diğer taraftan yeni kabile ve halk kitleleri ilhak edilmiş, sınırlar değişmiş, yöneticiler devrilmiştir.

Karmaşık olan ve şaşırtıcı derecede hızlı bir kuruluş ve yıkılış hadiselerinin yaşandığı Kuzey Çin coğrafyası, M.S. III. yüzyılın sonlarına doğru, yavaş yavaş istikrar elde etmeye başlamıştır. Çünkü hızla gelişen, büyüyen ve kuvvetlenen devletlerin yine aynı hızla meydana gelen çöküşleri bu devirde bir nebze olsun yavaşlamıştır. Ancak her ne kadar yavaşlamış olsa da tam manasıyla iktidar kurulamamış, bölge istikrara kavuşamamıştır.

Bu dönemde, tarih sahnesine iz bırakan, nispeten daha kalıcı ve devletler kurulmuştur. Bunlardan bir tanesi de Çin dilindeki karşılığı itibariyle “Toba” veya “Tuo Ba Wei” bizlerin ve Avrupa bilim camiasının “Tabgaç”dediği, aslen, ataları,

kökenleri itibariyle Asya Hun'ların bir soyundan geldiği düşünülen, bizim de yine “Toba (Wei) Devlet i” ismi ile çalışmamızda yer verdiğimiz devlettir.¹

“4. yüzyıl'da Kuzey Çin'de (Shanxi'nin kuzeyi²) kudretli bir siyasi teşekkül meydana getiren, Çin'lilerin “To-ba veya (T'o-pa) dedikleri topluluğu Türk'ler “Tabgaç” diye adlandırmışlardır. Aslında Türkçe “ulu, muhterem, saygıdeğer” manalarını ifade eden Tabgaç tabiri³ bilindiği gibi, sonra bazı Kara-Hanlı hükümdarları tarafından unvan olarak (tafgaç, tamgaç) kullanılmıştır.⁴ Kaşgarlı Mahmut'un Türklerden bir bölük olduğunu kaydettiği Tabgaçlar, Çin yıllıklarına

---

¹ Toba' ların veya Tabgaç'ların kökeni ve atalarının “Hun”lar olduğuna dair bakınız; Kafesoğlu, İbrahim; “Türk Milli Kültürü”, s. 88. 4. dipnot.

² Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuzeyinde yer alan 11 şehirden müteşekkil eyelet.

³ Kafesoğlu , İbrahim; “Türk Milli Kültürü”, s. 88., 3. Dipnotundan alınmıştır; Kaşgarlı Mahmut, DLT, 1, s.453; ayrıca: Türk “tab + gaç”, sözcüğünün anlamı ve açıklaması için bakınız.

⁴ Pelliot, T'oung pao, 1912.792'den aktaran; Grousset, Rene “Stepler İmparatorluğu” 1939, s. 79; Tuoba Wei'lere “Tabgaç” denilmesi ile alakalı olarak şöyle bahis edilir: “ Bu fütuhatin Orta Asya milletleri üzerinde bıraktığı intiba o kadar kuvvetli oldu ki bundan sonra bunlar Kuzey Çin'i T'o-pa memleketi adıyla gösterdikleri gibi onlara uyarak bizzat Bizanslılar da bu isimle adlandırdılar.: Türkçe ‘Tabgaç’; Arapça ‘Tamghadj’; Orta Çağ Yunancasında ‘Taugast’ olarak tanımlanmıştır.

göre Asya Hun'larından bir kısımdır.”⁵ Wolfram Eberhard, ‘ Toba’lar Etnik Bakımdan Hangi Zümreye Girer ?’ isimli 1942 yılında yayınlanmış makalesinde Orhun kitabelerinin birçok yerinde Toba’lardan bahsedildiğini belirtmiştir.

Doğuda önemli bir siyasal boybirliği sağlamış olan Toba (Türkçe Tabgaç ,385 – 550) devleti kuzey Çin'deki bölgede (*günümüz Gansu Eyaleti ve Qinghai üzerindeki Ningxia Hui Özerk bölgesini Sarı Irmağına kadar uzanan alanı kapsar*) kurulmuştur. Göçebe yaşamları kısıtlanan kimi dönemlerde de göç etmeleri üzerine tedbir amaçlı yasak uygulanmış yüz on dokuz adet göçebe boy ve oymak’ın kurduğu Tabgaç (Toba) Devleti yaklaşık yüz yetmiş yıl sürmüştür. Yüz yetmiş yıllık iktidar esnasında yirmi yönetici başa geçmiştir.

1.2. Toba’ların Etnik Kökeni

Kaşgarlı Mahmut’un “ Divanü Lügati’t Türk ” adlı eserinde Toba’lardan bahsetmiştir. Eserinde Toba’ları ‘ Türk’lerden bir bölük ’ olarak tarif etmiştir. Ancak Wolfram Eberhard, Kaşgarlı Mahmut’un Divanü Lügati’t Türk adlı eserinden yararlanarak verdiği atıfta ‘ Tabgaç ’ ismine iki mana verdiğini görmekteyiz. Bunlardan birincisi “ Maçın ”, diğeri ise “ Türk’lerden bir Bölük’tür”⁶.

---

⁵ Kafesoğlu, İbrahim; “Türk Milli Kültürü”, Ötüken Yayınları, syf. 88.

⁶ Eberhard, Wolfram., “Toba’lar Etnik Bakımından Hangi Zümreye Girer?”, AÜ

Toba'ların menşei üzerine başvurduğumuz en temel kaynaklar Çin yıllıkları dahi Toba'ların kökeni üzerine aynı bilgileri vermemektedirler. Kimi kaynaklar Xianbei'lere, kimi kaynaklar Xiong Nu'lara , kimi kaynaklar ise Han'lı (Çinli) bir general ile Xiong Nu'lardan bir kadının nesli oldukları yönünde aktarmışlardır. Eberhard bunu da reddetmiştir. Ancak Toba'ların, Xiong Nu'ların bir kabilesini temsil ettiklerini, başka bir ifade ile Xiong Nu'ların bir nesli, bir boyu oldukları görüşünü desteklemiştir.

Toba'lar hakkında yazılı olan belgelerde, Toba'ların Xianbei'lerden geldikleri bilgisini vermektedir. Xianbei'lerin kökeni üzerine yapılan araştırmalarda Proto – Moğol olduklarını işaret etmektedir. Xiong Nu'ların Türk'lüğü yönünde kanaatleri birleştirdiğimizde;

Xianbei'ler Proto – Moğol'dur,

Proto – Moğol'lar (Moğollar) Türk'tür,

Toba'lar Proto – Moğol'dur veya

Toba'lar Türk'tür, dememiz mümkündür.

Silsile halinde sıralayacak olur isek de

Proto – Moğol'lar – Xianbei'ler ve Toba'lar olarak sıralayabiliriz.

Toba'ların kendi yazılı kayıtları yoktur. Onlarla ilgili bilgi ve kaynaklara Wei sülalesi kayıtlarından ve bu kaynaktan istifade ile çalışılmış bilimsel eserlerden elde etmekteyiz. Japon Shiratori “ Moğol ” oldukları yönünde görüş bildirmiştir. Toba'lar hakkında Wieger “ Tunquz ” olduklarını öne sürmüştür. Toba dilinden yola çıkarak incelemeye çalışmış ve Xianbei'lere ve Tunquz oldukları yönünde görüş bildirmiştir. Xianbei'lerin Tunquz olduğunu düşünen Wieger bu yolla Xianbei'lerin nesli olarak Toba'ları bağdaştırmıştır. Ancak Eberhard, Tunquz'lar ile Toba'ların aynı kökenden geldikleri sanını reddetmiştir.

1.3. Toba'ların Yaşadıkları Bölge

Toba Xianbei'lerin ataları Çin'in kuzey-doğusunda bulunan “Daxing Anling”⁷ bölgesinden büyük Xian Bei dağına kadar olan bölgede yaşamışlardır. 1980 yılında “ Hulunbei Ermeng” kültürel ve tarihi kalıntıları üzerine yapılan kazılarda, Toba Xianbei'lerin tapınaklarındaki taşlarda ve odalarda keşfedilen bulgular çok önemli sorunların cavebı niteliğindedir. Çünkü Toba Xianbei'lerin köklerinin çıkış yeri ile ilgili tam netlik kazanamamış sorular vardır. Tarih çalışmaları dünyasından birçok kişi yeni keşfedilen bu bilgiye çok önem vererek bu keşifler hakkında değerlendirmede bulundular. Yapılan bu değerlendirmeler ve keşifler sayesinde Toba

---

⁷ Heilongjiang (黑龙江) eyaletinin kuzeybatısında bulunan dağlık alan.

Xianbei'ler hakkında oturmamış birçok bilgi soruna çözüm bulunmuştur.⁸

Öncelikle Tuo-ba Xianbei'lerin yeri olarak “Büyük Xianbei Dağı” ismi üzerinde uzlaşmıştır. Bu bölge bugünkü “A- Li” ırmağı civarındaki “Daxing Anling” dağının kuzey bölümünde bulunan bölegenin adıdır. Ayrıca “Zha Lai Nuo Er”ın keşfettiği mezarlıkları (Mu Qun, 墓群) arkeolog dünyasının bir kısmı, Toba Xianbei'lerin güneye hareketleri sürecindeki kültürel kalıntılar olduğunu düşünmektedirler. Bu yüzden “Wei Shu, Dijl, Xuji” gibi kaynaklarda geçen bu yerlerin bugünkü “ İç Moğolistan ” bölgesinde “ Hulun ” gölü civarı olduğunu düşünebiliriz.⁹

1.4.Toba'ların Güneye Göçleri ve Sebepleri

“Tuo-ba Xianbei devleti kabile reisleri idaresi altında, güneye göçleri bugünkü “ Hulunbei Ermeng ” gölü civarına doğru gerçekleşmişti. Bu bölgeye varmalarının ardından;

*“ büyük ve küçükbaş hayvanlarını, kümes hayvanlarını çoğaltmak için göç ediyor ve ok ve ateşli silahlarla avlanarak ticaret yapıyorlardı ve bu sayede göçebe yaşam sürüyorlardı.”*¹⁰

---

⁸ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi; (中国北方民族关系史), 1985; s. 111.

⁹ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi; (中国北方民族关系史), 1985; s. 111.

¹⁰ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi; (中国北方民族关系史), 1985; s. 111.

Toba'ları göç ettikleri bu bölge bataklık halindedir. Bataklık olmasından dolayı tarıma elverişsiz sulak bir bölge olduğundan bataklığı kurutmak ve ıslah etmek konusunda yeterince başarılı olamadılar. Batatlık olan bu bölgedende ayrılıp güneye doğru göçerek yerleşkelerini değiştirdiler. Ancak Xian imparatorun dönemine yaklaştığımızda yeterli bir yerleşim yeri ve başkent niteliği taşımayan bu bölgeyi “uzak bölgelere” değişmediler ve bu bölge civarında yaşamlarını sürdürüp oralara göçmediler.¹¹

1.5 Birinci Toba Devleti (Dai – 代; 315 – 376), Yükselişleri ve Çöküşü

Xiong Nu'ların çöküşünden sonra, Çin'in kuzeyine geldikleri anlaşılan Toba'lar Beş Devlet (Barbar) Onaltı Krallık döneminde Kuzey Çin'de Şan-şi bölgesinde miladi III. asrın sonlarına doğru Shanxi'nin kuzeyinde bulunan Da Dong bölgesine yerleşmişlerdir.¹² Merkezi Dai kenti olmak üzere küçük Dai (代, "I. Topa") hanedanlığını kurdular (315 - 376). Daha ilk hükümdarları (başbuğları) olarak bilinen Şa Mo Han'dan itibaren mücadeleye girişmişlerdir.

İlerleyen süreçte hükümdarları olarak Toba Yilu (拓跋猗廬) Jin Hanedanı'na yardım ederek Hiung-nu'ların Han Zhao hanedanına karşı savaştığı için Jin Hanedanı tarafından Büyük Tanhu unvanını verilmiş ve Jin Hanedanı'nın çöküşü

---

¹¹ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi; (中国北方民族关系史), 1985; s. 111.

¹² Grousset, Rene “Stepler İmparatorluğu” 1939, s. 77

üzerine etkin bir siyasî güç olarak belirmeye başladılar. Ch'in¹³ devleti başındaki, Tibet menşeli Fu-Chien¹⁴ iktidarının çökmesi (384) üzerine etraftaki mahalli hükümetçikleri (16 kadar) idareleri altına alarak büyük devlet haline geldiler.¹⁵

Burdan da anlaşılacağı üzere birçok devlet yıkılıp yerlerine yenilerinin kurulduğunu, ya da mevcut başka kabile ve devletlerce halkları ve emtialarıyla ilhak edildiklerini görebiliriz.

Kuzey Çin'de yükselen ve yıkılan devletlerin birbiri ardına hızlı bir şekilde yükselip yıkılmaları Jin'lerin güneye kaçmaları hadisesinden çok daha önce meydana gelmiştir. Jin'lerin kuzey bölgesinin dışına attığı işaret edilen bu Xiong- Nu Han devletinin mirasçıları 310 senesinde (Luoyang'ın işgalinden bir yıl önce) ve 318

---

¹³ Qin Beyliğinin Giles sistemi ile yazımıdır. Pin Yin sisteminde Qin (秦)'dir.

¹⁴ Kafesoğlu, İbrahim; "Türk Milli Kültürü", s. 89. Sayfa; Fu Jian için Tibet kökenli olarak bahis edilirken, Lewis, Edward; "İmparatorluklar Arasında Çin; Kuzey-Güney Hanedanlıkları; (China Between Empires, The Northern and Southern Dynasties)", sayfa 53., "Fu Jian" hakkında, " Proto – Tibetan (Proto – Tibet) " olarak bahsedilmektedir. " Fu Chien " ismi Giles sistemi ile yazılmıştır. Pin Yin sisteminde ki yazımı Fu Jian (符建) dir.

¹⁵ Kafesoğlu, İbrahim; "Türk Milli Kültürü", s. 89. Sayfa, 9. Dipnotundan alınmıştır. Ayrıca bakınız; Eberhard, Wolfram, Toba'lar Etnik Bakımdan Hangi Zümreye Girerler? s. 19-32; ayn. müell., Çin Tarihi, s. 136.

yılında bir kez daha katledildiler.

İkinci bozgun ise katliama yol açmıştır. Katliama uğrayanların çoğu hükümdar ailesi mensuplarıdır. Bu yıkım, Liu Yao'nun Chang An'a başkenti taşınması ve hanedanlığın adını Han'dan Zhao'ya değiştirilmesi son bulur. Bu gelişmeler neticesinde de başka bir hadise daha meydana gelir. Bu aynı zamanda yeni bir hükümdarların orataya, tarih sahnesine çıkışıdır. Haydutluktan – generalliğe Shi Le'nın, Liu'larla ilişkilerini koparmasına ve Sarı Irmak'ın sel alan düzlüklerinde, ovalarında kendi Zhao devletini kurmasına sebep olur.

Shi Le, bunu kuzey'in büyük kısmını birleştirmek için Liu Yao'yu 328 yılında mağlup eder, ancak 333 senesinde vefat ettiğinde varisi ve aynı zamanda oğlu, kuzeni Shi Hu tarafından öldürülür.

Devletin terör ve şiddetle, vahşetle yöneten Shi Hu kendi varisi olan oğlunu, onun eşini ve 26 çocuğunu öldürtür. Ancak 349'da öldüğünde ülke bölünmüştür. 3 varisi de öldürülmüş ve yerleride çok kısa zamanda doldurulmuştur. Gücü ele geçirme, iktidara sahip olma girişimi Shi Hu'nun oğlu Ran Min'in döneminde doruğa ulaşmıştır. Etnik kökeni itibariyle Han soyundan (Çin'li) olan Shi hu'nun oğlu Ran Min, başkent bölgesinde 350 senesinde genel bir katliama sebep olmuştur.. Ancak Murong dönüşte 351 senesinde Guanzhong'da kurulan Di ve Qiang

kabilelerine yenilir. Ön Qin isimli bu devlet, aynı bölgede Fu Jian idaresi altında doruğa ulaşmış bu devlet imparatorluğu yeniden uyandırmak üzere 357 – 381 yılları arasında Kuzey Çin’i yeniden birleştiren Fu Jian idaresi altında doruğa ulaşmıştır.¹⁶

Bu Han, uyanışı kuzeydoğu’da Ran Min’i mağlup eder ve sulak ovaları işgal etmeyi ve devletin nüfuzunu ve alanını buralara kadar genişletme hedefi Murong devletince 352 yılında durdurulur. Bu Han – Çin uyanışı kısa sürer.

Göçebe hayat sürmeleri, hayvancılık yapmaları, yerleşik bir yaşam geçip, tarımla çok uğraşmamaları hasebiyle Tuo Ba’ların, Türklerle bir akrabalık bağları olduğunu veya ciddi bir bağlarının olabileceği düşüncemizi destekleyici mahiyette bir bulgudur. Çünkü ok kullanmak, yay germek ve avcılık tam manasıyla göçebe halklara has bir özelliktir. Esas itibariyle de tarih araştırmacıları ve bu alandaki bilimadamlarının büyük çoğunluğunun hemfikir olduğu bir durum olarak, bu özellikleri dolayısıyla “Türk” olduklarıdır. Ayrıca yaşadıkları dönemden iki asır sonra kurulan “Türk Devleti”nin¹⁷ ecdadı olduklarını düşünmemizi daha da kuvvetlendirmektedir.

“Jie Fen (洁汾) tahta çıkdıktan sonra, babasının hayatına göre güneye hareket

---

¹⁶ LEWIS, Mark Edward, China Between Empires; “ The Northern and Southern Dynasties ”, Harvard University Press, United States of America, 2011.

¹⁷ Burada kastettiğimiz devlet “ Göktürk Devletidir ”.

etmeye karar verir ve bugünkü “Hulun ” gölünden güneye doğru göç ederler.

“山高谷深、九难八阻”

“yüce dağları, derin vadileri ve binbir sıkıntıyı¹⁸” ve sayısız badireyi geçerek nihayet Xiong-Nu’ların yuvalarına erişirler. Qin - Han devrine yaklaştığımızda, Xiong-Nu’ların yaşadıkları ve idare edip, yönetimleri altında bulundurdıkları yer, onların merkezi bölgeleri “He-Tao; 河套” ırmağı ve “Yin- Shan”¹⁹ dağlarının sınır olduğu özel bölgedir. Bu bölgenin suyu ve otlak alanları verimlidir. Ormanı bereketliydi. Eski çağlardan beri göçebe ulusların, toplulukların otladıkları, avlandıkları doğal hayvan çiftliği konumundaydı.”²⁰

Toba’ların güneye göçleri sürecinde, Xiong-Nu’lar ikiye bölündüler. Güney Xiong- Nu’ları Sibirya’ya, kuzey Xiong-Nu’ları batıya göç ederler. Xianbei’ler Xiong-Nu’ların yerleşkelerine girmelerinin akabinde, kuzey Xiong-Nu Chanyü’sünü batı’ya kaçışında büyük miktarda Xiong-Nu halkı farkında olmadan takip ederler, ancak halen bu eski yerleşkede²¹ varlıkları devam etmektedir. O dönemde

---

¹⁸ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi; (中国北方民族关系史), 1985; s. 111.

Ancak bu cümlemin “ dokuz zorluk, sekiz engel ” olarak da çevirisi yapılmıştır.

¹⁹ İç Moğolistan’dır. ‘ Karanlık Dağ ’ olarak da bilinir.

²⁰ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi; (中国北方民族关系史), 1985, s. 112

²¹ Burası “ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi ” ; (中国北方民族关系史),

Xianbei'ler “ Laodong ” bölgesine vardıkları esnada on bine yakını geride kalıyor, sayısı yüzünü bulan Xiong-Nu'lar ise mülteci gibi birçok yer ve yörede yaşıyorlardı. Ancak yinede bu yöre civarında kalmayı sürdürüyorlar ve Xianbei'lerle farklı yörelerin ve kültürlerin halkları olsalarda “ bir arada yaşıyorlardı ”.²²

皆自号、为鲜卑”

“Tuo-ba Xianbei'lerin güç ve etkinlikleri yavaş yavaş arttığından, Xiong-Nu muntıkasında birçok kabil halk kitlesi kendilerini Xianbei olarak niteliyor, bu şekilde adlandırıyorlardı.”²³

Bu yüzden güney'de bulunan Xianbei halkının hali hazırda gücünü arttırıyorlardı. Xiong-Nu'lar ilerleyen süreçte özellikle günümüz Çin topraklarının kuzeyine denk gelen bölge civarında yükselmeye başlayıp, güçlendiler.

1985, s. 112 sayfa “yuva, in” olarak tabir edilmiştir.

²² Kaynağımızda Çince karşılığı “ Za Chu, 杂处 ” olarak tabir edilmektedir. Bu kelime Türkçe karşılığı itibariyle farklı ulus ve boyların bir bölge ve yerde beraber yaşayabilmeleri anlamına gelmektedir.

²³ “ San Guo Zhi, Xianbei Zhuan, Zhuyin (Wei Shu)” dan aktaran “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi; (中国北方民族关系史), 1985, s. 112'd ‘三国志、鲜卑传、注引（魏书）’

Xianbei’ler ile Xiong-Nu halkları büyük oranda, uzunca bir müddet bir arada yaşadılar. Bunun neticesinde kültürel ve sosyal hayattada iki halk arasında etkileşim oldu. Buna bir örnek vermek gerekirse, iki halk arasında kız alıp- verme adeti gayet doğal bir olay haline gelmiştir.²⁴ Toba Xianbei’lerin kutsal imparatorları (Wu 武) ve Xiong-Nu yurdundan “Göğün Kızı”nın birbirleriyle evlenmeleri hikayesi iki halk arasında benzeşen hikayelerdir. Bu karmaşık dönem Xianbei ve Xiong-Nu halklarının birbirleriyle olan evlilik bağının tarihi sürecini yansıtır ve bu döneme dair renkli bir tabaka meydana getirir. Ayrıca bu bağ iki ulus arasında bağ sağlamlaştırmıştır. Xianbei’lerin babaları Hu’lar ve anneleri olarak bilinen Tuo-Ba Xianbei’ler tam da bu şekilde ortaya çıkmışlardır. Xiong- Nu halkıyla Xianbei’lerin birbirleriyle daha da iç içe geçmişler, kaynaşmışlardır.

Toba kuvvetleri, Xiong-Nu’ların yurtlarına girdikten sonra açık bir ifade ile şunları belirtmişler:

“前世匈奴、蹋顿之走。苟贪财利、抄掠边民、虽有所得、而其死伤不足相补、更招寇仇、百姓涂炭、非常计也。”²⁵

---

²⁴ He Qin (和亲), kız alıp verme yolu ile boylar, hanedanlıklar ve devletler arasında akrabalık ilişkisi tesis edilmesi politikası, yöntemidir.

²⁵ Wei Shu(魏书), Di Ji(帝纪), Xuji(序纪)’den aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının

“Eski düzende (hayatta) Xiong-Nu’lar yakıp, yıkıp herşeyi, heryeri enkaza çevirdiler; bu durumdan bir çıkar elde etmeden geçip gittiler”. Doğru mu?, yanlış mı? Demeden yağma etmenin peşindeydiler; sınır boyunda yaşayan insanalrı yağmaladılar. Her ne kadar kazançlı olsa da, ölen ile yaralanan karşılıklı olarak birbirine denk gelmiyordu. Daha fazla eşkıyaya, düşmanla bağ kuruyor, bu sayede halka daha da acı çektririyordu. Tüm bu sebeplerden dolayı Xiong-Nu’ların bu tutumlarına karşı koyuyordu. Sınır boyunda yaşayan halkı” yağma etmeyi düşünüyor diğer taraftan da “Zhongyuan’ın idaresini” Han aileisinin kızlarıyla evlendirerek siyasi gücü uzun süre elde tutmayı planlıyordu. Bu yüzden de “Wei”ler ile “Han”lar arasında evlilik bağı kuruldu.

Toba kuvvetleri ile Wei’ler arasında evlilik bağı kurulduktan sonra, iki tarafta birbirine elçi gönderir. Bu gönderilen elçilerin veya başka sebeplerle gelip-gidenlerin ardı arkası kesilmez. Wei halkı Toba Xianbei’lere ipek (帛), ipekli kumaş (缯), ham ipek (絮) ve demir (金)²⁶ verdiler. Bu adet çok büyük miktarda sayıda sürüp gitti. Tüm bu bağ ve ilişki sayesinde Toba güçleri bu bağa kalpten inanıp, sadık kaldılar ve Wei’lerle irtibatta kaldılar ve ilişkilerini sürdürdüler.

İlişkeleri Tarihi” (中国北方民族关系史); 1985; s. 112

²⁶ Jin (金) kelimesi aynı zamanda altın anlamına da gelmektedir.

En büyük oğlu Sha- Mo Han'ı, Zhongyuan'ın ileri sistemini ve kültürünü öğreysin ve “Topraklarına göz kulak olsun” diye Wei'lerin başkenti Luoyang'a gönderir. Sha- Mo Han, Wei döneminde Luoyang'ın, ülke hanedanına kalması dolayısıyla, Luoyang, Wei'lere gelip gidenlerin uğrak yeri olur.

Sıma'nın torunları Zao Wei'in yerine, Toba Xianbei'leri desteklediler. Onlarla barışı sürdürdüler, karşılıklı olarak samimi bir ilişkiye devam ettiler. Jin döneminde, Sha- Mo Han çok önem gördü. Başka bir şekilde söyleyecek olursak Xian imparatoru güneye göç edecekleri sırada, en doğru olan istikametın güney komşuları XiongNu'ların yuvaları, yurtlarına doğru olması esasına dayalı bir politika gütmeye başladılar. Bu da Toba Xianbei'lerin yükselişlerini bu temel üzere inşa edilecektir. Bu gelişmeler akabinde Li-Wei, Zhongyuan'ın idaresini ele geçirmek ve kız alıp-verme politikası da yine bu ilişkileri güçlendirmek ve sürdürmek için önemli bir sebeptir.

Ancak Toba Xianbei ve Zhongyuan dostluğu hiç de küçük olmayan engellerle karşılaştı. Sha- Mo Han ve Wei arasındaki dostluk, “Uzun Duvar”²⁷ dışında kalan bütün yerlerin kinine, nefretine yol açmaktaydı. Memnuyiyetsiz bir şekilde “prens (Sha- Mo Han'ı kasten) renkli giyinmiş, sanki güneydekiler gibi, ayrıca tekniğinde de garip, istisnai bir şekli var, ülke birliktymiş, bir aradaymış gibi görünüyor, eski adetleri değiştirmiş, (biz) kesinlikle bunun bizleri etkilemesine izin vermemeliyiz,

---

²⁷ Çin Seddi'nin Çince karşılığının tam tercümesidir.

ülkemizin bilge insanları gibi değil, uygulamaları kökeninde çok yalın ve basit” diye bahseder.

Sonuç itibariyle Sha- Mo Han Sainan’²⁸da çeşitli bölgelerin adamları tarafından öldürülür. Atfedilen karalama ve iftiralara inanan LiWei’de bu yüzden;

“忧死”²⁹

“Öldürülmekten endişe ediyordu”.

Li Wei’inde ölmesiyle birlikte bütün bölgeler ihanet ve isyan ettiler, ülke iç karışıklığa gitti. Tuo-Ba’lar üç bölüme ayrıldı. Tuo-Ba, Liguan sadece kendisi doğu tarafında bir bölgeyi idare etti. Yukarıda kuzeydeki vadiden, kuzeydeki kaynaklara kadar (儒源) Sha- Mo kağan’ın büyük oğlu Yi- Ta bir bölgeyi birleştirdi. Ju, valinin yerine geçip geçip kuzeydeki göletlerin olduğu bölgeyi birleştirmek işine katıldı. Yi-Ta’nın erkek kardeşi Yi-Lu (猗卢) bir bölgeyi birleştirdi, Dingxiang’³⁰da bu eski

---

²⁸ Çin Seddinin güneyini tabir etmektedir. (Sai Nan, 赛南)

²⁹ 晋书。卫瓘传。资治通鉴。晋武帝咸宁三年’den aktaran; 魏书、Wei Shu; 帝纪、Di Ji; 序纪 Xuji’den aktaran: 中国北方民族关系史; Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi; 1985; s. 113

³⁰ Shanxi (山西)eyaleti, Xinzhou (忻州) şehrine bağlı ilçe.

şehirde mutlu ve bereket dolu yaşam teşkil etti. Aynı dönem içerisinde Batı Jin'lerinde “8 Krallık buhranı” meydana geldi. ShanXi, HeBei gibi şehirler Xiongnu'ların olur. Liu Yuan, Jie halkı ShiLe gibi kişilerle mücadeleye giriştikleri yerler haline gelir.

Bu yüzden Jin halkı (Han halkı) savunmak için, hepsi Tuo- Ba olmaya, Tuo-Ba'lara katılmaya gelirler. Yi- Ta bunun için çok mutlu olur, “ülke meselesi” olduğunu düşündüğünden;

“于是晋人附者稍众”³¹

“ Jin halkına biraz daha yakınlaşır (davranır) ”.

Daha sonraları, Yi- Lu, “üç bölgeyi asimile eder, birleştirmek adı altında” ve Jin Bingzhou'a “Liu Kun”un geliş gidişi, buraya olan ilgisi daha samimi olmak, yakınlık kurmak adına çoğalır.³² Liu Kun yeterli olabilirdi, beyaz bölümde bulunan Xianbei'lerle ShiLe karşılıklı uyum sağlamışlardı, önemli olan ise Yi-Lu'nun yardımına güvenmekti. Diğer yandan da Yi-Lu güneye doğru genişlemek istiyor ve

---

³¹ 魏书。卫瓘传'dan aktaran; 中国北方民族关系史; Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi; 1985; s. 113

³²刺使刘昆来往更为密切

kesinlikle Jin hanedanlığının bayrağını ezmek istiyordu.

Yi-Lu tekrar Toba'ların, sıkıcı ve kasvetli kanunlarına doğru yönelirken, diğer yandan da Jin'lerle arayı iyi tutuyor, samimi ve yakın ilişkiler geliştiriyordu. Batı'da, Wu- Sun'larla (乌孙) beraber uğrak yerleri olan eski topraklarını, ve Doğu'da Dun (东吞) lara kadar olan binlerce kilometrelik coğrafyayı at üstünde generalleri vasıtasıyla kontrol etmekteydi.

Yi- Lu, askerlerinin, askeri kabiliyetlerini, alışkanlıklarını, eğitimlerini yönetti. Yi-Lu, Jin Huai imparatorunun ChanYu (单于)'sü ve halkı adına ödüllendirmeyi kabul eder. Bunun ardından, o da tekrar imparatorun miras kalan topraklarda o dönem iktidarda olan eyaletlere oraları daha geliştirip, ileri götürmeleri için yöneticilerinin yerlerini değiştirir. Halk ise bir ilişki, bir bağ kurmak için sebep bulamıyordu. Eyalet valisinden birşeyler istemek için BingZhou'a doğru ilerler. Kuzey sınırını geçmek üzere, LiuKun (刘昆), Lu(卢)nun yapacağı yardıma inancı tamdı. Bu sebepten onun bu isteğine “Nayi, Yinguan, Loufen, Fenzhi ve Dun” gibi beş ilçe halkının XingNan'a göçmesi şartı ile Li-Yu'ye geçmesini ister. Bundan itibaren Tuo-Ba bölgeleri işgal eder. Doğu (bölgeleri) hanedanlık valileri ile irtibata geçtiler, Batı'dakilerde batı ırmağı civarındaki grupları birleştirdiler. Bu olayın etkisi de komşu yüzlerce bölgenin içine kadar nüfuz eder.

Toba kuvvetlerinin gelişip büyümesi ile birlikte, başka bölgelerdeki yetki alanı (管辖) altında bulunan halk kitleleri de, karışık durumdan istifade ettiler. Jin halkı (Han Halkı) buna ilaveten genel olarak başka başka Tuo-Ba tebaası olmayan halkların tamamında Toba'ların baş olduğu ve aynı zamanda Toba'lara bağlı olan "Yeni Halk" haline geldiler. Bu insanlar, Tuo-Ba Xianbei kültürü üzerinde çok yüksek bir yere sahiptir, onların arasında tarım teknolojisini çok iyi bilen, ticaretle ehil olanlar mevcuttu. Bu yüzden bu insanlar, Yi-Lu'yu zorda bırakıp, feodal, yeni ve gelişen bir devlet ve güç olmak hususunda itici unsur oldular. Pingnan'da yaz ayı'ydı. Henüz güneye gitmemişti ve kısa bir süre sonra da katledildi.

Doğu Jin'lerin iyi oldukları dört yıllık süre boyunca (338 yılı), Shen Yi Jian (什翼犍) büyük miktarda ki tarım alanlarından kuzeye Taht'ın bulunduğu tarafa doğru yaklaşır. Kral'ın gücünü arttırmasının dışında ShenYiJian, her türden devlet görevlisinin istihdam olunduğu bir sistem teşkil eder. Her birine görev verir, Han soyundan olanları Yan'lerin tarzında teşkil eder. Sağ kollarının Yan'lerin uzun tarihi için resmi görevlilerine cömert sözler verip merkeze gitmeleri emri verir.

Bu dönem Toba hanedanlığı devlet emtialarını çoktan durdurmuş olması hasebiyle tam bir model niteliğindedir. 340 yılında hükümdar olan ShenYiJian başkent olarak bereketli toprakların olduğu ve mutlu, huzurla yaşayabilecekleri Yun (云)'de Sheng Le'yi merkez olarak seçer. İkinci yılında ise tekrar bereketli toprakları

olan bu eski şehri yaşanabilir, yeni bir şehir haline getirdiler. Buna değin, Tuo-Ba Xianbei'ler yerleşmişler. ShengLe' da yavaş yavaş hanedanlığın idare ve ekonomi merkezi halini alır.

Gerçekte ise kuzey Çin'de ki tüm “barbar” devletleri zorla on binlerce, yüz binlerce tutsak edilmiş halkı iş gücünden istifade etmek üzere yeni kurdukları başkentleri civarına zorla göçe mecbur bırakırlar. Böylece Liu Cong 316 yılında Guanzhang bölgesini fethettikten sonra Chang An'dan Ping Yang'a 80 bin insanın bu bölgeye göç ettiğini ve Shi Le'nın da yüz elli bin Di ve Qiang halkını 329'da Guanzhong'dan başkenti Hebei'e taşıdığı söylenir. Ön Qin devleti, 351 yılında sonra iktidar olarak yükselişe geçtiğinde bu hareketlenmeler tersine döner. Ancak bu dönem boyunca zorla yapılan nüfus hareketi sürekli olarak devlet kuruluşunu başka bir devletin kuruluşu takip eder.

Bazı devletler (en dikkat çeken Murong kabilesinin Kuzeydoğu'da kurduğu Yan devletidir) Çin politik uygulamalarına sabretmiş, bunların zorluklarına, sıkıntılarına katlanmış olsalarda 4. yüzyılın sonunda sadece Toba kabilesi sadakati ve liderliğe sadakati hanedanlığa dönüştürür. Toba'ların büyük bir göç olarak 383 yılında Fu Jian'in devletinin çöküşünün ardından Murong'un batısına muhteşem bir göç olarak ortaya çıkar.

Shen YiJian zamanında, hanedanlığın “Ön Yan (前燕)”lerin istilasına maruz kalmasında rağmen ShenYiJian 30 yıl gibi bir sürede ülkeyi inşa eder (M.S. 367 yılı). Ön Yan hanedanlığı askeri birlikleri hanedanlık topraklarına geçer,

“犯其櫟田”³³

“Tarım arazilerini ihlal ettiği” hadise olarak da tarihi kayıtlara geçer (M.S. 376 yılı).

Ön Qin hükümdarı Fu Jian³⁴ büyük çaplı askeri hareketla hanedanlığa saldırır. Toba devleti 376 yılında Fu Jian tarafından fethedilir ancak Toba Gui tarafından 386’da yeniden eski haline getirilir. Toba Gui yeniden tahta geçer. Onların “geriye doğru hareketleri” başka bir ifade ile tam ilerlemeye geçtikleri bir süreçte işlerinin tersine dönmesi Toba’lar için aslında bir hayır olduğunu da ispat eder nitelikte olmuştur. Çünkü bozkır bölgeleriyle irtibatları onlara çok büyük miktarda at ve müttefik sağlamalarına olanak sağlar. ShenYiJian askerleri mağlup olur, öldürülürler;

---

³³ Zi Zhi Tong Jian, Jin Hai Xi Gongtai He Er Nian. Hu Zhu. Ji Shu Ye (Shuo Wen) (资治通鉴。晋海西公太和二年。胡注。櫟黍也。(说文))’den aktaran; 中国北方民族关系史; Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi; 1985; s. 112

³⁴ Fu Jian (苻坚): 338-385 yılları arasında hüküm sürmüştür.

“国众离散”³⁵

“(Devletin) tebaa (sı) nın büyük bir kısmı birbirinden ayrı düştü.”

Ancak başkent’in bu profesyonel ordusu devletin en büyük tek gücü haline gelmiş ve en çarpıcı olayı haline gelmiştir. İmparator ve en yakın takipçileri tarafından yönetilen komuta edilmesiyle bu ordu, olası karşı güçlere karşı üstünlüklerini güvene alıyordu.

1.6 İkinci Toba Devri (Tabgaç Devleti; Toba Wei, Kuzey Wei,386 – 534)Yükselişleri ve Çöküşü

Dördüncü yüzyılın başlarında Güney Çin’in ordusu yoktu ama hanedanlığı vardı, ancak Kuzey Çin’in ise ordusu olmasına karşın hanedanlığı mevcuttur. 16 krallık “ Barbar ”³⁶ diye anılan bu devletler farklı bölgeleri kontrol etmişlerdi. Bunlar kabile,

---

³⁵ Wei Shu, Tai Zuji (魏书。太祖纪)’ dan aktaran; 中国北方民族关系史; Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Quan Wai Xue Chubanshe, 1985; s. 115

³⁶ Barbar sözcüğü “ Hu 胡 ” kelimesinin ingilizce karşılığından bir tanesidir. Avrupalılarca kuzeyli göçebe, boy ve devletler için Hu 胡 sözcüğü “ Barbar ” manası ile aktarılmıştır. Biz bunun kasıtlı olarak yapıldığı ile birlikte kelimenin doğru olarak aktarılamadığından bu şekilde kullanıldığını kanaatindeyiz. Ayrıca Hu 胡 sözcüğü anlam karşılığı itibariyle Han soyundan olmayan halklar, korkusuz, cesur, sakal, sakallı anlamlarına gelmektedir. Bu kelimenin etimolojik çalışması sonucu “ Hun ”lar içinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

soy konfederasyonu esasına göre kurulmuşlardır. Bu oluşumda bu konfederasyonda savaşta kazandığı, elde ettiği başarılar sonucu eline geçirdiği nüfuzu, ganimetleri yandaşlarına, hizmetinde bulunanlara dağıtır.

Birbirinden farklı bu kabile veya sülaleler askeri alanda her kim başarılı ise onu takip ediyorlardı. Bu yüzden devletler, idarecilerinin etnik gruplarınca kimlikleri saptanmış, belirlenmiş olsa da oluşumları oldukça heterojendi ve birbirinden farklı idi. Ayrıca devletler kağanlarının, hükümdarlarının askeri başarıları temeli üzerine şekillendiği için herhangi ciddi bir mağlubiyette hızlı bir çöküşe sebep olmuştur. Hükümdarın ölümü bile idareciler ve devleti kurmuş olan emrindekiler arasındaki bağın çözünmesine sebep olabiliyordu. Tüm bu sebeplerden dolayı hükümdarın ve ölümü veya herhangi bir sebepten dolayı değişmesi tebaa'nın, idarecilerin ve emrindekiler arasındaki bağın çözünmesine ve devletin bekasını tehlikeye girmesine yol açmıştır.

Fu Jian 383 yılında güneyi işgal etmek, istila etmek üzere sağlam bir ordu toplar. hanedanlığı iki bölüme ayırır. Bir bölüm Liu Weichi'nin tebaası olan bölümdür. 383 yılında FuQin'in iktidarı, bu sebepten Fei ırmağı civarında ki savaşta mağlup olur, parçalanıp, çökerler. Aslında, FuQin idare ettiği çeşitli uluslar ardı ardına güçlerini toplamaya çalıştılar ancak herbiri kendi bildiklerinin doğru olduğunu düşünmelerinden dolayı bir araya gelemediler ve kendi bildikleri doğrultuda hareket

ederler. Tuo-Ba Wei'ler için bu olay karlı (yararlı) bir iş sağlamıştı. 386 yılında ShenYiJian'in torunu "Tuo-Ba Gui" bütün her yerde hanedanlık reisi olarak destek görür. JianYuan (建元) ülkeyi toparlar, NiuChuan'da³⁷ büyük bir toplantı çağrısı yapar. Bunun amacı Tuo-Ba Gui'i her yerin lideri (reisi) konumuna tanımlamak için yapılmış bir harekettir. Aynı yıl nisan ayında Tuo-Ba Gui hanedanlık ismini "Wei" olarak değiştirir. Bu değişim tarihi kayıtlara "Kuzey Wei³⁸" veya "Son Wei³⁹" olarak geçer.

Toba Gui, Çin tarihinde azınlık ulusların liderleri arasında en dikkat çekicilerinden biri olarak anılmayı hak eden bir liderdir. Wei'lerin "Ön-Son" olarak iki ayrı grup olarak isimlendirilmesinde kuzey tarafında durumlar çok daha karmaşık hale gelir. Kuzey Wei'leri "Rou-Ran, Chi-Le, Ku-Mo-xi,"⁴⁰ lerle olduğu kadar Son-Yan ve Batı Yan'lerinde tehdidiyle yüz yüze gelmekle kalmayıp, bunun yanında iç kısımlarda amcasının muhafazakar düşünce yapısının etkisi altında kalan nüfuz ile uğraşır. Böylesi bir duruma Toba Gui öncelikle bütün her yere büyük baskı uygular, ve içerdeki gizli tehlikeyi ortadan kaldırır. Bunun ardından sınır dışına doğru genişlemeye, ilerlemeye başlar.

---

³⁷Bugünkü "Huhhot" "呼和浩特" İç Moğolistan'ın başkenti.

³⁸ Kuzey Wei (Bei Wei, 北魏)

³⁹ Son Wei (Hou Wei, 后魏)

⁴⁰ Róu rán 柔然, Chì lē 敕勒, Kù mò xī 库莫奚

Liu-Ku'nun yardımsever oğlu Liu-Xian'i mağlup ettikten sonra tekrar kuzeye doğru askeri yönlendirir, Ku-Mo-Xi'yi fetheder. Rou-Ran'lar üzerine sefer gönderir ve onlara darbe vurur, bir dizi askeri zafer elde eder, kendi nüfuzunu idare gücünü kuvvetlendirmekle kalmaz, Tuo-Ba Wei'lerin idari sınırlarını genişletir.

395 yılında ülke 10. yılına ulaştığında, Toba Gui, San-Yan ordusunu dağıtır, kırk ila elli bin kişiden müteşekkil sivil-asker ve generalden oluşan toplam sayıları binleri bulan çok sayıda alet, değerli eşya ve ganimetle zapt eder. Güney'de ki zaferi müteakiben Son-Yan'lere saldırıya geçer ve nihayet Son-Yan'lerin başkenti Zhongshan⁴¹'ı alır. Ele geçirilen herşeyi (*İmparatorun mührü, ipek kaplı mührünü, kitap, kütüphanelerini, mahzenlerini, defterlerini*), tonlarca ağırlıktaki defterlere liste halinde kaydeder.⁴²

TianXing (天兴) iktidarının ilk yılında, Toba Gui, PingCheng'⁴³a göç eder. Resmi kayıtlara imparatorun adıyla anılarak kayda geçer ve kayıtlarda adı “Dao Wu Di” olarak geçer. Aynı dönemde hanedalık adının “Wei” (魏) olması hususunda

---

⁴¹“中山” ZhongShan'da, bugünkü “河北” HeBei'de bir ilçe.

⁴² Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi (中国北方民族关系史); 1985; s. 115

⁴³ Bugünkü “Datong, 大同” şehri.

anlaşmışlardı. Dahası elinde mükemmel bir düzenleme ve kanun sistemi bulunuyordu. Bugünkü “LingDengYuan” sistemini kurar, bu bugünkü sisteminin temellerini de oluşturmaktadır. Bu sistemin adetlere uygunluğunu denetler. Bilimsel ve ahlaki kanunlar çıkarılması emrini verir. Genel işlere bakan y neticiside işleri mükemmel şekilde idare eder. Yeni başkent PingCheng’da imparatorluk sarayı, dini tapınaklar, “ SheJi 社稷” inşa eder. Buna kadar, Toba Gui genel olarak Zhou, Qin ve sonra gelenlere göre Zhongyuan krallığını bir model olmuştur.

Kuzey Wei hanedanlığının kurulup yükselişiyle güney-kuzey hanedanlığı devri idarecilerini kuzeyde Çin’in yarı feodal krallığı haline geldi. Kuzey Wei krallığı kuruluşunda ve Zhongyuan sürecine doğru ilerleyişde Son-Yan’lere, Son-Qin, Chu-Le, Rou-Ran gibi devletler üzerine devam etmenin aralıksız saldırı ve fetih yapmanın, savaşmanın dışında, Tuo-Ba Gui ekonomik gelişmenin ve reformları uygun bir biçimde gerçekleştirmek için önemli bir ruhu kullanırlar. Dolayısıyla Tuo-Ba idaresi mümkün olduğunca çabuk bir şekilde Zhongyuan’in toplumsal ekonomik ve idari sistemine ayak uydurmaya zorladılar.

Kısa bir süre boyunca, henüz başlangıç dönemi esnasında, Toba Gui dört tarafta ki bütün başkent’teki bütün kabileleri kabul eden benimseyen şu ifadeyi kullanır;

“散诸部落、始同为编民”⁴⁴

“tüm ayrıışmış, ayrı düşmüş olan kabileleri bir araya getirmek, benzer tek bir millet haline getirmek bunları bir arada harmanlamak” gibi bir tedbir alır.

O dönemde Zhongyuan’ın zaptedilmesinin ardından daha da kesin, kararlı bir şekilde;

“离散诸部、分土定居、不听迁徙”⁴⁵

“Bütün kabilelere gitmeyi bırakın, ayrı ayrı topraklara yerleşin, göç etmeye aldırmayın” diye düşünür.

Bununla tam manasıyla kabile organizasyonunu tamamen bırakır. Bu reform ile kanbağı ilişkisi esasına dayalı soy sistemini yerle bir eder. Soyluların, soyların geleneksel imtiyazlarına el koyar. Bütün farklı bölgelere yetişmiş insanlar gönderip halklarını (halk kitlelerini) bir araya getirmekle kalmayıp ayrıca bütün ulusların,

---

⁴⁴ Wei Shu (魏书), Guan Shi Zhi (官氏志)、dan aktaran, Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi (中国北方民族关系史); 1985; s. 112

⁴⁵ Wei Shu (魏书), He Ne Zhuan (贺讷传)dan aktaran, Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi (中国北方民族关系史); 1985; s. 116

halklarının bir şekilde devlet (ülke) olmaya “Halk Harmanı” olmaya zorlar. Kuzey Wei hükümeti, onlara özel, belli başlı bir bölgede toprak verir, sürü gütme veya tarım işi ile uğraşırlar. Böylelikle yerleşik halkları ayırıştırması “kanbağı” soy kayıtları kontrolüne göre değil, yaşadıkları bölgeye göre ayırır.

Böylece merkezi idarenin nüfuzunu, merkezdeki otoriteyi güçlendirir. Ekonomik faydanın dışında, ortadan kaldırdığı sınır sayesinde ve bu bölgeden elde ettiği insan kaynağından avantaj sağlar ve halklar arasından sınırı kaldırır. Boylar arasında sağladığı bu ittifak ve elde ettiği gücü sayesinde hanedanlığın merkezden idare edilmesini kolaylaştırmıştır. Merkezileştirdiği güç sayesinde hanedanlığın merkezden idare edilmesini kolaylaştırır.

Toba Xianbei’lerin ataları hakkında;

“广漠之野、畜牧迁徙、射猎为业”⁴⁶

“uçsuz, bucaksız tarım arazilerinde ticaret yapmak üzere ava çıkar, hububat’ı (tahıl) çoğaltmak için göç ederek yaşıyorlardı” diye bahsedilmektedir.. Hun’ların topraklarına yani Zhongyuan’e girmeleri sürecinde tarımsal, ekonomik kabiliyeti

---

⁴⁶ Wei Shu, Di Ji, Xu Ji (魏书。帝纪。序纪) den aktaran, Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi (中国北方民族关系史); 1985; s. 116

giderek gelişip, ilerler.

Toba Gui döneminde, YinShan'dan Yang'a, Sarı Irmak'dan kuzeye;

“务农息民、国人悦之”⁴⁷

*“Tarımla uğraşan halkı dinlendirin ” emri ile, “ vatandaşlar (halk, vatanseverler)
mutlu olur, rahatlarlar ”.*

394 yılında Toba Gui, DengPing'de M.S. ortaya çıkan;

“督屯田于河北、自五原至稠阳塞外、分农稼、大得人心”⁴⁸

*“Hebei’de tımar sisteminin denetlenmesi, Wuyuan (五原)’den Uzun Duvarın (Çin
Seddi) kuzey kısmına kadar tarım mahsullerini bölge bölge ayırır, bu politikası
halkın büyük desteğini görür”.*

---

⁴⁷ Zi Zhi Tong Jian (资治通鉴)。 (晋孝武帝太元十一年)’den aktaran; Çin Kuzey
Uluslarının İlişkileri Tarihi, (中国北方民族关系史); 1985; s. 116

⁴⁸ Wèi shū. Zhāo chéng zǐsūn. Tuó bā yì zhuàn (魏书。昭成子孙。拓跋仪传)’ dan
aktaran; Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi (中国北方民族关系史); 1985; s.
116

395 yılında ülkenin yükseldiği 10 yıl boyunca Yan ordusundan WuYuan'lere dek Wei'lerde ki aile sayısı otuz bine düşmüştü. TianXing Yuan (天兴元) 398 yılında Tuo-Ba Gui, başkenti PingChang'a taşındıktan sonra burası kendiliğinden bir merkez haline geldi. "Doğu'dan valiler hanedanlık adına, batı'ya:

“东至代郡、西及善无、南极阴馆、北尽参合的广大地区”。划为 “畿内之田” 并置八部帅 “劝课农桑、 量校收入、 以为殿最”。⁴⁹

“Eyaletin merkezi Dongzhi'ya, (henüz) refaha (bolluğa) kavuşmamış batı'ya, resmi idari durumu henüz oturmamış güneye, kuzeyde ise bütün bölgeyi kapsayacak şekilde geniş bir alana (yayırlar). ‘ Başkente civarındaki tarım alanlarını ’ ve hatta sekiz bölgenin komutanlarını idaresindeki alanlarda dahil olacak şekilde dut ağacı yetiştirilmesi teşvik etmeyi, ve bu sayede (saray) ve askerin gelir miktarını artıracaklarını düşünmekteydiler.”

Doğu bölgesinde GaoLi (高丽) lerin benzeri başka bir soy'da yüz bin'e yakın insan göç eder, “ Başkenti (tamamen) etkin, faydalı bir merkez haline getirir ”. “ İç göç yapan yeni halka ” yönelik emirler verir. Bu emirlerle gayesinin tedbir olduğunu

---

⁴⁹ Wei Shu, Shi Huo Zhi (魏书。食货志。) ' dan aktaran; Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi (中国北方民族关系史); 1985; s. 117

anlamaktayız. “Bunlar arasında çiftlik hayvanlarının sayısını hesaplamaları, tarım arazilerini ıslah etmeleri” yer alır. Tarımla uğraşan bu “ Yeni Halk ”ın ana unsuru Han’lar ve Han’lılaşmış ZhiHe Xianbei’ lilerdir.

Toba Gui’in tarıma önem vermesinden dolayı ilerleyen yıllarda bol mahsül elde ederler. Verdiği bu emirle gaysesinin bu halka yönelik tedbir olduğunu anlamaktayız. Ürün miktarı her geçen yıl artar. O dönemde PingCheng’den YunZhong’ a kadar, hanedanlığın üst rütbeli memurlarının yükselişleri gibi tarım ürünlerinin gelişimi de o nispette hızlı olur. Kuraklık, kıtlık ile karşılaştıkları senede ise, YunZhong “云中” hanedanlığın üst düzey görevlilerinden halka kadar birçoğu açlıktan kıtlıktan ölürler. Aynı yıl “WangLiang” başkenti SuTan’dan “苏坦” “Ye- 邺⁵⁰” şehrine taşınmayı ve kıtlıktan kurtulmak fikrini savunur. CuiHao ZhouTan şiddetle şehrin taşınmasına karşı çıktıklarından Tuo-Ba Gui tebaasının (vatanseverlerini) özellikle fakir, yoksunluk içinde olanlarla yiyecek için Sanzhou’a (三州’a san eyaleti eski Çin’de eyalet sistemine verilen ad.) giderler”. Bundan da anlaşılacağı üzere tarım ekonomisi Toba Gui’in hanedanlığı devrinde de çok daha önemli bir konuma sahiptir. Toba soylusu ve generali ölürken , bütün kardeşlerine nasihatte (嘱咐) bulunur;

“可居水南、就耕良田、广为农业”⁵¹

---

⁵⁰ Günümüz Hebei eyaleti topraklarında var olmuş eski bir yerleşim yeri.

⁵¹ 魏书。和跋传 ‘dan aktaran, 中国北方民族关系史; Çin Kuzey Uluslarının

“Irmağın güneyinde yaşamamız mümkün olduğu vakit, toprağı sürün, işleyin, ticaret için yayılın, genişleyin” diye nasihat eder.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere tarıma önem veren yalnızca Han halkı değil, ZhiHe’lar veya GaoLi halkıda aynı zamanda Tuo-Ba Xianbei soylularıda buna önem verenler arasındadırlar. İç Tuo-Ba başkenti civarında yerleşik duruma geçtiklerinden Toba Gui ve (Mingyuan hanaedanı, bazı kaynaklarda ‘imparator’ olarak anılır) Tuo-Ba Sı (拓跋嗣) vatandaşlara örnek olması için ekip biçmek, toprağı işlemek üzere akrabalarından, yakından ödünç toprak alırlar.

Yongxing yılında (413 yılında) Tuo-Ba Sı (拓跋嗣) “Yue Qin Bei ni” kabilesinden yirmi bini aşkın aileyi “ DaNing Chuan (大宁川) ”a göç ettirir, tarım aletleri verir. “计口授田”⁵² Bu arazi tahsisini yaparken herkese kişi sayısına göre tarla verir. Tarım ürünlerine bu “Yeni Halk”ın köle kimliğini ortadan kaldırmakla kalmaz ve genel manada köle olarak çalışanların ailelerinin aile yapılarında da bir

---

İlişkeleri Tarihi; 1985; s. 117

⁵² Wei Shu, Taizong Ben Ji (魏书。太宗本纪)’ den aktaran, “ Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi ” (中国北方民族关系史); 1985; s. 117. “ Jì kǒushòu tián, 计口授田 ” bu sistemde, ailelere birey sayısına göre tarla ve teçhizat dağıtımı yapılmıştır.

değişiklik, farklılık olur. Toba soyunun, neslinin devamı ve hayat tarzında meydana gelen değişikliğin peşi sıra Toba Xianbei'lerin feodalliğe doğru dönüşümlerini hızlandırır. Ayrıca farklı ulusların birbirleriyle harmanlanmasını, kaynaşmasına hız kazandırır.

Toplumsal reform ve yenilik yapmak ve bu reformu benimsemek için bütün uluslara yönelik idareyi güçlendirerek, bu dev girişimi tamamlar. Kuzey Wei yöneticileri yetenekli kişilerin kontrolleri altına almaya son derece dikkat ederler. Feodal idarede, ekonomi ve kültürel alanında yetenekli kişilerin, hanedanlık düzen ve nizam sistemine hazırlanması ve faal duruma geçirilmesi aşamasında katkıda bulunmaları üzere buralara gönderir. Başka bir ifade ile idari sistemde fayda sağlayacağı düşünülen, yetenekli gördükleri bireyleri merkezi yönetimin bulunduğu yerlere, hem bunları yetiştirmek hem de merkezde hizmet etmeleri gayesi ile buralara göndermişlerdir.

Toba Gui, 396 senesinde Murong'un tam zamanında ölümünden istifade eder, çünkü Murong'un ölümü sonrasında ordusu hızlı bir şekilde gerilemiş, bozulmuştur. Daha sonra iki yıllık bir süre içinde Toba devleti, Murong diyarını (ülkesini) içine çeker, onları bünyesine katar. Toba Gui, Kuzey Çin'in Sarı Irmak'ın doğu sınırı tarafına hükmetmektedir. Devletin kuruluş ve yükselişle birlikte henüz ilk yıllarında, Toba Gui, sağ bölgede Sıma'ya, sol tarafta ise Zhanggun (张袞)'a çok

cömert davranır. Hanedan iktidarının ilk yıllarında (皇始元年、396) Bingzhou’u ele geçirdikten sonra, ilk iş olarak “*eyaletleri inşa eder, idari sistemi düzene koyar*”. Resmi işlerle ilgilenecek, hükümet görevlileri tayin eder. Toba Gui iktidarda olduğu dönemde, yetenekli, ilerici bir ruha, dünya görüşüne sahip, vizyon sahibi ve böylesi düşünceye biçim veren biridir. Zhuzhang (主张), Zhanggun (张袞) en ünlü olanlarından iki tanesidir. Bu kişiler Kuzey Wei’lerin siyasi, askeri, ekonomik, kültürel v.s. alanlarına katkılar sağlamışlardır. 398 yılında, daha fazla Çinlileşmiş Murong kabilesini, fethini tamamladıktan sonra Toba Gui, Ye şehrinde ilham alır ve Pingcheng’da Çin tarzı bir başkent inşa etmeye karar verir. Bu yeni başkent etrafında halkı 8 kabile halinde geçici yerleşim 8 suni kabile şeklinde bir oluşum yapar. Toba Gui göçebe kabile ordularını kalıtsal askeri hizmet sınıfı haline dönüştürür, ki meydana getirdiği bu sınıf devlete zorunlu hale getirilmiş bir sınıftır.

Tuo-Ba Gui’in halefleri hala onun vasiyetini, onun kurmuş olduğu feodal rejim prensiplerini eskisi gibi devam ettirmişlerdir. Buna örnek olarak MingYuan⁵³ hanedanı Tuo-Ba Sı’ da;

“简贤任能”、“访贤俊、复田租之半”⁵⁴

---

⁵³ Ru Mingyuan Di Tuoba Sı “如明元帝拓跋嗣”, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi 中国北方民族关系史 ”; 1985; s. 118

⁵⁴ “ Wei Shu, Taizu Ben Ji ” (魏书。太祖本纪)’ den aktaran; Çin Kuzey

“ yine çiftçiliği ve ipek böcekçiliğini teşvik eder ”.

Bu yöntem Kuzey Wei’lerin yönetimlerini güçlendirmekle kalmaz, 400 – 440 yılları arasında Kuzey Wei’leri tüm Sarı ırmak havzasını fethetmelerinde imkan sağlamıştır. Bununla beraber Toba soyluları ve Han soyundan toprak sahiplerinin birleşmelerini, bir araya gelmelerinide sağlamlaştırır, bu sayede Kuzey Wei’lerin gelişimleri, büyümeleri daha sağlamlaşır. Toba Dao (拓跋焘) bütün birleşmelerin sayesinde, birleşmiş toprakları fethedebilecek, tüm bu yerleri silip süpürebilecektir. Dört bir yana saldırır. Saldırdığı bölge ve kabileler arasında “Qinlong, Liaohai, ve Heyuan’i” ele geçirir, buraları kazanır. Bu gelişmeler neticesinde güneydeki “Yi”, kuzeydeki “Ru”ların hepsi kaçar. Daha önceki yıllardan da kendilerine sıkıntı veren ve hem ilerlemelerini hemde sınır güvenliklerine bir nevi tehdit unsuru olan kabilelerden kurutulurlar, ki bu dönemde kendilerine sıkıntı unsuru oluşturan bir başka kabile ve devletde “Juan Juan” lardı. Başarılı oldukları bu savaş ve mücadeleler neticesinde sınır hatları sakinliğe kavuşur, yabancı (胡) Çin’e ait olurlar. Böylelikle Kuzey Çin’deki bir soy, bölgeyi (Kuzey Çin’i) birleştirmeye muvaffak olur, Kuzey Çin ekonomi ve kültürü geliştirir ve halkları kaynaştırır.

Toba Dao’nun birleştirdiği bölgeler arasında Çin’in başkentleri “ Chang’an ve Luo Yang” şehirleri vardır. Bu bölgelerin ele geçirilmesi ve sükunet sağlanmış, Sarı

Uluslarının İlişkeleri Tarihi (中国北方民族关系史); 1985; s. 118

Irmak deltasında hakimiyet tam manasıyla kurulmuştu. Kuzey Çin, Toba Dao (Tai Wudi, 太武帝)⁵⁵ zamanında en parlak dönemini yaşadı. Devam eden süreçte ‘Son Qin’ devletini de kendine tabi kılar, Hun soyuna mensup Xia devletinin başkentini ve bütün topraklarını alır. 425 yılına gelindiğinde Juan Juan’ları da mağlup eder. 435 yılından sonra hakimiyet alanını daha da ilerletir. Batı’ya doğru ilerler, batı bölgelerindeki Wusun, Yue Pan devletlerini, Kuça, Kaşgar, Karaşar ve Turfan şehirlerinin yönetimini kendisine bağlar. Son olarak 439 yılında Kuzey Liang’lara son verir. Hakimiyet yönünü batıya doğru genişletmesi sayesinde İpek Yolu Türklerin eline geçer. Toba Dao, imparatorluğun merkezini bozkırda tutmaktadır. Ayrıca bozkır göçebe ve bozkır yaşamına alışkın hatta hayat tarzı olan Toba’lara, Kuzeyli göçebe halklara hiç de zor gelmemektedir diyebiliriz. Elbette zorlukları ve sıkıntıları olmuştur. Ancak kökenlerinden, atalarından gelen bir göçebelik ve bozkır yaşamına alışmışlık geni taşıyan Toba’lar, Xianbei’ler, Wei’ler bu hususta daha kolay bir uyum sağlama göstermişlerdir. Hanedan Toba Dao’da bunca uğraş ve savaş neticesinde sağlamayı başaardığı bu birleşmeyi sıkı tutmak ve bi an bile olsun boşluk bırakmaya mahal vermemeye çalışmıştır. Ancak göçebelik etmeleri, açık bozkırlarda yaşamaları neticesinde kendileri gitmeseler, göç etmeseler bile, dışardan gelen etki ve akımlara karşı gelmeleri de, bunlara karşı savunmalarını almaları çok iyi bir netice verememiştir. Ki, Budizmin etkisi de işte tam da böyle bir netice vermiştir. Toba Dao’nun Türk bünyesi ve seciyesini Budizm’in bozucu, tahrif edici etkisinden

---

⁵⁵ 424- 452 yılları.

korumaya yönelik çabalarının değeri ve anlamı ilerleyen süreçte anlaşılabilmiştir. Budist inanışına göre ibadet ve ayinlere mücade etmenin dışında, dini manada propagandasının yapılmasına izin vermemiş, hatta buna karşı bir yasak koymuştur. Tedbirlerin önemini farkedemeyen halefleri, Budizm'in yayılması ve bulundukları bölgeye, halklarına nüfuz etmesi hususunda rahat davranmışlardır. Toba Wen (452-465) ve Toba Hong (465- 471)⁵⁶ dönemlerinde güneyden bazı bölgelerin alınması, İç Asya'da yeni fetihler neticesinde şehir devleti sayısının elliye ulaşması ile askeri manada güç ve ilerleme kaydedilirken, ilerleyen süreçte başa gelecek bir felaketin, kültürel bir yıkımın temelini, ön hazırlığını yapmaktaydılar. Çünkü bu fetih ve ilerlemeler kendilerini Çinlileştirecektir hatta Çinlileştirmiştir.⁵⁷ 480 yılında Toba Hong'un,(*imparator Xiaowen*,) Kuça ve etrafını Juan Juan'lere kaybeden, 493 yılında devlet meclisinin karşı çıkması, muhalefet etmesine rağmen, eski Çin merkezi Luoyang'a başkenti taşımıştır. sarayında Çin elbiseleri, Çin dilinin gerekli olduğu ortaya çıkararak ve Xianbei'ler ile ÇÇin elitlerini anlaşmalı evlilik ve ortak düzeyli evlilikler yolu ile Kuzey Wei'lerini klasik bir Çin devleti haline dönüştürmeye karar verir. Çin nüfusunun yoğun bulunduğu askeri bölgeler Çinli valilerin yönettiği sivil eyaletlere dönüştürürler. Çinli milisleri (milis güçleri) kendi yerel savunmalarını ve döngü halinde hizmet etmeye başlarlar ve hakiki Toba (garnizonu) askeri birlikleri ya Luoyang'da yeni başkent ordularına katıldılar ve

---

⁵⁶ Kafesoğlu, İbrahim; "Türk Milli Kültürü", Ötüken yayınları, syf. 91;

⁵⁷ Kafesoğlu, İbrahim; "Türk Milli Kültürü", Ötüken Yayınları, s. 91

kuzey sınırında ki kamplara gönderildiler ya da yerel nüfus içine katılıp, özümseşdiler. Türk dilinin, kıyafetlerinin, geleneklerinin 495 yılında yasaklanması ile bu “Türk” töresine karşı bozulma ve yozlaşma hareketi bir nevi nihayete eriyor, zirve yapıyordu. Bu bozulma ve aslını yitirme hareketine karşı çeyrek asır süren başkaldırıları bastırıldı. (İlk Toba devletinin askeri idarecilikten, daha geleneksel Çin düzenine (formuna) dönüşümü bir felaketle sonuçlanır.⁵⁸ Saray, Çinlileştiğinden dolayı sınırda atalarının kıymetli değerlerine, dillerine ve geleneklerine koruyan ordu güçlerinin (garnizon birlikleri) giderek azalır, düşer. 6. yüzyılın ilk on yılında saray ajanları sınır garnizonlarını, yiyeceklerini, atlarını ve silahlarını bile kendi kazançları uğrunda satın acımasızca istismar eder. Bir valinin kitleğe uğrayan garnizona tahıl ihracına karşı çıkması, bunu reddetmesi 524 senesinde sınır boyunca yayılan bir isyanı tetikler.

Gaznizonları yatıştırmak için, saray onların birçoğunu yiyeceğini mevcut mümkün olduğu güneşe gönderir, ancak isyan devam ederler ve bir yıl gibi kısa bir süre içerisinde Sarı Irmak’ın kuzeyinde kırsal bölgenin büyük kısmı isyancıların ellerine geçer. Shanxi’nin merkezine hükmeden Indo – Avrupa kökenli kabilelerin (bunların İranlı olma ihtimalleri var) mittefikliği sayesinde aldıkları yardımla bu isyankar birlikleri, orduları mağlup ederler.

XuanWu (499- 515) dan sonra başa geçen Budizm düşkünü kadın hanedan

(İmparatoriçe) Hu (515- 528) kendi devleti bünyesindekiler dışında, başka devlet veya bölgelerde yaşayan dindaşları ile de ilgileniyordu. Hatta Hu'nun izni ve isteğiyle Hindistan'da o dönemde bulunan Eftalit (Ak Hun) devleti hükümdarını⁵⁹ ziyaret eden bir Çinli bir Budist keşiş olmuştur. Bu yeni yerleşim yerinden, burada yaşayan yerli halkın yol açtığı ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı da Toba halkı zayıflamaktaydı. En önemlisi, atalarının (Türk atalarının) savaşçı ve askeri vasfını yitiren Toba devleti, 534 yılına doğru iyice güçten düşer. Doğu Wei ve Kuzey, kimi kaynaklarca da Batı Wei'ler olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayrılma ve bölünmenin kısa bir süre sonrasında ise bütün tebaa ve toprak Çin'lilerin eline geçer. Doğu Wei'ler yerini "Qi", Batı Wei'ler yerinide Zhou'lar alır.⁶⁰

Ayrıca bu devletler, geleneksel liderleri altında Toba diyarına müttefik devletler olarak yeniden yerleşen birkaç devletten bir tanesiydi. Liderleri Erzhu Rong, 528'de ordularına Luoyang'a doğru liderlik eder, sarayın büyük kısmını katleder ve asi güçleri, isyankar birlikleri mağlup eder.

Daha sonra ise kukla bir Wei imparatoru belirler, ki bu ilerleyen süreçte Erzhu Rong'a sarayda dikkatle düzenlenmiş bir pusu ile onnu kendi elleriyle suikaste

---

⁵⁹ Mihiragula adlı hükümdar.

⁶⁰ Eberhard. W., Das Toba- Reich Nordchinas, 1949, adlı eserinden aktaran; Kafesoğlu, İbrahim; "Türk Milli Kültürü", s. 91

kurban gider. Erzhu Rong'un ölümünde hanedanlığı kurtaramaz. Onun varisi Luoyang'ı yeniden birleştirir ve yeni bir imparator belirler, ancak Erzhu ailesi dönüş yolunda mağlup edilir. Bunu yapanlar garnizon isyancılarının komutasını alan ikinci kademe liderlerinin oluşturduğu koalisyon üyelerince, birliklerince dönüş yolunda mağlup edilir. Bu koalisyon üyelerinin arasında Gao Huan adında Xianbei'ler arasında yetiştiği varsayılan, ön görülen bir Han Çinlisi de yer almaktaydı.

Gao Huan, Sarı Irmak'ın sulak ovalarını fethederken, Guanzhong bölgesi, Xiong–Nu soyundan bir komutan tarafından Yuwen Tai'in idaresi altındaki güçlerce (birliklerce) işgal edilir. 534 yılında Kuzey Wei imparatoru ve saray halkı, sığınmak, iltica etmek için Yuwen Tai'a Chang' an başkent Luoyang'dan kaçır ve bu Kuzey Çin'deki ikiye bölünmüşlüğü iyice belirgin hale getirir, Doğu ve Batı Wei devleti.

Bu savaştan devletlerin ikisi de 550 yılına kadar Wei hanedanlığına kukla yöneticilerince yönetilir. Gao Huan'ın varisleri “Kuzey Qi” hanedanlığını kurana dek. Bundan yedi sene sonra Yuwen Tai'ın rejimi Guanzhong'da Kuzey Zhou hanedanlığını kurar.

Zhou ve Qi devletleri ikiside sakeri anlamda teşkil edilen hanedanlığa örnek teşkil edtmektedir. Yöneticileri askeri hizmetleri neticesinde yükseliyor ve güçlerini garnizon'da daha önce bulunmuş, oluşturulmuş birliklerde merkezi ordular üzerine

şekillendirirler veya Wei başkenti ordularıyla yerel seçkin tabakanın askeri birlikleriyle bunları desteklemiştir.

Ayrıca Wei'lerin (yöneticilerini) resmi görevlilerini ki bunların büyük kısmı garnizonlardan veya Han olmayan kabilelerden birlikleri olmayan ancak devlet tarafından harekete geçirilen, seferber edilen kuvvetlerce bu sayede idarecilerinin kontrolü altında geçmektedir, onları takip ederler.

Batı devleti Zhou, kabile üyesi ve at kullanımı açısından ciddi dezavantaj içerisindeydiler en başta. Bu yüzden Guanzhong'da ki yerli nüfusun asker toplamak zorunda kalırlar. Zhou'lar yerel güçlü, nüfuz sahibi adamları tanımaktaydılar ve onları ayrı tutup, atadığı komutanlar emri altında gruplandırırılar. Yerel nüfuz ve güç sahibi adamları askeri manada ünvan aldılar ve onlara Xianbei'lerin soyadlarından verilir. Silah altına bu şekilde alınan adamların sayısı çok fazla olmasa da, muhtemel ki birkaç bin kadardı bunların sayısı. Bu yapısal yenilik, Zhou (imparatorluğu) sarayı ve yerel toplum arasında kuvvetli, güçlü bağlar kurulmasına yardımcı olur.

Zhou'ların, Çin'i yeniden bir araya getirip, en ileri seviyede birleştirip, güçlendirmeleri hususunda önemli olan ise 24 ordularıydı. Wei askerleri, Guanzhong'daki Çin'li olmayan kabileler ve askeri eğilimi olan Çin'li aile bireyleri

hepsi bu 24 tümen komutası altında konuşlandırıldı.⁶¹

Bazı kaynaklarda askerlerin, kendilerinin tarlalarını sürdüğünü, toprağı işlediklerini iddia etmekte olsalarda, bazı kaynaklarda devlet tarafından sağlanan arazilerden ve iş gücünden yararlandılarını, (derebeylerine) idarecilere zorunlu hizmet etmekten ve vergiden muaf tutuldukları bilgisin vermekteler.

Tarımsal zorunluluk yükünden azledilmekle birlikte, tam zamanlı çalışma ortamı bulan bu Guanzhong seçkinleri , elitleri ve Çinli ve barbarlardan müteşekkil bu Zhou ordusu, çatırdayan, dağılmak üzere olduğu bir aşamadan, döneminin en iyi, en savaşçı kuvveti haline gelir.

Yarım yüzyıl süren savaş halinin ardından 577 yılında, Zhou'lar kuzeyi birleştirmek üzere rakip (hasım) beylik Qi'leri fethederler. Bundan 4 yıl sonra 581 yılında Yangjian isimli Zhou generali tahtı ele geçirir ve Sui hanedanlığını kurar. 589 yılına gelindiğinde Sui hanedanlığı kuvvetleri Güney Chen'ları alt eder ve tüm Çin'i tek bir hükümdar idaresi altında toplamayı ilk kez başarırlar ve bu birlik yaklaşık dört yüzyıl sürececek bir birleşmedir.

---

⁶¹ 9. Lewis, Mark Edward, China Between Empires: The Northern and Southern Dynasties, Harvard University Press, United States of America, 2011

Qin'ler için imparatorluğun uzun süre devam etmesini sağlamak ve bununla beraber, imparatorluğun ömrünü garanti etmek konusunda fetih yeterli olmamaktaydı, bu sebeple Kuzey Zhou askeri sistemi Sui hanedanlığını güvence altına almak için yeterli olmamaktaydı. 5. ve 6. yüzyılda ardı ardına gelen başarısızlıklarda bize gösterdi ki Çin'i idare etmede silahlı güçleri kontrol gerekiyordu ancak bu da yine tek başına yeterli değildi. Bölünmez, bölünmeyecek bir Çin devletinden beri çok büyük dikkat çekici derece değişim geçiren imparatorluğun siyasi, ekonomik ve entelektüel temellerinide garantiye almak için birçok anayasal (yapısal) değişiklikler gerekiyordu.

2. BÖLÜM

ROU RAN'LARIN KÖKENİ, DİLİ VE KOMŞU ULUSLARLA İLİŞKİLERİ

2.1. ROU RAN'LARIN KÖKENİ

Rou Ran'lar M. S. 330 – 550 yılları arasında günümüz arasında günümüz Çin coğrafyasının kuzeyi, Moğolistan bölgesi ve Sibirya'nın güney kısmını kapsayan bölgede yaşamış ve teşkilatlanmış topluluktur.⁶²

Rou Ran'lar üzerine en temel kaynak “Wei Shu – Ru Ru” bölümüdür. Ayrıca bu kaynağın günümüze kadar getirmiş olduğu, içerdiği bilgi ve belgeler çok büyük öneme sahip olmakla beraber çalıştığımız döneme dair aktardığı bilgi ve belgeler sebebiyle çok kıymetli ve özel bir kaynaktır. Bu bölümde ki isimlerinden de anlaşılacağı üzere Çin kaynaklarında ki isimleri “Ru Ru – 蠕蠕”dur. Bu topluluğun halkı büyük çoğunluğu itibariyle Moğol oldukları kanısında iken bazı bilim insanları da Türk soyunun onlardan geldiği düşünmekte ve bu fikri desteklemektedir. halkından oluşmaktadır.

Ancak konu üzerinde çalışan bilim insanları bu topluluğu Proto – Türk devleti

---

⁶² Xiong, Victor Cunrui, Orta Çağ Çin'i Tarihi Sözlüğü , Scarecrow Yayınları, Inc.Lanham, Maryland, Toronto, Plymouth, Birleşik Krallık, 2009, syf. 422 (Historical Dictionary of Medieval China, The Scarecrow Press, Inc.Lanham, Maryland TorontoPlymouth, UK, 2009)

veya hükümdarlığı olarak nitelemeyi tercih ettiğini görmekteyiz. Ancak bazı bilim insanlarının Türk'lük ismine, Türk olduklarına atıf yapmışlardır.. Bir diğer kaynakta ise Rou Ran'ların kökeni Güney Xiong Nu'lar ile Doğu Hu'lara (Dong Hu) bağlanmaktadır. Ki bahsettiğimiz bu Doğu Hu'lar aynı zamanda Xianbei'lerinde ataları (sefeli) oldukları bilinmektedir⁶³. She Lun tarafından “ Kağanlık ” olarak adlandırılması sebebiyle ve “ Kağan ” sıfatını kullanan ilk hükümdar olması sebebiyle yine Türklük ve Türk soyu ile ilişkilendirilmiş olabileceklerini düşünmekteyiz. Çünkü yöneticilerin “ Kağan ” sıfatını kullanma geleneğine sahip olan soy' un, Türk'ler olduğu kanaati bilim dünyasında kabul görmüş bir gerçektir. Bununla beraber Rou Ran hükümdarlığında ‘Kağan ’ sıfatını kullanmış olması Rou Ran'ların Türk oldukları veya Türklerle bağlantıları olduğunu kanaatimizi güçlendirecek mahiyettedir.

“东胡之苗裔、匈奴之裔”⁶⁴

“ *Doğu Hu'ların soyu (torunu), Xiong Nu'ların nesli* ” olarak Rou Ran'lardan bahsedilmiştir.

---

⁶³ WEST, Barbara A. , “ Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania ”, 2009, syf.687.

⁶⁴ Wei Shu ,103 Ru Ru Bölümü; (魏书 。 一〇三 (蠕蠕转)) .

“Wei Shu” dan aktarılan bilgi ve verilerin zaman içerisinde değişik yorumlanması veya farklı algılanması nedeniyle ve kimi yerde değişiklik olduğu yönündeki görüşler nedeniyle bilimadamlarınca eleştirildiği noktalar olmuştur.⁶⁵ Bu yüzden “ Belirsiz, puslu tarih ”(Hui Shi- 稷史) olarak nitelendiği görülmektedir. Bu eleştiri Rou Ran’lar ile alakalı kaynaklarımız “ Wei Shu – Ru Ru Zhuan, Güney Qi (Nan Qi – 南齐传) kitabı Ru Ru Zhuan, Song Shu Suo Lü, Liang Shu; RuRu Zhuan ” gibi kaynaklarımızın aktardıkları bilgilerde örtüşmeme ve birbirini teyit etmeyen noktaların olması da yine bu eleştirileri haklı göstermektedir diyebiliriz.

Wei Shu’nun Rou ran’lar ile ilgili aktarmış olduğu bilgi ve belgeler çok net olduklarını görmekteyiz. Ancak “ Güney Qi (Nan Qi – 南齐传) kitabı Ru Ru Zhuan, Song Shu Suo Lü, Liang Shu RuRu Zhuan ” gibi kaynakların Rou Ran’ların kökeni ve ait oldukları soy meselesi üzerine aktardıkları veriler birbirinden farklılık göstermektedir. Bu uyumsuzluk ve farklılık da beraberinde sonu gelmeyen tartışmaları getirmekte ve Rou Ran’ların soy geçmişleri ve kökenleri üzerine kesin bir bilimsel kanaat ortaya koyulamamasına yol açmaktadır.

---

⁶⁵ Geng- yun Ren, Wei Kitabında Rou Ran Kağanlığının İmajının Kısa Analizi, Anhui Tarım Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Yayını), Sayı 22, No: 6, Huangshan Yayınevi, Hefei 230071, Kasım 2013, Çin. (浅析 《魏书》中的柔然形象).

Bir diğerk konu ise Rou Ran'ların 555 yılında Türk'ler (göktürk)tarafındasn yıkıldıktan sonra kurtulan halklara ne olduğı konusu idi. Birçok bilim insanı Rou Ran'ların 555 yılında yaşanan bu bozgunun ardından batıya göç ettikleri ve Doğı Avrupa'da Macar toprakları üzerinde Avar'lar olarak ortaya çıktıkları ve bu yeni devlet ile yeniden hüküm sürdükleri görüşünü savunmuşlardır⁶⁶. Bu fikri savunan grup Rou Ran'ların yıkılma dönemi ile Avarların atalarının batıya göçlerinin gerçekleştiğı dönemin birbiriyle örtüşmesi ve hatta bu göç hareketi üzerine ortaya çıkmış olan halk hikayelerini de yine bu iddialarını destekleyici birer kaynak olarak göstermişlerdir. Ancak diğerk yandan diğerk bir görüş ise bunu reddetmiş ve Rou Ran'ların Avar'ların yaşadığı coğrafyaya kadar göç etmiş olmalarının mümkün olmadığını savunmuşlar ve bu tezi gerçekçi bulmamışlardır.⁶⁷

---

⁶⁶ Bu bölüm ile alakalı bakınız: Xiong, Victor Cunrui, Orta Çağ Çin'in Tarihi Sözlüğü , Scacecrow Yayınları, Inc.Lanham, Maryland, Toronto, Plymouth, Birleşik Krallık, 2009, syf. 422 (Historical Dictionary of Medieval China, The Scarecrow Press, Inc.Lanham, Maryland TorontoPlymouth, UK, 2009) ve “West, Barbara A. (2008). Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania. Infobase Publishing. p. 687. ISBN 978-0-8160-7109-8. Retrieved 26 May 2011.syf. 687

⁶⁷ Bu bölüm ile alakalı bakınız: Xiong, Victor Cunrui, Orta Çağ Çin'in Tarihi Sözlüğü , Scacecrow Yayınları, Inc.Lanham, Maryland, Toronto, Plymouth, Birleşik Krallık, 2009, syf. 422 (Historical Dictionary of Medieval China, The Scarecrow Press, Inc.Lanham, Maryland TorontoPlymouth, UK, 2009) ve “West, Barbara A. (2008). Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania. Infobase Publishing. p.

2.2. Rou Ran'lar ve Toba Xianbei'lerin Kökenleri İlişkisi

Doğu Hu'lar üzerine çalışan araştırmacıların Rou Ran'lar ile Toba Xianbei'lerin soylarının aynı olduğu, aynı kökten geldikleri yönünde fikirbirliği ettiklerini görmekteyiz.⁶⁸ Diğer bir konu da Rou Ran'ların güçlendikleri ve She Lun'un kendi Kağanlığını⁶⁹ ilan ettiği 402 yılına kadar Toba Xianbei'lerin idaresi altında bulunan köle veya tebaası olan kitlelere liderlik ettikleridir.⁷⁰ Bu da Rou Ran'lar ve Doğu Hu'ların torunları, soyu olduğunu düşündüğümüz Toba Xianbei'ler ile bir diğer ortak noktalarıdır. Burdan da anlaşılacağı üzere Rou Ran'lar iktidarlarını teşkil ettikleri döneme değin Toba Xianbei'lerin tebaası oldukları yönünde bir delil niteliği taşımaktadır. Çünkü kendileri o dönem bağımsız ve iktidar sahibi olmuş

---

687. ISBN 978-0-8160-7109-8. Retrieved 26 May 2011.syf. 687

⁶⁸ Geng- yun Ren, Wei Kitabında Rou Ran Kağanlığının İmajının Kısa Analizi, Anhui Tarım Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Yayını), Sayı 22, No: 6, Huangshan Yayınevi, Hefei 230071, Kasım 2013, Çin. (浅析 《魏书》中的柔然形象).

⁶⁹ She Lun Kağanlık ismini kullanan ilk hükümdardır.

⁷⁰ Geng- yun Ren, Wei Kitabında Rou Ran Kağanlığının İmajının Kısa Analizi, Anhui Tarım Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Yayını), Sayı 22, No: 6, Huangshan Yayınevi, Hefei 230071, Kasım 2013, Çin. (浅析 《魏书》中的柔然形象)

olsalardı Toba Xianbei'lerin himayesinde böylesi bir konum ve görev almış olamazlardı. Köle ve tebaa topluluklara liderlik etmeleri onların Toba Xianbei'ler altında onlara bağlı bir güç oldukları ve dolayısıyla tebaa konumunda olduklarının göstergesi niteliğinde olduğunu düşünmekteyiz.

2.3. Rou Ran'ların Dili Ve Dillerinin Kökeni

Rou Ran'lar günümüz Çin coğrafyasının kuzeyinde bölümünde yaşamış göçebe bir topluluktur. Yaşamış oldukları coğrafyanın büyük bölümü günümüz Moğolistan topraklarıdır. Kuzey- Güney hanedanlıkları devrinde, XiongNu'lar, Xianbei'ler ve daha sonraki dönemlerde yaşayan RouRan'lar hareket ettikleri topraklar Moğolların bozkırları üzerinde yaşamışlardır.

Rou Ran'lar hakkında fikir birliği belirsizliğini koruyan bir diğer hususda dilleri ve dillerinin kökeni hakkındadır. Moğol dilinin ilk hallerini konuşmuş Proto – Moğol oldukları yönünde kannat bildirmişlerdir. Diğer taraftan başka bir grup ise Rou Ran'ları Türk soyu ile ilişkilendirmişlerdir.

Rou Ran'lar ve dilleri ile alakalı başka bir ortak nokta ve benzerlik de yine 6. yy. da kendilerine son veren Türk'lerin (Tu Jue) Rou Ran'ların kullandığı birçok kelimeyi kendi dillerine aldıklarını görmekteyiz. Buna örnek olarak “Kağan” kelimesini verebiliriz

Kökenleri ve atalarının kimler olduğu ile alakalı sorular halen net bir cevap bulamamış olsa da RouRan ların atalarının Güney Xiong Nu'ları ve Doğu Hu'ların⁷¹ olduğu yönünde bir kanı bulunmaktadır.⁷²

402 yılından 555 yılına kadar kağanlık olarak adlandırılmış olan bu topraklar, Tujüe'lerce ele geçirilinceye kadar kağanlık olarak adlandırılmıştır. Bunlar Çin tarihinde 150 yılı aşkın bir süreyi etkisi altına almış bir topluluklardı. Bu bereketli ve güçlü dönemde sınır bölgesinde durum kayıtlarda şu şekilde özetlenmiştir;

“西则焉耆之地、东则朝鲜之地、北则渡沙漠、穷瀚海、南则临大磧”⁷³;

---

⁷¹ Xiong, Victor Cunrui, Historical Dictionary of Medieval China, The Scarecrow Press, Inc.Lanham, Maryland TorontoPlymouth, UK, 2009; Güney Yan 燕'lerden İç Moğolistana kaçan (iltica eden) etnik grup. İki kol halinde bölünmüşlerdir. Bir Doğu Hu'ları 'Wuyuan Shan (Wuyuan Dağı)' na , diğer grupta 'Xianbei Shan (Xianbei Dağı)'na iltica etmişlerdir. Bu iki grup daha sonra göç ettikleri bu bölgelerin isimleri ile anılmışlardır.

⁷² West, Barbara A. , “ Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania ” , Facts On File, Inc.

An imprint of Infobase Publishing, New York, United States of America, 2009

⁷³ 魏书、蠕蠕传'dan aktaran 中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关

“Batıda Yanqi’lerin kanunları işliyor, doğuda kore toprakları, kuzey büyük verimsiz çöl denizi, güney ise büyük morenlerle (buzultaş) yakın yerlerdi.”

Bu nedenle kuzey- güney’in büyük, heybetli siyasi gücü haline gelir.

Kuzey- Güney bölgeleri ve Zhongyuan, Kuzey Wei hanedanlığının sahip olduğu geniş çaplı yoğun ilişkilerine sahip olmasına olanak sağlamıştır. Bunun arkasında ki güç olarak, bunu destekleyici olarak ToBa XianBei’lerin güneye göçlerini verebiliriz, ayrıca güneye doğru gerçekleşen bu göç bu topluluklar arasında ilişki ve etkileşimlerin artmasına yol açmıştır. Tüm bu ilişki ve etkileşimler Çin tarihini yaptığı etki kesindir.

2.4. Rou Ran’lar ve İsimleri

Rou Ran’lar, Wei Shu ve Bei Shi’da “ Ru Ru, 蠕蠕 ”、 Song Shu – Wen Di Ji’de “ Rou Rou, 芮芮 ”, Kuzey Qi Shu – Wen Xuan Huangdi Ji’de “Ru Ru, 茹茹 ” isimleriyle anılmışlardır.⁷⁴

系、1985; Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü; s. 120

⁷⁴ Yulong Wang, Bowen Kou, “ Rou Ran Araştırmaları Özeti ”, Dalian Üniversitesi

Rou Ran'lar Asya'nın merkezinde hakim bir güç oldukları, bu bölgede egemen ve söz sahibi oldukları döneme kadar Xianbei'lerin emri altında bir sınıf konumundaydılar. Bu dönemde Rou Ran kadınları Xianbei'lerce eş veya cariyeye olarak alınmaktaydı. Rou Ran'ları ilk bir araya getiren Yu Jiulu (Mu Gu Lu)'dur. Mu Gu Lu, Yu Jiulu She Lun'un büyük babasıdır. Mu Gu Lu'nun da Xianbei'lerin bir tebaası , kölesi olduğuna inanılmaktadır. “Barbara A. West'in “Asya ve Okyanus'ya Halkları Ansiklopedisi” sayfa 687'den” elde ettiğimiz bilgi ile “Jianping Tian, Rou Ran ve Kuzey Wei'leri İlişkisi Üzerine Kısa Tartışma, İç Moğolistan Üniversitesi Dergisi, Felsefe Topluluğu Bilim Yayını, 1986, syf. 107” elde ettiğimiz bilgi ve kaynaklar Mu Lu Gu'nun kabileyi yeni teşkilatlandığı ilk yıllarda Toba Xianbei'lerin iç bölgelerinde Toba Xianbei'lerin bir kölesi ve tebaası oluşu kanaati üzerine benzer ifadeler kullandıklarını görmekteyiz.⁷⁵ ,Bu olaydan dolayı Rou Ran'lara, Xianbei'lerce kasıtlı olarak onları incitici, küçültücü manada Türkçe

---

Dergisi, Dalian Üniversitesi, Kuzeydoğu Araştırmaları Merkezi, Ekim 2014, sayı 35/5, (王禹浪, 寇博文, “ 柔然研究综述 ” (大 连 大 学 学 报, 大连大学 中国东北史研究中心, 辽宁 大连, 第35 卷 第5 期 大 连 大 学 学 报 Vol.35 No.5, 2014 年10 月)

⁷⁵ Rou Ran'ların Toba Xianbei'lerin tebaası olduğu ile alakalı bakınız: Geng- yun Ren, “ Wei Kitabında Rou Ran Kağanlığının İmajının Kısa Analizi ”, Anhui Tarım Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Yayını), Sayı 22, No: 6, Huangshan Yayınevi, Hefei 230071, Kasım 2013, Çin. (浅析 《魏书》中的柔然形象).

karşılığı itibarıyla “Böcek” manasına gelen “Ru Ruan Ruan , Ru Ru, (Juan Juan) ” ismi verilmiştir. İsimlerinin burdan ileri geldiği düşünülmektedir. Rou Ran’lar ayrıca “ JuanJuan, Cücen, RuiRui, RuRu veya Rou-Ru ” olarak da adlandırılmışlardır.

Tarihi kayıtların birbiriyle karşılıklı olarak çeliştikleri husus, RouRan ulusunun kökeni ve bu ulusun ait olduğu soy ile alakalı görüşleri durdurak bilmeksizin sürmekte olan bir konudur, kesin bir sonuca kavuşmamış bu soru ve tartışmalar RouRan’lar üzerine tartışmanın devam etmesine sebep olmaktadır.

RouRan’lar ile alakalı;

“ 东胡之苗裔、匈奴之裔⁷⁶ , ve “ 先世源由、出于大魏”⁷⁷

“Doğu Hu’ların soyu, evladı, neslidirler; Xiong Nu’ların torunlarıdır ve

---

⁷⁶ Wei Shu 103. Ru Ru Bölümü ve Jianping Tian, “ *Rou Ran ve Kuzey Wei’leri İlişkisi Üzerine Kısa Tartışma* ”, İç Moğolistan Üniversitesi Dergisi, Felsefe Topluluğu Bilim Yayını, 1986, syf. 107, (魏书 。一〇三 (蠕蠕转) 建平、田、内蒙古大学学报、哲学社会科学版、“ 略论柔然与北魏的关系”、一九八六年.

⁷⁷ Wei Shu , Ru Ru bölümünden aktaran; 中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系、1985; Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü; s. 119

atalarının köken olarak Büyük Wei'lerdendir”⁷⁸ gibi farklı açıklamalar getirmiştir.

Kaynağımız aynı olmasına rağmen Rou Ran'lar hakkında verdiği bilginin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı Rou Ran'lar hakkında bazı hususların netlik kazanmadığını düşünmekteyiz.

“Song Shu Suolü cildinde”⁷⁹ ve “Liang Shu; RuRu cildinde”⁸⁰;

“匈奴别种”

“XiongNu'lardan ayrı bir soy, ırk'dır” der.

“Güney Qi kitabı, RuRu cildinde”⁸¹ ise başka bir şekilde adlandırılmış, ifade edilmişlerdir;

“塞外杂胡”

“Uzun Duvarın ötesinde “Hu” soyundan (gelenler, Han olmayan) karma topluluk” diye bahsedilmişlerdir.

---

⁷⁸ Wei Shu ,103 Ru Ru Bölümü; (魏书 。一〇三 (蠕蠕转)

⁷⁹ Song Shu Suolü cildi(宋书。素虏传)

⁸⁰ Liang Shu; RuRu cildi (梁书。芮芮传)

⁸¹ Güney Qi kitabı, RuRu cildi (南齐书。芮芮传)

Günümüze dek halen Doğu Hu'ları (Doğu Barbarları ?) olarak Xiong Nu ve Xianbei'lerin var oldukları söylenmektedir sonrasında ise RouRan adı neredeyse bütün Moğolistan bozkırlarını kapsamış olsa da esas önemli olan gelişme, RouRan'ların neslinden gelen soyluların Toba Xianbei'lerin arasında zuhur ettiklerine dair kanaat büyük oranda kabul görmeye başlamıştır.

M.S. 3. yüzyıl ortalarında, ToBa birlikleri (bölgeleri) Sheng Le'ya göç ettikten sonra, sahip oldukları birinci sınıf askeri kuvvet sayısı iki yüzbinin üzerindeydi. Bu büyüklük güçlü ve büyük bir kabile ittifakı oluşturmaktaydı. RouRan'ların atası Mugulu gücü yegane olduğu dönemde köleleri talan etmeye, zorla himaye etmeye geldiğinde, kölelerin at sırtında geçmelerinde sakınır ve buna mücadele etmez ve kölelerin bu hamlesinin önüne geçer. 3. Yüzyılda Yılı, Toba'ların üç bölgesini bir araya getirdiği dönemde;

“Keskin cezalar, acımasız kanunlar” uygulanmaktaydı. Bu düzenlemelerle, askeri hareketler üzerindeki düzenlemelerin anlaşıldıkları hususlarında ki talepleri

“Her bölgenin bir araya getirilmesi, bağlanması” idi.

Ayrıca Mugulu, yine yüzün üzerinde kaçağı bir araya getirir, toparlar ve bunlardan bir birlik teşkil eder ve hızla komşu bölgelere saldırıya geçer, hücum eder.

Bu saldırıda Mulugu ölür, oğlu Cheluhu yükselmeye başlar. Başka kabileleri kendi topluluğuna katmaya devam ederken diğer yandan da elindeki zenginliğini, servetini muhafaza eder, soylu bir nesil olur. Cheluhu ve emri altındaki tebaası kendilerine “RouRan” adını verirler. Babasının güçle inşa ettiği yapı artık kalıtsal bir hal almıştı, esasen ilkel bir toplum olarak beliren bu kavim günbegün kölelik sistemini yıkmış ve çözülmüş bu kölelik sistemi yeni bir toplumsal sisteme Cheluhu’nun ellerinde kavuşmaya başlamıştı.

Ancak Che Luohui’in zamanında Toba’lara hizmet eden ve onların tebaası bir kabile oldukları için hanedanlığın lideri olmaktan ziyade bir “*kabile şefi*” konumundaydı. Her sene hanedana at, besi hayvanı ve çeşitli hayvanların derisini haraç olarak ödüyordu. Bu ilişki ve tabiiyet uzun yıllar sürdüğünden dolayı Rou Ran’ların yaşam alışkanlıklarıyla, dilleriyle, kültürleriyle Xianbei’ler arasında benzerlikler meydana gelmiştir. Bu benzerliklerin, kültürel ve sosyal etkileşimin doğal bir neticesi olduğunu düşünmekteyiz.

Che Luohui döneminde Rou Ran’lar Kuzey Wei’lere çok katkı sağlamışlardır. Kuzey Wei’lere

“ *at yetiştiriciliğinde, tilki derisi elde etmede yıllarca katkı sağlamışlardı* ⁸²”.

---

⁸²Wei Shu, Ru Ru Bölümü 魏书。蠕蠕传。Çevirisi yapılmış cümlelerin Çincesi; “岁贡马畜貂豹皮”.

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere Rou Ran’lar hayvan yetiştiriciliğinde ve bunun ekonomik anlamda kullanılması hususunda önemli bir bölge ve halk olduklarını görmekteyiz. Rou Ran’lar Kuzey Wei’ler için ilişkilerinin başladığı ilk yıllardan itibaren kimi zaman durulmuş kimi zamanda hız kazanmıştır. Che Luhui döneminde Rou Ran’ların Kuzey Wei’lere sağladıkları bu katkı iki tarafın karşılıklı ekonomik etkileşiminin artmasına ve iki taraf arasında ekonomik ilişkinin gelişmesine ve geliş gidiş sürmesi için önemli bir yol olmuş⁸³

4. yüzyılın başlarında, Toba Yılı’nun son dönemlerinde varisini seçtiğinde iç karışıklıklar olması hasebiyle, Toba Xianbei’lerin bir derece gerilerinde kalmışlardır. Çünkü bu karışıklıklarla uğraşmaları onların enerjisini olumsuz yönde kullanmalarına, bir nevi boşa harcamalarına sebep olmuştur. Bu fırsattan istifade RouRan’lar yükselmeye başlarlar. 4. yüzyılın ortalarına doğru Che Luohui’in torunları (soyu, nesli) RouRan’ların doğu bölgeside, batı bölgeside gelişmişlerdi. Pi Hou Bajü doğu’da, Wen ge Tiju batı’da idi. Bu dönemde Tielü Xiong Nu’ların (Lie Wei’in) geniş bir kabile topluluğu vardır, uzun duvarın kuzey tarafında çok büyük

---

⁸³ Rou Ran’lar ve Kuzey Wei’ler Arası Ekonomik ve Kültürel İlişki ile Üzerine Bakınız : Jianping Tian, Rou Ran ve Kuzey Wei’leri İlişkisi Üzerine Kısa Tartışma, İç Moğolistan Üniversitesi Dergisi, Felsefe Topluluğu Bilim Yayını, 1986, syf. 111, (魏书 。一〇三 (蠕蠕转) 建平、田、 内蒙古大学学报、哲学社会科学版、 “ 略论柔然与北魏的关系”、一九八六年.

toprakları elinde tutmaktadır, elinde güç vardır ancak elinde bulundurduğu gücünü, nüfuzu eşit, adil kullanan bir politika ve yol izlemiştir

Toba hanedanı ve Fuqin hepsi, Li Wei'e üstün gelmeyi arzu ediyorlardı. O ise, Shen Yijian ve Fujian arasında kararsız kalmış ve bunlardan hangisi ile işbirliği yapacağı gibi konularla uğraşmaktadır. Doğu Jin'lerin henüz kuruldukları yılın başlarında (376) Liu Weichen hanedanlığın saldırısına uğrar. Bunun üzerine Ön Qin'lerden yardım ister. Fu Jian ise bunun üzerine üç yüz bin kişilik askeri güç ile hanedanlığa saldırır. Shen Yijian, büyük oğlu tarafından öldürülür, bunun neticesinde hanedanlığın gücü bir süreliğine ortadan kalkar. Bu sayede, RouRan'ların, Liu Weichen'a bağlı kalmaları sayesinde küçük, zayıf olan teşkilatları, bağımsız siyasi güç haline gelir.

Fei ırmağındaki savaştan sonra kuzey Çin'deki topraklarda çok büyük değişiklikler meydana gelir. Devletin kuruluş yıllarında Toba Gui siyasi gücü, iradeyi yeniden inşa etmek üzere kuvvetlerini hazırlar, hanedanlığın adını "Wei" olarak değiştirir ve "PingCheng" a göçerler. Dokuz yıl sonra Fu Jian, Qiang⁸⁴ soyundan "Yao Xing"⁸⁵ tarafından öldürülür. Ön Qin'lerin tamamen çökmesinin ardından Son

---

⁸⁴ Güney batı Çin'deki (Gansu, Qinghai ve Sichuan bölgesinde) yaşamış antik halk.

⁸⁵ Köken olarak Qiang (羌) soyundandır. Son Qin'lerin ikinci hükümdarı. Kaynak:

Qin'lere katılırlar. Aynı dönemde kuzey bölge Çin'inde daha başka Son Yan, Batı Qin, Güney Yan, Güney Liang ve Kuzey Wei'ler arasında birbirlerine üstün gelme mücadeleleri vardı. Böylesi karmaşık bir ortam, RouRan'ların gelişmesi için gayet uygun bir ortam oluşturmuştur. Bu dönem, Batı RouRan hanedanlığından Heduo Han ve tebaası, Lun Qi'nin idaresi altında batıya doğru gönderilirler.

Kuzey Wei hanedanlığının oğlu FeiPo'da ShangJun'e kadar ilerler ve askerlerine;

“斩曷多汗、尽殪其众”⁸⁶

“Heduo'nun kellesini vurun, kökünü (sonuna kadar) kurutun” emrini verir.

She Lun , Pi Houba'ya sığınır. WuYuan'den batıya heryeri yağma edin, dış moğolistan'ın en uzak yerlerine kadar gidin. Kuzey Wei'lerin devleti kurdukları ilk dönemin başında TuoBa ailesi ZhongYuan'i kadar ilerlemek hususunda kararlıydılar ve onlar için geriye dönüp bakacak zaman yoktur ve sadece ilerlemeye ve ZhongYuan'i almaya odaklıydılar.

XIONG, Victor Cunrui, “ Historical Dictionary of Medieval China ”, Scarecrow Press, 2008, syf.618.

⁸⁶ Wei Shu, Ru Ru Zhuan, Bei Shi, Ru Ru Zhuan (魏书。蠕蠕传。北史。蠕蠕传)' dan aktaran, “ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran'ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü”; (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系)1985; s. 121”

Bu sayede She Lun gücünü artırmaya, genişletmeye fırsat bulur. Önce ChiLe'lerin topraklarına girer, heryeri fetheder, ele geçirirler. ShanXi'deki Luo ırmağı kenarında bir saray inşa eder. Aynı dönemde kuzeybatı'da;

“匈奴余种、国尤富强”⁸⁷.

“ *Xiong Nu'lardan geriye kalan, halkın (durumu) (devlet, ülkenin) bereketli, güçlü idiler. ”*

She Lun, Xiong Nu bölgelerinin komutanını mağlup eder ve tüm bölgeleri birleştirir, topraklarına katar. Gücsüz, zayıf diğer bölgelerin kabileleride yine Rou Ran'larca;

“羈縻附之”⁸⁸.

“*Tebaa devletleri, (boyları) kontrol altında tut, bunları birbirine yakınlaştır (birbiriyle bağla)*”,

---

⁸⁷Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran'ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü; s. 121”; (魏书。蠕蠕传。北史。蠕蠕传’ dan aktaran, “中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系、1985;)

⁸⁸Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran'ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü; s. 121; (魏书。蠕蠕传。北史。蠕蠕传’ dan aktaran, “中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系、1985;)

politikası ile kontrolleri altında tutmaya çalışmışlardır.

She Lun kuzey moğolistan'ı birleştirir. Kuzey Wei'lerin parlak oldukları 402 yılında RouRan'ların göçebelige geçerken önem ve öncelik verdikleri ekonomik yaşam, iç ve dış yarar sağlamamış, yaşam alanlarını kapalı tutmuş sadece sınır içindekilere yarar sağlamıştır. Hayvan yetiştiriciliği, ticaret gelişmiştir. At, inek, koyun ve deve en önemli besi hayvanlarıydılar. Kuzey Wei'lere yönelik her saldırıda rahatlıkla yüz bin ila üç yüz bin atlı'nın depremi kolaylıkla söz konusu olabiliyordu. Burdan da görebileceğimiz gibi mevcut hayvan varlığını daha nesnel görebiliriz. Kuzey Wei'leri ile girişilen bir savaşta, Kuzey Wei'lerin önünü kesip, yakaladıkları inek ve koyun sayısı yüz bin baş civarındaydı. Evcil(besi) hayvan yetiştiriciliği işi RouRan askerlerine donanım malzemesi olamkla kalmıyor, geliş-gidişin daha hızlı olmasına imkan sağlıyor bu sayede güç inanılmaz bir heybet kazanıyordu, göçebe uluslarına memnun edici, bol bir yaşam kaynağı sağlıyordu.

Avcılık ticareti RouRan halkının ekonomik hayatında ağırlıktaydı. Kuzey Wei'lere ve Güney Hanedanlığı Qi, Liang'larda ve Zhongyuan ile değiş-tokuş yapılan malzemeler arasında at, avlanılan vahşi hayvanların derileri ve deri kürk yapımı ürünler en önemli olanlarındandı. Bunun dışında RouRan'larda el işçiliğide vardır. Buna örnek olarak; metal işlemeciliği, zırh yapımı, keçe üretimi” gibi ürünleri verebiliriz. demir işlemeciliği ile Türk'lerin (TuJüe) vezirlerinin, kıyafeti arasında

büyük bir ilişki olduğu söz konusudur. Kayıtlarda;

“世居金山、工于铁作”⁸⁹

“ *Altın Dağlarında (Jin shan'da) oturur (yaşar), demir işi ile uğraşırlar ”.*

“臣于茹茹、居金山之阴、为茹茹铁工”⁹⁰

“ *Resmi görevlileri (hizmetkarlar), Altın Dağlarında (kuytularında), demir işinden kazanmak için otururlar.”*

JinShan bölgesinde (bugünkü Altay Dağları) demir işlemeciliğinin temeli, kökünün olduğu bölgedir. Üretilen malzemelerden de anlaşılacağı üzere RouRan hükümdarlarının elbiselerinin yapıldığı malzemelerin buradan çıkarıldığı anlaşılmaktadır. A Na Gui, Türkleri “Demir döven köleler” olarak adlandırmıştır, ki buradanda anlaşılacağı üzere döküm (kalıp) yapmalarının dışında o dönemki demir dökme (kalıpcılık) teknolojisinin oldukça gelişmiş durumda olduğunu göstermektedir. Dökme demirden savaş aletlerinden, savaş aletlerinden, zırh üretimine kadar o

---

⁸⁹ Sui Shu, Tujue Zhuan, (隋书。突厥传); den aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü” (中国北方民族关系史、柔然的兴起及其与中原的关系), 1985; s. 121”

⁹⁰ Zhou Shu, Tujue Zhuan, (周书。突厥书); den aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü ”, (中国北方民族关系史、柔然的兴起及其与中原的关系)1985; s. 121”

dönemki savaşlar arasında sıkı bir ilişki vardır. RouRan’ların yapabildikleri başka bir gereç ise araba idi. 429 yılında Kuzey Wei’ler, Rou’ran’lara bir taarruz başlatırlar;

“分军搜讨、东西五千里、南北三千里”⁹¹

“Ordu böler, doğu’dan batıya beş bin li, güneyden kuzeye üç bin li’lik alanda arama yapmaya gönderir.”

Bahsettiğimiz bu mesafe kısa sürede ve çok hızla alınabilecek bir mesafe değildir. Burdan da anlaşılacağı üzere o dönem Rou Ran’ların arabaları oldukça fazladır ve bunların kullanımı büyük oranda günlük ihtiyacın karşılanması ve askeri nakliye amaçlıdır. RouRan’lar birtakım el sanatları ticaretine haiz olmalarına rağmen, günlük yaşantıdaki ihtiyaçlarını mümkün mertebe karşılamak hususunda yetersiz kalmaktaydılar. Bunun dışında hayvan yetiştiriciliği, başlı başına ticari malların üretimine nitelik kazandırıyor. Bu ise RouRan’ların komşu bölgelerle karşılıklı ilişki kurmasını kaçınılmaz bir hale getiriyor, zorunlu kılıyordu. Bu bölgelerden en önemlisi ise Zhongyuan ile olan ekonomik ilişkileri daha da güçlendirmesiydi. Dolayısıyla ihtiyaç olan malzemeleri (gıda vb.) takas edebiliyorlardı.

---

⁹¹ Wei Shu, Ru Ru Zhuan, Wei Shu Cui Jie (魏书。蠕蠕传), (魏书。崔洁传) den aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile ilişkileri”, (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系、1985); s. 122.

Birbiri şehirlere girmenin dışında, birbirlerinin hükümdarlarına saygı gösterdikleri, hediyeler sundukları da bir gerçektir. İki taraf birbiri taleplerini yerine getirememesi gibi bir durumda ise en iyi yol olarak askeri güçlerine müracaat ediyorlardı.

Zhengru Yuanfu dediğine göre, sınır ticaretinin düşmesi, Zhongyuan ile savaşmalarının ana sebeplerinden biridir. Zhongyuan bölgesi bir mıknatıs gibi kuzey bozkır halklarının ilgisini çekmektedir. Zhongyuan'a karşı sabırsızlanıyordu ve oraya gitmek için can atıyorlardı ve bu arzu sadece yöneticilerin kendi arzu ve isteklerini, müsrif ve savurgan istek ve arzularını hoşnut etmekle kalmıyor ayrıca büyük sürü sahipleri içinde yaşamlarını sürdürmeleri için fırsat sunmaktaydı. Bu yüzden kuzey sınırı ve Zhongyuan bölgesi arasındaki karlı ve samimi ilişki, tarihi gelişimi içerisinde kaçınılmaz bir akım olmuştu.

Bunun dışında, o dönemde RouRan'ların kölelik sistemini kurma aşamasında bir nevi dış soygun idi. She Lun'un Kuzey Moğolistanın uzak bölgelerine kaçması hızla başka kabileleri fethetmesi anlamına geliyordu.

“国政疎简、不识文书、刻木以记事”⁹²

---

⁹² Song Shu, Suo Lu Zhuan (宋书。索虏传) den aktaran; Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran'ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü (中国

“Ulusal politikayı engellerden arındırır, (basitleştirir), resmi evrak (yazışma, kayıt) tutturmaz, yazılı belgeleri (tomar, ağaç) bertaraf etmişbu sayede yalnız olayların kaydını tutturmuş (tutulmuş).”

Bir dizi savaşın ardından She Lun büyük miktarda servet ve çok sayıda köle ele geçirir. 402 yılında kölelik sistemi üzerine bir yönetim inşa eder. Bu icraatı sayesinde övgü ve saygınlık kazanır, bunun sonucunda da kağanlık mertebesine çıkar. Çeşitli çalışmalar, hesaplamalar ve düzenlemeler sonucu askeri üretim sistemini organize etmiştir, basit düzenlemeler ve kanunlarla RouRan askeri hareketine tertip düzen oluşturmuştur.

Bu sayede de birlikleri dizginliyor ve nizam içinde tutabiliyordu. Tüm bunlar ödül ve cezaların gösterildiği açık olduğu yasal bir düzendir. RouRan’ların kağanlığı ve imparatorluğu, Chanyü’lük ile aynıydı. Bahsettiğimiz bu kağanlık sisteminin Xianbei’lerden kalmış olması muhtemeldir. Kağanlığın ve askeri sistemdeki generalliğin haricinde “帅外、俟利发、莫何、莫佛、土豆登” gibi küçük büyük resmi görevlileri vardı. Böylesi toplantı mekanları, askeri demokrasi özelliği olan kabilelere, reisleriyle beraber toplantı imkanı sağlıyordu. Dolayısıyla kağanla eşdeğer konumda, büyük sorunların çözümüne dair beraber karar vermeye olanak sağlıyordu.

北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系)、1985; s. 122”

Rou Ran'ların Kuzey Moğolistan'ın idaresini almaları ve bu bölgeye iyice yerleşmişleri ile Kuzey Wei'lerin başkenti PingCheng'a taşımaları arasında çok zaman geçmemişti. Hanedanlığın esas ihtiyacı güçlenmek, yerlerini sağlamlaştırmaktı. Her ne kadar RouRan'lar hızla yükselmeye geçmişlerse de, bu Kuzey Wei'ler açısından er yada geç bir tehdit unsuru teşkil edeceklerdi. Zhongyuan'e girmeleri ile gelecekleri için tehdit ve korku unsuru oluşturacaklardı. Kuzey Wei'lerin idareyi daha da güçlendirmek için PingCheng'ı koruyorlardı, ayrıca RouRan'lara büyük miktarda yatırım yapmaktan başka çareleri yoktu. Bu nedenle, RouRan'lar, Kuzey Wei'leri saldıracakları ana hedef olarak belirlemişler, başka yönetimlere yönelikde politika belirlemişlerdi. Kuzey Wei'leri “Tian Ci Si Nian (天賜四年)” yani 407 yılında, She Lun ve Son Qin'lerin lideri Yao Ye'ye sekiz bin baş at hediye gönderir. Kuzey Wei'lerin, Yong Xing'deki üçüncü yılında (Kuzey Yan'lerin Taiping'de üçüncü yılında; 411 yılı) Hulu, Kuzey Yan'lere gönderdiği elçi, kraliçe Le Long'dan yardım ister, yalvarır, beş bin adet at bağışda bulunmasını ister. Kuzey Yan'lerin taizong'u FengBa (冯跋) milislerini toparlar ve kızları RouRan'lara getirmeleri hedefiyle Qin başkenti üzerine salar. Kuzey Wei'lerin olağanüstü şanslı ve bolluk içinde geçen ilk yıllarında “Hulu” diğer kardeşi “Da Tan” (大檀) tarafından sürgün edilir. Bunun üzerine Hulu, Kuzey Wei'lere sığınır. FengBa, misafirini ağırlar, ona misafir olarak muamele eder, hediyeler sunar. İyi ilişkileri daha ilerletmek, daha samimi bir boyut kazanmak için kız verip evlenmesi teklifinde bulunur. Kuzey Wei'lerin genel manada barış ve huzur içinde oldukları iki yıl

boyunca (Kuzey Yan'lerin Taiping'deki dokuzuncu yılı 417 senesi) DaTan, Kuzey Yan'lere elçi gönderir, üç bin baş at, beş bin koyun bağışlar. Uzakda bulunan Jiankang'daki Güney Hanedanlığı lideri Liu Song'un idaresine saygı gösteriyor ve hürmet manasında buraya da bir elçisini gönderir. Gelişen bunca hadisedende anlaşılacağı üzere, Rou'ran'ların dört bir yanla düşman olmak istemiyor, onları kendine düşman etmek istemiyordu. Aslında RouRan'ların devlet politikası olarak bakarsak;

“uzaktakilerle dostluk kurup, yakındakilere saldırmak, onların bir nevi devlet politikasıydı”.

savını sunmamız hiç de yanlış olmaz. Yine bu dönemde RouRan'lar durmaksızın Kuzey Wei'leri kuşatmaktaydılar. She Lun, Hu Lu, Da Dan'a kadar 29 yıllık süre boyunca adeta bir vahşet yarışı yaşanmaktaydı. Kuzey Wei'lerinden Dao Wudi Gui (珪), Mingyuan Di (嗣), Dao wudi (焘) bu üç hanedan, kuzey seferi açısından en büyük grup idiler. Hanedallığın taşınması ve sefere çıkması gerek fetih gerekse de sınır güvenliği için en kuvvetli olanı bu üçü idi. Başka bir amaçlarıda kuzey sınırını ele geçirmek, zapt etmek ve buranın kontrolüne hakim olmaktı.

Dou Guo'nun dokuzuncu yılında (394 yılı) Kuzey Wei'ler, Sarı Irmak'ın kuzeyindeki dolaylarındaki WuYuan (五原) ile Guyang Sai'a kadar olan alanın

sınırını muhafaza etmek ve korumak amacıyla tımar olarak paylaştırır. TaiChang’a ikinci ve dördüncü yıllarında (417 ve 419 yılları) Tuoba Gui iki kez;

“车驾西巡、至于云钟”

“Batı’da Yunzhong’a kadar düzenlediği seferi ile.”

Kuzey’in daha da ötesine geçmek istediği anlaşılmaktadır. Bu sefer hedefi için bir nevi perdeleme olmuştur.

TaiChang’ın yedinci yılında (422 yılı) Mingyuan hanedanı, Tuoba Dao’ya TaiPing’in hanedanlığını vaat eder.

“泰平王亲统大军出镇赛上”⁹³

“Qin ping hanedanı yakonlarını bir araya getirir bnlardan oluşan büyük orduyu, garnizonların üzerine daha fazla baskı kurmak, üstünlük sağlamak içingönderir.”.

---

⁹³ Wei Shu, Ru Ru Zhuan, Wei Shu, Cui Jie Zhuan, Wei Shu, Gao Che Zhuan, Zi Zhi Tong Jian, Song Ji (魏书。蠕蠕传); (魏书。崔洁传); (魏书高车传); (资治通鉴。宋纪) den aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri” (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系), Quan Waixue Chubanshe, 1985; s. 123

Sekizinci yılında, bugünkü Hebei’de Chi Cheng’dan, İç Moğolistan’ın güney kesiminden BaoTou şehrine kadar, iki bin km.’yi aşkın uzunlukta şehir duvarı inşa ettirir. Garnizonunu savunmak için hazırlıklar yaptırır. Ardından;

“ sınırda verimli toprakların olduğu şehirleri bir araya getirmek için, altı garnizonda konuşlu geniş çaplı birlikleri hem bu altı garnizonu hem de Pingcheng’i korumaları (savunmaları) üzere seferber eder. Bu yerleşim yerleri bugünkü Wuyuan ilçesinin kuzeybatısı, (怀朔), Guyin ilçesinin kuzeybatısı, (武川) Wu Chuan ilçesi, (抚冥)Wuchuan ilçesinin kuzeydoğusu, (柔玄), Xinghe ilçesi kuzeybatısı ve Zhangbei ilçesi kuzeydoğusu.

Tai Chang’ın sekizinci yılında Mingyuan hanedanı ölür, Tuoba Dao tahta geçer. Tarihi kayıtlara da “大武帝” adıyla geçmiş ve bu isimle anılmaktadır. Tahta geçmenin getirdiği fırsatı istifade Kuzey Wei imparatoru tahta alternatif bir yer düşünür. RouRan kağanı DaDan ise, askeri güç ile güneye gireceği büyük bir kapı açmayı ister, bunun planını yapmaktadır. Shi Guang Yuan yılında (424 yılı) DaDan altmış bin süvarisi ile “YunZhong”’a girer, resmi- sivil halkı katleder, yağma eder ve eski başkent Sheng Le’ı sarayını esir alır. Toba Dao tahta geçer. Büyük bir askeri güç ile YunZhong’a doğru ilerler, burada DaDan savaşı karşılar. Ona göre Xia (Hsia 407-432) lar ile olan bağları çok bir sıkıntı getirmeyecektir. Ancak Kuzey Yan’ları fethetmek yine de kaçınılmazdır. Onun için sınırda tehlike olan sadece RouRan’lardı

ve onlarında fırsat bulunur bulunmaz tez elden, beklenmeksizin cezalandırıcı bir sefer yapılmalıydı. Olası bir zafer durumunda ise RouRan'ların evcil (evcilleştirilmiş) hayvanları ve emtialarına el konulacaktır ve bunlarda ülkeye kar sağlayacaktır. Diğer taraftan ise olası bir mağlubiyet durumunda ise, YinShan dağlarına ava göndercektir, ki burada ki maksadı komutanları, askeri görevlileri sürgün etmek, bu yolla onları cezalandırmaktır.

Toba Dao, DaDan'ın süvariler ile yaptığı kuşatmadan boğulmuş, yerinden kımıldayamamıştı. Kuzey Wei, Wei Pu (尉普) hafif teçhizatlı süvarilere kuşatmayı kaldırmaları emrini verir. RouRan askeri birlikleri (部帅) ani bir hareketle yetkili olmayan askerlerce katledilirler. Bu durum karşısında DaDan yapabildiği tek hamle ise askerleri geri çekmek ve savaşı sonlandırmak olur.

Shi Guang ve Shen Jia (始光、神麴, 424- 430 yılları) yılları arasında Tuoba Dao arka arkaya RouRan'lar üzerine sert, güçlü, yıkıcı saldırılara kalkışır. Shen jia'nın ikinci yılında (429 yılı) Güney hanedanlıklarından Song Wen imparatoru, Liu Ye'nin kendisi için tehdit unsuru oluşturduğunu düşündüğünden Henan vilayeti (eyaleti) yönetimini ele geçirmek istiyordu. Bu sebepten kuzey seferine çıkmak üzerine biraz farklı bir fikir geliştirmişti. Ancak Tuoba Dao, kuzey seferini kafasına koymuştu. Kabile yetkililerinden birine;

“Henan’ın her bir vilayeti Liu Yilong’a verilmiş olsa da, o bölgeleri gerektiği gibi savunmak konusunda yetersiz kalacaktır.”

Dediği kaynaklarda rivayet edilmektedir. RouRan’lara sefer yapmayıp, geri yasalanın ve bekleyin, Song askeri, cepheden (önden) veya arkadan saldırı yapabilir, onun için plan olmadığı ortamda yapılacak en doğru şey bu. İçeride savaş için iyi bir an, iyi bir fırsat bir yakalayıp RouRan’lar üzerine büyük çaplı bir taarruz yapmayı düşünüyorlardı. Bu sayede uzun soluklu bir zaferin elde edileceğini düşünüyorlardı.

“拓跋焘亲率六军、深入漠北、穷迫柔然、东至瀚海、西接张掖、北度燕然山大获全胜、得柔然降者三十余万部、马一百余万匹”⁹⁴.

“Toba Dao emrindeki altı orduya, Mobei’i derinlemesine geçin, yorgun ve zayıf olan Rou Ran’lara baskı kurun, büyük Dongzhi gölünden batı’ya Zhangye’ye ve Kuzey Yan dağlarına kadar yaklaşın ve böylece tam bir zafer elde etmeyi, Rou Ran’ların elinde bulunan otuz bini aşkın boy (aile) ve yüz bin baş atı da ele geçirebil (esiniz) in, emrini verir.”

---

⁹⁴ Wei Shu, Ru Ru Zhuan, Wei Shu, Cui Jie Zhuan, Wei Shu, Gao Che Zhuan, Zhi Tong Jian, Song Ji (魏书。蠕蠕传); (魏书。崔洁传); (魏书高车传); (资治通鉴。宋纪) den aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri” (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系), Quan Waixue Chubanshe, 1985; s.124.

Bu sayede, (böylelikle) Kuzey Wei'lerin insan ve teçhizat gücünü kat be kat güçlendirmişti.

Bundan sonra Rou Ran'lar, Moğolistan'ın daha kuzeyine ilerlerken, güzergahları dramatik bir şekilde değişir (改弦易辙). Shen Jia'nın dördüncü yılında (431 yılı) RouRan'lar saygı ve hürmet göstermek manasında elçi gönderir. Tuoba Dao zengin eşyalar, hediyeler ve elbiselerle donattığı elçilerini hediye olarak sunar. 434 yılında iki tarafta birbirleriyle kız alıp- verme yoluyla Han sarayıyla ilişkiler kurmuşlardır (和亲). Wuti kağan, Kuzey Wei'lerinden Batı Denizi prensesiyle evlenir ve kız kardeşini de Tuoba Dao'ya verir. Bununla beraber yüz civarı kişi hanedanlığa gelir ve üç bin baş at hediye ederler, bağışlarlar. Tuoba Dao'da gelen hediyelere aynı büyüklükte karşılık verir. Diğer taraftan kuzey (taraftaki) Anding'deki durum ise şu şekildedir; “Kuzey Wei'leri sadece güneye sefer yapan Song askerleri vardır, Doğu'da Kuzey Yan'leri silip süpürmüş, Batıda, PingXia devleti ve Kuzey Liang'lar, temel manada kuzeyi birleştirmişlerdi”.

Bu sayede Kuzey Wei'ler günbegün zenginleşiyor ve güçleniyorlardı. Düşman oldukları batı bölgesi ulusları “Qiuci, Shule, Wusun ve SuTe”lara elçi gönderir ve dostthane ilişkiler kurar. Toba Dao'da diplomatik elçiler gönderir, kendisine yapılan bu ziyaretlere iade-i ziyarette bulunur. Ancak bir gün yolları RouRan'larca kesilir ve alı konulurlar. Bu yüzden iki taraf arasındaki ilişki bozulur ve iki devlet arasındaki savaş fitili yeniden ateşlenir.

Tai Wudi, Wen Yidi (浚), Xian Wendi (弘) bu üç hanedanın arasında büyük bir savaş vardır. Bu savaşın RouRan'ları uğrattığı kayıp çok büyüktür. Taiping'in hakimiyeti sağlamasının onuncu yılında (449 yılı) Tuoba'larda asker çıkarmışlar ve bu mücadele neticesinde RouRan'ların hakkından gelirler, tutsak ettikleri insanlar ve ele geçirdikleri evcil (besi) hayvanı sayısı bir milyonu aşar.⁹⁵ Tai An dördüncü yılında (458) Toba Jun ve yüz bin süvarisi ve yüz elli bin araçlık askeri gücü ile kuzeye taarruz eder, bayrak ve flamalar altında binlerce 'Li'lik yol katederler. Tu Hezhen kağan sayıca çok üstün idiler, çok uzaklara kadar göç ettirdiler, sayısı binleri bulan birliklerle teslim olup, müttefik olduklarını Kuzey Wei'lere bildirirler. 470 yılında RouRan'lar geniş çapta bir vahşet gerçekleştirirler. Bunun akabinde Tuoba Hong birliklerine kuzeye taarruz emri verir, kuzeye doğru taarruz başlatır.

Beş bin seçkin askerini, RouRan'lara meydan okumak üzere seçer, daha fazla asker ikna edip aniden kuzeyden baskın vermeyi düşünür, bunun planını yapar. Bu savaşın neticesinde RouRan'lar mağlup edilirler. Wei askerleri, elli binden fazla askerin başı kesilir, on bini aşkın askeri birlik kapitule edilir, ancak bu zaferle beraber Wei'lerin ele geçirdiği savaş atı ve teçhizatın sayısı tam olarak bilinmemektedir.

Birçok kez kılıçların çekilmesi ile yüz yüze gelmesi RouRan'ların gücünü büyük

---

⁹⁵ Bai you yu wan (百有余万).

oranda zayıflatmıştı, düşüncesizce, sonunu düşünmeden, yaptıklarını bir taarruzun veya bir meydan okumanın sonunun nereye gideceğini hesap etmeye gerek duymaksızın pervasızca hareket etmeye cüret edemez hale gelmişlerdir bunca mücadele ve çekişmenin ardından.

İlerleyen dönemlerde bir çok defa at ve tilki (sansar)⁹⁶ postu hediye vermek, evlilik yolu ile yeniden akrabalık bağı kurmak ve ilişkileri geliştirmek, yeniden inşa etmek için kaç kez elçi göndermişlerdir ancak bu girişimleri Kuzey Wei'lerin reddi ile karşılaşır. Bu nedenle RouRan'lar ulus olarak iyi ilişki kurmak için Güney hanedanlığına ve Song'lara yönelirler. bu dönemde Song hanedanlığının iç kısımlarında her iki taraf içinde öldürücü olan, iki tarafında birbirlerini katlettiği bir kavga vuku bulur. Hükümdar ve vezirleri baskıya boyun eğerler, sorunlar da gitgide artmaktadır hatta daha da yoğunlaşmaktadır.

Dış bölgelerde de durum farklı değildir. Onlarda Kuzey Wei'lerin tehdidine maruz kalmışlardır. Huai He nehrinin kuzeyi ve batısındaki büyük genişlikteki toprakları zorla ele geçirmektedirler. Bu yüzden dışardan yardım alarak iç-dış tüm istanmeyen durumları ortadan kaldırmak için dış güçlerin yardımıyla yapmak

---

⁹⁶ Bu kelimemiz kaynağımızda 'Na, 𧯂' olarak geçmektedir. Biz bu kelimenin Türkçeye tercümesini yaparken iki anlamınıda vermeye çalıştık. Çünkü bazı yerlerde tek anlam istenilen manayı verememektedir.

istiyorlardır. 478 yılında, Song hanedanı, kral Hong Gui'i, RouRan'lara gönderir, bu görüşmenin neticesinde RouRan'lara karşı baş kaldırmak hususunda anlaşmaya varırlar. Ancak üçüncü yılında, güney Yanzhou valisi, yükselişe geçecek ve Song'ları ortadan kaldıracakmış gibi bir izleni bırakır ve Qi hanedanlığını kurar. Tai He'nın dört ila beşinci yılları arasında Yu Cheng tekrar Güney Qi'lere elçi gönderir, tilki derisi ve çeşitli malzemeler, aslan kürkünden yapılmış pantolon⁹⁷ hediye olarak gönderirler. Bununla maksatları Qi'lerle ittifak sağlasınlar ve Wei'lere karşı birlikte saldırınsınlar. Fakat Xiao Dao'nun istekleri sabit değildir, bunun dışında hem gerçekleşmekten hemde bu hayalini gerçekleştirmek için girişimde bulunacak güçte değildir. Tai He'nın yedinci yılında (齐永明元年) Wang Hong Gui, otuz bin 'li' lik bir yolu geçip ancak Jiankang'a geri gelebilir.

M.S. beşinci yüzyıl, RouRan'ların kendi iç çekişmeleri her geçen gün daha da yoğun, daha keskin ve sertliğine sahne olur. Köleleştirdikleri kabileler başkaldırır, isyan ederler, bu kabilelerde prangalardan, boyunduruktan kurtulmak isterler. Tai He'nın on birinci yılında (487) A Fu'dan (阿伏) Luo Lü ChiLe'ya (罗率敕勒) dek yüz bini aşan sayıda kabile RouRan'ların DouLun kağanını terk eder ve kendi

---

⁹⁷ Kaynağımızda “狮子皮” denilmiştir. Bizde kaynak metnimize sadık kalıp aslan derisi, kürkü demeyi tercih ettik. Ancak aslan anavatanı itibariyle Afrika kıtasında yaşayan bir hayvandır. Bu dönem için nasıl bir yolla avlanılmış ve derisi kullanılmıştır, burası muallak bir durumdur.

ayakları üzerinde durmaya başlarlar. RouRan’lar içi yakınlaşmaya başladıkları zamanda bu ihanet tekrar vuku bulur. Bu nedenle RouRan ve Chile’lar karşılıklı olarak otuz yıl daha aralarındaki savaşı sürdürürler. Tai He’nın on yedinci yılında Li Wendi başkenti Luoyang’a taşır.

“边朔遥远、加连年旱斂、百姓困弊”⁹⁸.

“Sınırdan uzakda bulunan (halk), ilerleyen yıllarda kıtlığın türlü sıkıntılarına maruz kaldılar.”

Sınır boyunu zenginleştirmek için Kuzey Wei’ler öncelikle iç bölgede birleştirdiği ve tutsak ettiği RouRan’ları, Chile’ları içi bölgedeki halklarla Han halkını, Liu Zhen ve Pingcheng gibi topraklara göç ettirir. Tuoba Xianbei asker-sivil halkı ile farklı toprakların halkları olmalarına rağmen bir arada yaşamaya başlarlar. Buradanda anlaşılacağı üzere sınıf çelişkisi ve halk arasındaki çelişki, zıtlık günbegün daha da artmakta daha yoğun hissedilmektedir. Bu da gösteriyor ki çeşitli halkların, ulusların güçle, enerji ve hırs dolu başlayacakları mücadeleye gebe bir durumdur.

Bu dönemde RouRan’ların iç bölgelerde ki güç savaşı çok gergin ve endişe

---

⁹⁸ Wei Shu, Yuan Jia Fu Zhuan (魏书。源贺附传) dan aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri” (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系) Quan Waixue Chuabnshe, 1985; s. 126

vericidir ve bu ortam gittiği son itibariyle adeta bir katliamın arefesi niteliğindedir. Yang Ping'in ilk yıllarında (508) Fu Tu, Chi Le Mie tarafından yapılan ani bir baskın neticesinde öldürülür. Chou Nu (丑奴) tahtı ele geçirir. Ancak Chou Nu ve Qi Mu birbirlerine karşı doludurlar ve ciddi boyutta nefret ve kin duymaktadırlar.

Zheng guang ilk yıllarında (520 yılı), Qi Mu, Chou Nu'yu öldürür. Bunun yanı sıra A Na Gui'in askerlerinin başına geçmek için kağanın üzerine sefer gönderir. Tahta geçişinin henüz onuncu gününde, kendi soyundan abisi on bin kişilik bir orduyu yenmeleri için A Na Gui'in üzerine gönderir. Bu mücadele sonucunda A Na Gui mağlup edilir ve yeniden Kuzey Wei'lere katılır. O dönem Kuzey Wei yöneticileri günbegün bozulmuşlardır. Xuan Wu ve Li Ming hanedanlarının ikisi de, Tuoba soyluları ve Zhongyuan toprak sahipleri işbirliği yapmak üzere adım atmışlardır. Bununla maksatları her bir ulusun halklarını ezmek ve onları baskı altında tutmaktır. Diğer yandan imparatorluk sarayı zengin, bolluk ve sefa içinde müsrif, herşeyi çar çur ederken, yöneticileri satmak, asillere ihanet etmek, bozulmuşluk, zimmete geçirmek gibi işler günlük sıradan bir hal almıştır. Dahası yöneticiler Budizmi savunuyor, heryere tapınaklar inşa ettiriyor, insan gücü ve kaynakları israf ederler.

“到处营建寺塔、劳民伤财”

“Heryerde tapınak (pagoda) inşası vardı, bu da insan gücü ve kaynaklar

açısından maliyete yol açmaktaydı.”

Bunu bir bahane olarak kullanırlar. Aslında bu yaptıkları içlerinde bozulmuşluğu, boşluğu gizlemek maksadıyla yaptıkları bir harekettir. Bununla beraber insanların savaşıma güdöleri, istekleri uyuşmuş, adeta hissizleşmişlerdir. Çünkü yönetimde meydana gelen bu bozulma ve çürümüşlük baştan aşağıya sirayet etmiş durumdadır. Buna karşılık halkın tepkisi de başlamış ve iç bölgelerden, sınır garnizonlarına kadar kalabalık gruplar halinde bir araya geliyorlar, başkaldırıya, ayaklanmaya geçmeye, silahlı mücadeleye hazırlanıyorlardır. İstisnasız her ulus Kuzey Wei yönetiminin ve yöneticilerinin devrilmesini olan arzusu günbegün artıyor ve daha baskın bir hal almaktadır. Tam da bu ortamda Li Ming Di Yuan, A Na Gui ile yeniden müttefik olurlar, ve bu ittifaka olan arzusu çok büyüktür. A Na Gui ise Kuzey Wei’lerin desteğini yeniden almak ve Kuzey Moğolistan’a yeniden dönmeyi arzulamaktadır bu ittifak sayesinde. Kuzey Wei’lerin isteğı ise herşeyin iyi gidiyormuş, herşeyin yolundaymış gibi görünmesidir ve bu sayede halkın hislerinin sakin kalmasını sağlamaktır. Bu sayede ChiLe’ları sürüncemede bırakacaklar, dolayısıyla sınır boyu sakinliğini koruyacak, stratejik yerlerin, sınırların durumunu koruyabilecek, muhafaza edebileceklerdir. A Na Gui’in geldiğı dönemde Li Ming Di, kendisini karşılamak üzere elçi gönderir, bölgeye yaklaştığı esnada ise sarayında (otağında) dikkate şayan büyük bir karşılama yapar.

“朔方郡开国公、蠕蠕王食邑一千户、锡以衣冕、加以轺车、禄恤仪卫、同乎戚藩”⁹⁹

“Ming askerleri ikili ve altı zırh içinde atlı olarak görünürler. Gümüş zımbalı, askılı, mızrak benzeri silahları, büyük oranda pamuktan yapılmış elbiseleri, yiyecek ve evcil (besi) hayvanları ile görünürler. Bunca dikkat çekici hediyeler ve yaptıkları büyük bağışlardan yola çıktığımızda Kuzey Wei’lerin bunlara yönelik önem verdiklerini anlamamız hiç de zor olmayacaktır.”

Zheng Yuan’ın ikinci yılında (521) Kuzey Wei’lerin A Na Gui’e eşlik etmek ve konvoy oluşturmaları için beraberinde elçi gönderir. Tüm bunlar olurken RouRan’ların iç bölgelerindeki güç savaşı devam etmektedir. Shi Fa, A Na Gui tarafından tekrar 被阿那瓌从父兄波罗门推翻。Kabul görmüyor ve daha sonra kendisini kağan olarak adlandırır. A Na Gui dikkatlice düşünmeden geri dönmeye cesaret edemez. Çok geçmeden Bo Luo Men, Chi Le’larca sürgün edilir. Yüz bine yakın kabile Kuzey Wei’lere teslim olur. Bu yüzden Kuzey Wei’ler, A Na Gui’e uygun bir yer bulur ve “Huai Shuo Zhen”a yerleştirirler. Bo Luomen’ı da Sarı Deniz civarına yerleştirirler. Dördüncü yılında, verimli toprakların bulunduğu

---

⁹⁹ Wei Shu, Su Zong Ji(魏书。肃宗纪。) den aktaran, Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran’ların yükselişi ve Zhongyuan ile İlişkileri Bölümü; (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系)、1985; s. 127. Bu cümlemizin birebir çevirisini yapmadık.

gaarnizonlarda meydana gelen isyanı, ayaklanmayı baskı altına alır. Liu Zhen buna karşılık vermekte çok gecikmez. Bunun ardından, tüm uluslardan halkların Kuzey Wei'lere karşı büyük bir isyana kalkışmaları olayı patlak verir. Li Chang Yuan yılında (525) Kuzey Wei'ler çıkan bu isyanı bastırmak ve ortadan kaldırmak üzere yüz bin kişilik büyük bir orduya isyanı bastırmak için çağrıda bulunur. Bunu fırsat bilen A Na Gui, talana başlar, gücünü arttırmaya ve Wei'lerin kuzey bölgesinde, önceden kendilerinin elinde bulunan toprakları işgale başlar. A Na Gui'in gücü giderek artmaktadır;

“部落既和、士马消盛”¹⁰⁰.

“Kabileler çoktan bir araya gelmişler, üst rütbeli askerlerin muhteşem, güçlü sınıfları yok olmuştu.”

Tüm bunlar meydana gelirken tüm ulusların halkları isyanları büyüyerek artmaktadır. Yong Xi'nin üçüncü yılında (534) Kuzey Wei'ler parçalanırlar. Xianbei hükümdarlarından Gao Huan onlara kol kanat gerer. Yu Wentai, Wen Di'yi Chang An'ı kuşatmasında destekler. Birbirleriyle yüz yüze gelmeleri tarihi kayıtlara “Doğu, Batı Wei” olarak geçmesine yol açar. A Na Gui aynı zamanda diğer insanları, halkları

---

¹⁰⁰ Wei Shu, Ru Ru Zhuan, (魏书。蠕蠕传) den aktaran, “Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi、Rou Ran'ların yükselişi ve Zhongyuan ile ilişkileri”, (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系), Quan Waixue Chubanshe, 1985; s. 127

harmanlamanın hesabını yapmaktadır. Doğu ve Batı Wei'lerin yöneticileriyle, imparatorlarıyla, kendi halklarından kızları evlendirmeyi ve bu sayede iki devletle de ilişki kurmayı hedefler, iki tarafında sunduğu hediyeleri kabul eder. Burdan da anlaşılacağı üzere bu girişimler ve planlar işe yaramış ve RouRan- Zhongyuan ilişkisi bir kat daha güçlenmiştir. Ayrıca RouRan'lar iç siyasetlerine de çeki düzen verirler. Han ırkından kimi yöneticileri siyaset içerisinde önemli yerlere, kademelere koyarlar. Siyasi yapıda, yenilikler gerçekleştirirler. İki Wei devleti arasında belli belirsiz sürmekte olan çekişme söz konusudur. Bu da zayıf, güçsüz olan RouRan'ların bir derece daha gençleşmesine, canlanmalarına sebep olur.

M.S. altıncı yüzyılda, Tujüe'ler biraz daha güçlenirler. Liderleri Tumen (Bumin Kağan) Chile'lara saldırır ve bu saldırı neticesinde onları mağlup etmeyi başarır. Elli binin üzerinde Chile halkını teslim alır, ele geçirir. Ele geçirdiği bu güçlerle daha da heybetli bir güç haline gelir. Tumen liderliğindeki birlikler, RouRan soylularının köle sahibi oldukları sisteme başkaldırırlar ve isyan ederler.

Kuzey Qi'lerin Tian Bao üçüncü yılında (552) Tujüe'ler RouRan'lara saldırırlar ve onları yerle bir ederler. Yeniden dağılan RouRan askerlerinden geriye kalanlar, A Na Gui'in oğlu, An Lu Chen liderliğinde Kuzey Qi'lere sığınırırlar. RouRan'lar, Kuzey Moğolistan'da başka bir yeni depo kurarlar. Çok geçmeden, Tujüe'lerce tekrar mağlup edilirler. Dördüncü yılında (556) Qi Wen Xuan Di, askerleri Tujüe'leri tahrik

etmek için RouRan'ların yaşadıkları bölgeleri ele geçirmek ve bu toprakları da kendi toprakları arasına katmak üzere askerleri karşılamaya giderler. An Lu Chen, tebaasına liderlik etmesi, reisleri olmsı hususunda cesaretlendirilir. Bugünkü Shanxi eyaletinde bulunan Shuo (朔) ilçesi yakınlarında uygun bir yere yerleşirler. Ancak An Lu Chen, ani bir kararla Qi'lere başkaldırır ve Kuzey Moğolistana geri döner.

Beşinci yılında (557) An Lu Chen, aynı zamanda kendi akrabasında olan gruplarca Gaoyang'da (高洋) saldırıya uğrar. Birçok kuşatma olmasına rağmen bu saldırı ve yağma girişimi An Lu Chen tarafından bertaraf edilir ve dahası An Lu Chen, saldırırdaa bulunan bu kabilelerden yaklaşık otuz bin askeri ele geçirir (558 yılı). Tekrar tekrar Tujüe'lerin saldırılarına maruz kalan RouRan'lar ayakları üzerinde duramayacak hale gelirler. Ayrıca otuz bini aşkın bir kitlede Batı Wei'lere sığınır. Batı Wei yöneticileri Tujüe baskısı altındadırlar ve An Lu Chen'ı ve beraberindekileri otuz bin kişilik birliği öldürürler. Bundan sonra RouRan diye bir devlet kalmaz ve bu hadise esasen RouRan'ların tam manasıyla çöküşü olur.

RouRan toplumunun gelişimi boyunca, Zhongyuan ile olan bağları her geçen gün artmış iki bölge veya idare birbirlerine daha da yakın hale gelmişlerdir. Zhongyuan'ın RouRan'lara olan etkilerini görebileceğimiz birkaç nokta olarak verebiliriz.

Rou Ran hükümdarları geçirdikleri veya yaşadıkları dönemlere isimlerini veya ünvanlarını vermişlerdir. Wei Shu RuRu bölümünde, geçen beş adet hükümdarın yılından bahis geçmektedir. RouRan’larda (iç ve dış bölgelerde) şehir duvarları inşa etmişlerdir. Güney Liang Kitabı, Kuzey Batı Askeri Kayıtlarında, İç RuRu kayıtlarında buna dair bahis geçmektedir.

Rou Ran halkı Han’ların doktor ve zanaatkarlarına ihtiyaç duyarlar. Güney Qi Kitabı; RuRu köle kayıtlarında; “RouRan’lar eskiden Jinling’e (bugünkü Nanjing) elçi gönderirler. Güney Qi’lerden doktor, renkli desenli ipek kumaş, Güney’de kullanılan arabaların aynısından kendilerinde yapabilen, kum saati yapabilen zanaatkarlardan Kuzey Moğolistan’a göndermelerini istedikleri kaydedilmiştir. Ancak bu talep Güney Qi yönetimi tarafından kabul görmez ve reddedilir.

RouRan’ların son dönemlerinde, Zhongyuan yönetimi ve idare sistemini taklitler geçer. A Na Gui bu dönemde Luoyang’a gider. Ancak o, Han soyundan olanlarla artık çok yakınlaşmış hatta iki tarafda birbirini benimsemiştir.

Tüm bunlardan yola çıkarak anlaşılabacağı üzere RouRan’ların Zhongyuan ile olan ilişkileri yalnızca siyasi ve ekonomik anlamda geniş çaplı bir boyut kazanmamış aynı zamanda kültürel anlamda da onlara etkileri çok güçlü ve etkin olmuştur. Yine aynı dönemde böylesi şartlarda siyasi alanda ilişkileri gelişmenin ve ileri götürmenin en iyi

yolu evlilik yolu kurulmakta veya imparatora, hükümdara hürmet ve saygı sunmak manasında hediyeler, çeşitli ürün ve malzemeler hediye olarak sunmakla kurulmaktadır.

Bu da Kuzey- Güney arasındaki ilişkiye yarar sağlamış, ya da halkları birbirine yakınlaştırmış aralarında dostluk kurmanın en iyi ve sağlıklı yöntemi olmuştur.

3. BÖLÜM

GAO CHE(YÜKSEK ARABA'LILAR)

3. 1. Gao Che'lar ve Kökenleri

Gao Che'ların ataları Hun'ların yaşadıkları (Hun'ların atalarının yaşadıkları) bölgelere, coğrafyaya dayandırılmaktadır. Bir diğer ifade ile bugünkü Moğolistan topraklarının kuzeyinde yaşamış topluluktur. Soylarının kökeni itibariyle ise Kızıl Ti'lere¹⁰¹ dayandırılan Gao Che'ların Chi Le'ların kökenleri ile ilgili Çin kaynaklarında (Wei Shu, Bei Shi gibi) aktarılan bilgilerin çok eski tarihlere dayandığını görmekteyiz. Çin coğrafyasında yaşamış, bu topraklarda varlık göstermiş ve çoğunluğu Türk boylarının ataları olarak gösterilen Ti'lere bağlanmaktadır. Ayrıca bir diğer ortak yönleri ile ilgili bahisde ise dilleri ile ilgilidir. Gao Che'ların (Chi Le, Tie Le) dili ile Hun'ların dilinin aynı olduğu yönünde ki görüşler bulunduğunu görmekteyiz. İki topluluğun dilleri arasındaki bu benzerlik bize onların aynı soy veya kökenden geldiklerini fikrimizi destekleyecek bilimsel delil niteliğindedir. İlerleyen dönemlerde Ding Ling¹⁰² boylarının devamı, bir nevi Ding Ling soyunun, 'Ti Li' (Di

---

¹⁰¹ Taşağıl, Ahmet, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004, syf. 11

¹⁰² Taşağıl, Ahmet, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004, syf 28; Pei Shi (Bei Shi, S. 3270; WS. 103, 2307) dan alıntı yapılmış ve Gao Che'ların kökenleri Kızıl Ti olarak verilmiştir. Gao Che (diğer

Li) ismi ile devam ettikleri görüşü mevcuttur.

Gao Che'lar (Tie Le) dokuz adet Türk kabilesinin teşkil ettiği bir konfederasyondur. Kuzey Çin, Asya'nın merkezi yaşadıkları yerlerdir. Xiong Nu'ların dağılmasının ardından ortaya çıkmaya başlamışlar, yükselmişlerdir. Gao Che veya Chi Le ismi ilk olarak Ön Yan'lerin 357 ve 363 yıllarında ki kampanyaları esnasında ve Güney Hanedanıkları kayıtlarında duyulmuştur¹⁰³. Gao Che ismi ise onlara Çinlilerce verilmiş bir takma adları olduğu düşünülmektedir.¹⁰⁴

Kuzey Wei'ler döneminde Rou Ran ve Toba – Kuzey Wei'lerin olduğu dönemde, Gao Che olarak anılmış ve hatta Wei Shu'da da yine bu isimle kayda geçirilmişler ise

---

isimleri itibariyle Chi Le) İlk isimleri ve ayrıca ataları ‘ Ding Ling ’ olarak verilmiştir. Taşağıl, Ahmet, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004, sayfa 28’de ki “ K’ ao- Che ” bölümünde “ Ting- Ling ” olarak bahsetmiştir. Ancak biz tezimizde ‘ Pin Yin ’ yazım sistemini kullandığımız için “ Ting Ling ”i “ Ding Ling ” olarak “ Pei Shi ” yı da “ Bei Shi ” olarak yazmayı tercih ettik.

¹⁰³ Duan, Dingling , Gao Che ve Tiele, syf.11 – 12; (Duan, “Dingling, Gaoju and Tiele”, p. 11 – 12)

¹⁰⁴ Pulleyblank, “ Merkezi Asya ve Eski (Antik) Çin’in Çinli- Olmayan Halkların ”, syf. 21- 26; (Pulleyblank, "Central Asia and Non-Chinese Peoples of Ancient China")

de, bir sonraki hanedanlık olan ‘ Sui ’ döneminde ‘ Tie Le ’ denilmiştir.

Ak Hun’ların (Eftalit’lerin) K’ao- Che’larla (Gao Che) bağlantıları olduğuna dair Japon bilim adamı Enoki’nin düşüncesi mevcuttur.¹⁰⁵

Duan Lianqi, Ding Ling, Gao Che’lar (Yüksek Arabalılar, High Carts) ile Tie Le’ların aynı etnik unsur ve etnik kökenden oldukları yönünde fikir beyan etmiştir. Bu üç kabile arasında bulunan benzerlikleri keşfetmiştir. Ancak Toru Haneda¹⁰⁶, Ma Changshou¹⁰⁷, Tie Le’ları Türkler ile aynı etnik kökene dayandıkları¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ K. Enoki, Eftalitelerin Milliyetleri Üzerine, Asya Çalışmaları, Tokyo, 1998, syf. 140 – 143’den aktaran Taşağıl, Ahmet, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004, syf 28. “K’ao- Che” ismi Giles sistemi ile yazılmıştır. Biz tezmizde Pin Yin sistemi ile yazmayı tercih ettik. Bu nedenle Pin Yin ile yazmında beraberinde verdik.

¹⁰⁶ Toru, Haneda, “ The research on the relationship of the Toquz Uygur and Toquz Oyuz ” in Dong Yang Xue Bao vol 9, No:1, 1957 isimli makaleden aktaran; Fangyi Cheng, “Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma” (Research on the Identification Between TieLe and Oyuric Tribes), syf. 83Archivum Eurasie Medii Aevi 19, 2012

¹⁰⁷ Ma, Changshou, Tujue Ren He TuJue Hanguo, Shanghai Ren Min Yayınları, 1957, pp. 2-5 isimli eserden aktaran Fangyi Cheng, “Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma” (Research on the Identification Between TieLe and Oyuric Tribes), syf. 83 Archivum Eurasie Medii Aevi 19, 2012 (The Turk and The

Onogawa Hidemi Sui ve TangHanedanlığı döneminde ki Doğu ve Batı Türkleri ile Tiele ismi arasındaki bağlantı üzerine yaptığı açıklamada Orhun ve Yenisey yazıtlarında Türkler tarafından kullanılan isimlerden yola çıkmıştır. Doğu'dakilerin 'Türk' olduğunu, batı tarafındakilerinde On- oq ve Toquz- Oyuz'lar oldukları yönünde görüş bildirdiğini görmekteyiz. Diğer bir ifade ile 'Türk' doğudakilere, On-oq ve Toquz- Oyuz'da, batı Türklerine ve Mobei'deki (Kuzey Moğolistan, Gobi Çölünün Kuzeyi)Tiele'ların dokuz soyuna işaret ettiği düşüncesini savunmuştur.

Onogawa Hidemi, Tiele kabilelerinin çok geniş bir coğrafyada yayılmış bulundukları görüşü ile beraber A Shi Na ailesinin (soyunun) aslınında Tiele'lara dayandığı (Tiele' lara ait olduğu)sonucuna vardığını görmekteyiz.¹⁰⁹ Ancak Sui Shu Tiele Monografisi (Sui Hanedanlığı Tarihi Kayıtları, Tiele Bölümü, 随书、鐵勒传) kayıtlarına göre Tiele'ların sadece Türk¹¹⁰ soyundan kabileler içerdiğini,

---

Türk Qaghanate, Shanghai Ren Min Press, 1957, pp.2- 5)

¹⁰⁸ Fangyi Cheng, "Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma", (Research on the Identification Between TieLe and Oyuric Tribes), syf. 83Archivum Eurasie Medii Aevi 19, 2012

¹⁰⁹ Archivum Eurasie Medii Aevi, Fangyi Cheng, "Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma", (Research on the Identification Between TieLe and Oyuric Tribes), 19, 2012, syf. 84

¹¹⁰

yalnızca Türk kabilelerden oluştuğunu görmekteyiz.¹¹¹ Ancak bu kabileler Türk Devletini oluşturan, kuran kabileler olmadığını belirtmeliyiz.

3.2. Gao Che ve Tölis (Tölös), Tiele, Tegrek, Tägräg, Türk İsimleri ve İlişkisi

Tölis ismi, Kültigin yazıtının doğu yüzü 13. Satırdan elde edilen bilgi doğrultusunda, bu ifadelerden yola çıkarak V.Thomson, P.A. Boodberg ve Emmanuel Edouard Chavannes gibi bilimadamlarınca Tiele’lar Tölis (Tölös) oldukları düşünülmüştür. Ancak V. Thomson ve çağdaşı bilim insanları Tiele’ları önceki isimlerini Tölis ve Tardus’lar sonraki isimlerinin de Yan Tuo (延陀) olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ancak Çinli bilimadamı Cen Zhongmian ve Wang Jingru bu düşüncüyü reddettiğini görmekteyiz. Kendisi bu görüşünü, Çin edebiyatından elde ettiği bilgilerden yola çıkarak yapmıştır. Çünkü Tiele veya Chile (Gao Che) dediğimiz kabile veya topluluğumuz 6. ve 8. yy.’lar arasında neşredilmiş olan Çin edebi eserlerinde yer almışlardır. Cen Zhongmian, Tölis ve Tardus’ları Doğu ve Batı ile uğraşan (Doğu – Batı ayrı yöneten) iki ayrı bölge olarak görmektedir.¹¹²

---

¹¹¹ Archivum Eurasie Medii Aevi, Fangyi Cheng, “Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma”, (Research on the Identification Between Tiele and Oyuric Tribes), 19, 2012, syf. 86

¹¹² Cen Zhongmian, “ Tujue Ji Shi (The Collective History of Türk), Beijing, ZhengHua Shu Ju, 1958, pp. 884- 895 ” isimli eserden aktaran Archivum Eurasie

George Clausen ise başka bir yaklaşım ve görüşü benimsemiş ve “ Tiele’lar Tegrek’lerdir” demiştir. George Clausen’in bu görüşü Peter Golden tarafından desteklendiğini görmekteyiz. Peter Golden “ *Türklerin Kökeni ve Türk Halkının Şekillenmesi Üzerine Bazı Düşünceler* ” isimli makalesinde Oyurik kabilelerinin aktarımında hata olduğunu belirtmiş, bu topluluğun yaşadığı bölge olarak Avrasya’dan Güney Sibirya ve Kuzey Moğolistan ve oradan da Batı Avrasya’ya kadar uzanan bir grup olduklarını belirtmiştir. Çin dilinde ki isimleri “T’ieh -le”¹¹³ olan bu konfederasyonun ismini açılımını yapmıştır. Kendisi bu açılımı şu şekilde yapmıştır;

“ *Türk, tegrek “ rim, ring ” and hence “ wheel ”*”¹¹⁴

“ Türk, tegrek “ çember, halka, kasnak ” ve böylece “ Tekerlek ” ” olduğunu ve Türkçe “ araba, at arabası, el arabası ” teriminin Altay dilinde ki terim karşılığı “ Cart ” (Moğolca ; Tergen, Telegen, Terge) olabileceği görüşünü geliştirmiştir.

Medii Aevi , Fangyi Cheng, “Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma”, (Research on the Identification Between TieLe and Oyuric Tribes) , 19, 2012, syf. 84.

¹¹³ Giles sistami ile yazılmış bu ismin Pin Yin sisteminde Tiele’lardır.

¹¹⁴ Peter B. Golden, “ Some Thoughts on the Origins of the Turks and the shaping of the Turkic Peoples ” isimimli eserden aktaran Archivum Eurasie Medii Aevi , Fangyi Cheng, “ Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma ”, (Research on the Identification Between TieLe and Oyuric Tribes) , 19, 2012, syf. 84

Bu isim köken olarak Tiele’ların bir diğer ismi Gao Che’dan kaynaklı olabileceğini düşünmektedir. Shiratori Kurakichi ise “ Ding Ling, Dili, Chi Le ve Tie Le ” isimlerinin araba anlamına geldiğini ileri sürmüştür. Esas itibariyle aynı Moğolca kelimenin Çince farklı karakterlerle aktarılmış hali olduğu kanaatinde olduğunu görmekteyiz.¹¹⁵

3.3. Gao Che’lar ve Arabaları

M. S. III. yüzyılda Xianbei’ler Kuzey Çin’de güçlü ve nüfuzlu konumda idiler. Kendilerine eşdeğer güçte başka bir devlet veya kabile o dönem için o coğrafya’da mevcut değildi. Xianbei’lere eşdeğer güç ve nüfuza sahip olamadıkları için Gao Che’lar bu gücü ve bu gücün bölgedeki egemenliğini ve hakimiyetini kabul etmek zorunda kalmışlardır. Ancak bir kısım Gao Che kabilesi Gobi Çölü’nün kuzey ve güneyine hareket etmişlerdir. Hareket eden (göçebelik eden) bu kitle yerleşik düzende değildir ayrıca teşkilatlanmış bir yapıları yoktur. Bunlar hayvancılık ve avcılık ile uğraşmışlardır. Gao Che’ların bu teşkilatsız ve göçebe oldukları bu dönem Juan Juan devleti kurulmuştu¹¹⁶. Rou Ran’lar kuzeyde hızla gelişmişler ve bu

---

¹¹⁵ Fangyi Cheng, Archivum Eurasie Medii Aevi, “Tiele ve Oğuz Boyları Arası Kimlik Üzerine Araştırma”, (Research on the Identification Between TieLe and Oyuric Tribes), 19, 2012, syf. 85.

¹¹⁶ “ Juan Juan’ler ”, “ Rou Ran ” devletine verilen bir diğer addır. Bu bölüm hakkında yararlandığımız kaynağımız Taşağıl, Ahmet, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004, syf 28’de Juan Juan ismini

bölgede nüfuz sağlamışlardır. Güçlerini öylesine arttırmışlardır ki komşu devletleri olan Toba'lara ve Gao Che halkları için ciddi tehdit ve tehlike unsuru olmuşlardır. Hatta 5. yy.' da Gao Che'larla savaşmışlar ve bu savaştan zafer elde etmişler ve Gao Che'ları kendilerine bağlamışlardır. 6. yy.' da Toba' lar da Gao Che'larla birkaç kez savaşmış ve Gao Che'ları mağlup etmişlerdir. Ancak bu mağlubiyet arasında en ağır olanı daha önceki yıllarda 389 senesinde meydana gelen savaştır. 401 yılında meydana gelen bir diğer savaşta Gao Che'ları yine mağlup etmişler, çeşitli ganimetlerin dışında yirmi binden fazla arabayı ele geçirmişlerdir.¹¹⁷

IV. ve V. Yüzyılda Gao Che kabileleri tam bir hakimiyet ve bağımsızlık tesis edemedikleri için Rou Ran' lar ve Toba (Kuzey Wei) devleti arasında sürekli el değiştirdiler. Bu istikrarsız durum halkın sürekli savaş, göç ve hareket halinde olmasına sebep olmuştur. Yerleşik düzende olamayan halk, bu savaş, göç ve hareket halinde olmanın verdiği sıkıntı neticesinde yorgun düşmüş, yıpranmıştır. Ordu ve asker teşkilatı ile halkın yorgun düşmesi, yıpranması devlete bağlılığın azalması, kullanmayı tercih ettiği için, bizde kaynağımıza sadık kalıp bu ismi olduğu gibi aktardık. Ancak hazırlamış olduğumuz tezimizin 2. Bölümünde ve bu kağanlığa değindiğimiz tüm yerlerde ' Juan Juan 'ismini değil ' Rou Ran ' demeyi tercih ettik. Bunda da Çin kaynağımızda (Wei Shu, Ru Ru Bölümü, 魏书、蠕蠕传) bölüm isminden sebeple bunu tercih ettik.

¹¹⁷ Taşağıl, Ahmet, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004, syf 28

inancın yitirilmesine ve savunma gücünün, devlete ve topluma aidiyet hissinin zedelenmesine hatta yok olmasına sebebiyet vermiştir.

Chi Le’lar aynı zamanda “Gao Che” olarak da adlandırılmışlardır. Kökenleri itibariyle Wei Jin Kuzey- Güney hanedanlıkları döneminde kuzeyli göçebe ulusların güneye göçlerini müteakiben Chi Le’lardan sayıları hiç de az olmayan kabilelerde güney istikametinde ilerlemişlerdir.

3.4. Gao Che’lar ve Zhongyuan ile İlişkileri

Bu göç hareketi neticesinde Chi Le ve Zhongyuan arasındaki bağı günbegün daha da sıkılaştırmış ve iki bölgeyi birbirine yaklaştırmıştır. Siyasi, ekonomi ve kültürel alanda geniş çaplı ilişkileri söz konusudur.

“敕勒上承丁玲、下级启突厥、有着悠久的历史”¹¹⁸

“ Dingling’lerin devamı, Tu Jüe (Türk)lerin alt sınıfı olan Chi Le’lar, uzun bir tarihe sahiptir. ”

Dönem içersinde değişen göç beraberinde, farklı görünüş, farklı isimler farklı devlet veya uluslar şeklinde Çin tarihi içerisinde görünmüş ve yükselmişlerdir. “Wei

---

¹¹⁸ Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi (中国北方民族关系史); Quan Wai Xue Chubanshe , 1985; sayfa 129

Shu, Kuzey Tarihi 北史” kayıtlarına göre;

“盖古赤狄之余种、初号狄历、北方以为敕勒诸夏以为高车、丁玲¹¹⁹

“Antik Kızıl Di’lerin bir türü (soyu), Di takviminin başında (ortaya çıkmış), kuzeyde Chi Le olarak, bütün Xia’lar tarafından ise Gao Che, Dingling olarak düşünülmüşlerdir.”

Kullanılan ifadeler, tanımlamalar farklılık gösterebilir, aktarımı tek sesli dönüşüm aynı görünümün uyumu, ahengi farklı sıradışı tercüme edilir. Çin klasik tarihinde söylenen isimlere göre şöyle anılmaktadır:

Dönemler farklı olduğundan, derlemeleri yapanlar da farklıydı. Yazım şekli, biçimi üzerinde de sonu gelmeyen benzerlikler meydana gelmiştir. Aslında bu benzerlikler ses olarak gerçekleşen benzerliklerdir. Okunduğunda “ Di Li(狄历)、Chi Le(敕勒)、Chi Le (赤勒)、She Le (涉勒) ve Tie Le (铁勒) ” bu isimler birbirlerine yakın hale geliyorlar. Gao Che ise Zhongyuan halkının tüm ????’ları o şekilde adlandırmasından ileri geldiği veya onlarla daha uyumlu olduğu ve bu isimlendirmenin onlara atıf edildiği düşünülmektedir.

---

¹¹⁹ Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi (中国北方民族关系史), Quan Wai Xue Chubanshe, 1985; sayfa 129

“乘高车、逐水草”¹²⁰

“Chi Le halkı genelde “Yüksek Arabalara” biner, su, otlak aramaya çıkarlardı.”

Göçebelik eder, bozkır üzerinde dolaşırlardı. Üstelik arabaları ;

“车轮高高大、辅数至多”¹²¹

“Tekerleri çok büyük, yüksek, fren sistemleri de o derece kuvvetlidir”.

Bu iki bilgiden yola çıkarak onların ekonomik manada gelişmiş, kalkınmış, varlıklı olduklarına bir işaret ve delil olarak kabul edebiliriz.

Zhongyuan’li Han’ların (Han halkının) onları “ Gao Che 高车 ” diye adlandırmasının veya bu şekilde adlandırmalarının sebebi de bu özelliklerinde yatmaktadır. “Moğol tarihi” kayıtlarında geçen “车” kelimesini “tie lie ge tu”, “tie lie jian”, “tie er ge” ve “tie Lie ge ”¹²² kelimeleri birbirine benzemektedirler, bu kelimeler birbirinden süslü söylenişleri veya söz sanatları ile bezenerek söylenmeleri itibariyle farklılık göstermekte, ayrılmaktadır. Esasen bu kelimenin kökeni, aslı

---

¹²⁰ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传)

¹²¹ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传)

¹²² Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Chi Le’ların Güneye göçleri ve Zhongyuan ile ilişkileri (中国北方民族关系史); Quan Wai Xue Chubanshe , 1985, syf. 129.

itibariyle Türkçe'den gelmektedir ve Türkçe “Talan”¹²³ kelimesinin ses olarak karşılığıdır. Burdan daanlaşılacağı üzere “Chi Le” ların kendilerine verdikleri bu isim kök olarak “帖列格- (车子)”dan gelmektedir. Buna benzer bir başka örnek ise, Zhongyuan halkının bir başka verdiği isim olan “Gao Che” ismi sadece onların verdikleri isim değildir, aynı zamanda aslına bağlı kalınmadan yapılmış bir tercümesidir, diyebiliriz. Günümüze dek Moğol halkı arabaya “Tie Le Ge- 铁勒格” demeyi sürdürmüştür. Ayrıca İç Moğolistan bölgesinde yaşamakta olan Han halkı (Çin’lier) da Moğol (soyundan, halkının) çobanların kullandıkları ahşap tekerlekli arbalara “Le Le Arabası” dediklerini görmekteyiz.

Chi Le’ların dili prensipte Xiong Nu dili ile benzerlikler içermektedir ancak diğer yandan da sıradışı küçük farklılıkları, kendi özgü yanları vardır.buna örnek;

“略与匈奴同、而实有小异”¹²⁴

“ Kısaca Xiong Nu’larınki ile (küçük farklılık olsa da) aynı, gerçekte küçük farklılıklar var ”

---

¹²³ É ər dēng tài dēng: (Ménggǔ mīshǐ) cíhuì xuǎn shì, İç Moğolistan Halk Yayınları, 1980, adlı eserden aktaran, Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Chi Le’ların Güneye göçleri ve Zhongyuan ile ilişkileri (中国北方民族关系史); 1985, syf. 129. 额尔登泰等: (蒙古秘史)词汇选释、 内蒙古人民出版社、1980 年、中国北方民族关系史、敕勒难迁与中原的关系.

¹²⁴ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传)

Dil ilişkisinden bakınca, Altay dil ailseinden farklı antik dil soyuna mensup bir olması gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü Xiong Nu dil ailesi, Doğu Hu dili ailesi ile DingLiang dili ailesi gibi, onların ilişkisi de, iki kardeşin ilişkisi gibi yakındır. Ayrıca Chi Le dili ailesi veya bir sonraki dönemde yaşamış olan Tujüe dili de dahil, hepsi Ding Ling dil ailesinin torunlarıdır, atasıdır. Ding Ling ve Chi Le, Tie Le dili kaynakları, kökenleri itibariyle aynı olmalarından dolayı Ding Ling veya Chi Le, Tie Le'ların tamamı aynı dili kullanan farklı kabilelerin genel isimleri veya terimleri olsa gerek diye düşünmekteyiz. Bir başka deyişle aynı dil ailesine mensup farklı dil boylarına verilen genel bir ad olarak kabul edebiliriz. Ancak DingLing'den Chi Le'lara dek neredeyse beş yüz ila altı yüz yıllık bir sürede oluşan tecrübe edinirler. Çeşitli kabilelerin dağılması değişikliklere, iniş çıkışları olmuştur ve yine çeşitli zamanlarda siyasi tabiiyet ilişkileri de karmaşık ve içinden çıkılmaz, karmaşık bir hal almıştır. Bu sebepten onların işaret ettikleri somut,(他们指的具体范围就不尽相同了) özel kapsam tam manasıyla benzeşmektedir. Afaki olarak söylemek gerekirse iki Han dönemi de Ding Ling olarak anılır, Baykal gölünün güneyinden Yenisey ırmağının vardığı en ileri bölgelere dek aynı dil ailesinden kabile topluluklarına haizdir.

M.S. üçüncü yüzyılın sonundan dördüncü yüzyılın başlarına dek Chi Le'lar ya da diğer isimleri itibariyle Gao Che halkı Selenge ırmağı ve Tula ırmağı havzasında aynı dil ailesinden, aynı dil soyundan gelen bütün kabile toplulukları tabir edebiliriz.

En uzak bölgelerden E Er Ji Si ırmağı havzasına kadar da bu alanı genişletebiliriz.

En başta Chi Le’ların içlerinde barındırdıkları başka kabileler arasında Di, Yuan Ge, Hu Lu, Jie Pi, Hu Gu, Yi Qi Pin soyundan gelen aileler vardır. O dönemde tüm bölgelerde;

“无都统帅、当各有君长”¹²⁵

“Hiçbiri komutan değildi, ancak herbirinin idari yöneticisi (baş) vardı.”

Toba Gui’in başkenti Ping Cheng’a taşınmasında (Du Guo Yuan yılı, 386 yılı civarında) Chi Le nüfusu gitgide artmaktadır, birçok kabileyi kendilerine kattılar, nüfuzu ve güçlerini de yavaş yavaş arttırdılar ve daha güçlü ve mukavemetli bir yapıya dönüştüler. Dahası;

“12 adet büyüklü, küçüklü boy vardı. Bunlar; Fu Li soyu (伏利氏)、Tu Lu (吐卢)、Yi Zhan soyu (乙旄氏)、Dalian soyu (大连氏)、Ku he soyu (窟贺氏), Da Bao soyu (达薄氏), A Lun soyu (阿崙氏), Mo Yun soyu (莫允氏), Qi Fen soyu (俟分氏), Fu Fu Luo soyu (副伏罗氏), Qi Yuan soyu (乞袁氏), You Shu Pei soyu (右叔沛氏).¹²⁶ Bunun dışında Zhi Li He soyu (姪利曷氏), Wu Pin soyu (乌频氏)¹²⁷, Zhi shi

---

¹²⁵ Wei Shu, Gao Che Zhuan 103 (魏书。高车传。卷 103。)

¹²⁶ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传。卷 103。)

¹²⁷ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传。卷 103。)

(A Die soyu) 蛭氏 (阿跌氏) ¹²⁸, Hu Sı soyu (斛斯氏) ¹²⁹ isimli boylar bulunmaktaydı

Deng Guo dokuzuncu yılında (394 yılı) RouRan lideri She Lun, Kuzey Moğolistan’a kaçar, iltica eder. Bu olayın akabinde kendisi Chi Le, Hu Lu kabilesine bağlanır. Çok geçmeden She Lun sinsice derinden derinden Chi Le topraklarına girer ve birçok kabileyi topraklarına katar.

She Lun’un ülkeyi inşa edip ‘ Kağan, Han’ lık olarak adlandırmasının ardından, RouRan’ların hizmetinde ki tebaa tarafından esas talep edilen Chi Le kabilesinin elinde tuttuğu bölgenin tamamıdır.

Chi Le’lar Rou Ran’ların zaptı altında bir nevi tedbire maruz kalsalarda kabile ittifakını geliştirip aralarında ki bağı sağlamlaştırdılar. Güçlü, kuvvetli bir güç olmaktan birşey kaybetmediler. Ve Kuzey Wei’lere tehdit unsuru oluşturmayı sürdürdüler. Chi Le’ ların toplumsal ekonomisi ve RouRan’ların ki büyük oranda benzeşmektedir;

“牛羊畜产尽与蠕蠕同”¹³⁰

---

¹²⁸ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传)

¹²⁹ Wei Shu, Hu Sı Chun Zhuan (魏书。斛斯椿传)

¹³⁰ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传。卷 103)

“ inek, koyun yetiştiriciliği hemen hemen Ru Ru’lar ile aynı”

“ Yedikleri et, giydikleri deri, içtikleri keyif veren kımız, geleneklerini dar geçitlerde yaşarlar, içki (şarap) mayalamazlar, yuvarlak çadırlarda yaşarlar, yüksek arabalara binerler”.¹³¹

Ayrıca üretim güçleri ve üretim seviyeleride gelişmiştir. Rou Ran’lar ile bu konudaki farklılıkları da çok azdır. Evcil hayvan varlığını arttırmak için ayrıca avcılık yapmışlardır. Chi Le’ların yetiştirdikleri hayvanlar arasında at, inek, koyun, deve, zerdeva (ağaç sansarı) ise yay ve ok ile yaptıkları avın temelini oluşturmuştur. Sansar derisi, çekiç, ok, Kuzey Wei’lerine katkı sağladıkları özel ürünlerdendir. Bunun dışında geyik ise etrafını sarıp, kısıtırarak avlandıkları bir hayvandır.

“敕勒人牧羊的牲畜有马、牛、羊、驼、貂则是他们射猎的主要对象、故貂皮和弓箭是他们向北魏贡献的特产此外鹿也是他们围猎的对象”¹³²

---

¹³¹ Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi, Quan Wai Xue Chubanshe, (中国北方民族关系史); 1985; sayfa 130

¹³² (魏书。高车传)、戴: 拓跋珪把敕勒人驱至平城, “ 以高车众起鹿苑 ”。另 (魏书世祖纪)戴: 拓跋焘”行幸” 漠南, 北部敕勒 “ 率其部数万骑, 驱鹿数百万, 诣行在所”。

Chi Le’lar el işçiliği konusunda da ehildirler. Onlar araba yapmakla isimlerini almışlardır. Araba yapabilmek onların en önemli ustalıklarından biridir. Yapabildikleri bu araba sayesinde tarih sahnesinde yerlerini sağlamlaştırmışlardır. Araba üretimleri onların birçok farklı el işçiliği ustasını harmanladıkları görmekteyiz. Bu da onların ahşap işçiliği ve demir işçiliğinde iyi seviyelerde olduklarını görmekteyiz. Bunun dışında kavisli yay ve ok yapımı, kürk işleyebilmeleri, keçe tabaklamala işlemleri de yine onların ehil oldukları el sanatlarıdır.

Chi Le’ların tüm kabileleri çölün her yerine dağılmış olmaları hasebiyle geniş ve boş alanların içlerine doğru ekonomik ilişkinin şekil almasına rastlamak kolay olmamaktadır. Hayvancılık ekonomisi tek başına yeterli olmamıştır, üretimde de çeşitlilik olmaması insanların günlük ihtiyaçlarının karşılanması konusunda zayıf kalmıştır. Bu yüzden tarım yapan soylarından kopamamışlardır, aksi takdirde birbirleriyle alışveriş yapmaları güç olurdu ve yine diğer göçebe ırklarla aynı düzeyde yaşayabilmek ve onlar kadar gelişmek, geri kalmamak için Zhongyuan ile ekonomik alışverişlerini sürdürmeleri gerekmektedir.

Batı Jin döneminde, Chi Le halkları da sınırdan içeri girmişlerdir. O dönemi müteakiben Kuzey bozkırları afete uğramışlardır. Afete karşı koyacak durumları olmadığından dolayı da sınır dışında kalan birçok azınlık halkı Çin’in (nei fu 内附) bir parçası olmayı istediklerini bildirirler.

Ayrıca Batı Jin, uzun süredir bozulan toplumsal üretimi iyileştirmek için onlara sınırdan içeri girip, yerleşmelerine müsaade eder. Bu durum iç bölgelerin nüfusunun artmasına sebep olur.

Kuzeyden giren bu yabancılardan biri de Chi Le(赤敕) halkıdır. Kuzey Wei dönemine kadar, Hebei ve Shanxi bölgesinde birçok ChiLe halkı ve diğer uluslar birlikte yaşamışlardır.;

Chi Le'lar genellikle birlikte yaşamışlardır. Bu yüzden kendi kabilelerine özgü yaşam şeklini ve adetlerini, kabile örgüsünü muhafaza etmişlerdir. Ancak çoğu Chi Le halkı kuzey bozkırlarında kalmakta olduklarından, Kuzey Wei'lerin devleti kurdukları ilk dönemlerde, Lu Hun Hai (hai 海 dır)ın kuzey batısında (günümüzde Xinjiang'da bulunan Bu Lun Tu Hai; denizi) birçok Chi Le kabilesi, halkı giderek güçlenmektedir. Onlar;

“ 常与蠕蠕为故、赤每侵盗于国家 (国家)¹³³.

“sık sık RuRu'larla savaşırlar, aynı zamanda diğer ülkelere de saldırırlardı”

Bu dönemde Kuzey Wei'ler sadece RouRan'larla mücadele etmek, RouRan'larla uğraşmak istemezler ayrıca büyük miktarda güçlerini askerlerini Chi Le'ların

---

¹³³ Wei Shu, Tai Zu Ji. (魏书。太祖纪)

saldırısına karşı bir araya getirmişlerdir.

Başkenti PingCheng'a taşımışından sonra Tuoba Gui, Chi Le'lara birçokkez savaş açar. Deng Duo dördüncü yılında (389) Kuzey Wei'ler;

“袭高车诸部落大破之”¹³⁴

“Gao Che'ların bütünn kabilelerine saldırır ve onları yerle bir eder”.

Beşinci yıla gelindiğinde ise (390) Tuoba Gui, batı'ya Chi Le'ları üzerine fethe çıkar. Kuzey Wei ordusu uzakta bulunan Ruo Luo ırmağından geçip Lu Hun denizine ulaşır, Yun He kabilelerine saldırırlar. Köle, at, inek, koyun olmak üzere toplamda sayıları iki yüz bine canlıyı ele geçirirler, bunlar bir nevi savaş ganimeti konumundadır.

Ertesi sene Kuzey Wei'ler Langshan (Lang dağı, Kurt Dağı) civarında gezinen Dou Chen kabilesini mağlup ederler. Başkent Pingcheng'dan Chi Le'lar üzerine Kuzey Wei'ler tekrar büyük bir savaş başlatır ve sefer düzenlerler.

Tianxing ikinci yılında (399) askeri üç kola ayırır ve Chi Le'ların üzerine saldırırlar. Batı istikametinden yedi ordu, doğu istikametinden üç ordudan müteşekkil

---

¹³⁴ Wei Shu, Tai Zu Ji. (魏书。太祖纪)

eskeri güç ve Tuoba Gui'in kendisinde altı ordu ile ve orta istikametten Lan Shui (Lan ırmağı) in kuzeybatısına ulaşır. Devamında ayrılan bu üç kol birleşir ve bu güç birliği neticesinde otuz üzeri kabileyi mağlup ederler. Yetmiş bin üzerinde insanı esir alır, ele geçirirler. Ele geçirdikleri at sayısı üç yüz binden fazladır, inek ve koyun ise yaklaşık bir milyon dört yüz bin kadardır.

Kuzey Wei'leri tekrar kuzey batı'da bulunan Chi Le'ları takip ederler. Chi Le'ların bu takibi yaklaşık bin "li" kadar sürmüş ve bu yolculuğun büyük kısmı çölde geçmiştir. Bu kovalamacada, kaçan yedi kabileyi yenmiş, yirmi bine yakın insanı ele geçirmişlerdir. Bunun yanında beş bin at, üç yüz bin koyun ve ineği de savaş ganimeti olarak elde ederler.

Yapılan bu savaş Gao Che' ları korkutmuş ve her kabileyi derinden sarsmış, hayrete düşürmüştür, ki bu savaşın yaşattığı kayıp gerek insan gücü, gerekse hayvan ve mal sayısı olarak çok büyüktür.

Tianxing altıncı yılında (403) Tuoba Gui, Yiwei isimli komutanının emrinde yirmi bin süvari ile Yuan He ve Wu Qin kabilelerine saldırır. Bu savaştan dolayı Chi Le'ların birçok reisi, himaye ettikleri kabilelerle beraber Kuzey Wei'lere tabiiyetlerini bildirirler. Dolayısıyla Kuzey Wei'lerin gücünü arttırmışlardır. Bir örnek verecek olursak Tianxing'in üçüncü yılında (400) Le Lijian, doksan bin kişiyle

tabiiyetini, bağıllığını, ittifakını bildirir Kuzey Wei'lere. Kuzey Wei'lerde ona Yong Wei generali ünvanı verirler ve Sı Ma seviyesinde bir mevkiye, makam verirler. Ayrıca yirmi bin “Hu” tahılıda hediye olarak kendisine verirler. Dördüncü yılında Pan Dajian, üç yüz bin kişi ile Kuzey Wei'lere tabiiyetini bildirir, onların bir parçası olur. Kuzey Wei'lerde ona generallik ve Sı Ma mertebesini ayrıca gıda malzemesi ve kıyafet de verirler ona bu müttefiliğe sadakatinden ötürü. Ertesi sene, Rou Ran'lar tarafından yenilen Hu Lu kabilesi, Bei Hou Li'nin emri altında Kuzey Wei'lere sığınır. Kuzey Wei'lerde ona bu hareketine karşılık olarak ‘soyluluk’ derecesi verirler. Bei Houli çok cesur ve güçlü bir liderdir. O, öldükten sonra Tuoba Gui, onun ardından çok üzülür. Ona ‘devlet töreni’¹³⁵ ile cenaze düzenlenir. Bu hareket ile Bei Houli’yi bir kat daha yüceltmış ve onurlandırmışlardır.

Bunun ardından Lang Shan, Lu Hun Hai, Bo Lan ırmağı civarında çobanlık yapan Chi Le kabileleri Kuzey Wei devleti ile ittifak ederler. aslında bir nevi tabiiyet niteliğinde bir ittifaktı bu. Mobeli’de (Kuzey Moğolistan’da) Doğu’da Yinipo (Bei Jia Er Hu’ dan) Tu La ırmağından geçip Batı Altay dağlarına kadar, Ta Erbahatai’dan Lu Hunhai geniş alanı içinde, birçok Chi Le kabilesi kalmış, yaşamıştır, vardır. Tai Chang 3 yılında (418) Yuan Mingdi, Toba Sı, yirmi bin askeri ile sefer halindedir. Zhang Lang generali komutasında, Ruo Luo ırmağına geldiklerinde;

---

¹³⁵ Wei Shu, Gao Che Zhuan. (魏书。高车传).

“招怀伐叛”¹³⁶

“İsterlerse tabi olabilirler aksi takdirde isyankar olarak göreceğiz” der.

Bu kez yirmi bin üzerinde insan Kuzey Wei'lere teslim olup, silah bırakırlar. O dönem için silah olarak kullanılan teçhizatı kastetmekteyiz. Daha sonraki dönemlerde icat olunan silah ve teçhizat benzeri bir nesne olup olmadığına dair bir maksadımız yoktur. 429 yılında, Toba Dao, sayıları on binleri bulan süvarilerle Chi Le'lar üzerine sefer düzenler.

“诸部望军而降者数十万落、获马牛羊百余万”¹³⁷

“Askeri görüp, teslim olanların sayıları ön binlerce kabile vardı, ele geçirilen at, koyun ve inek sayısı milyonlara varmıştı”.

Toba Dao, bu halkı gölün güney kısmına göç ettirir. Dao Wudi, Toba Gui'den itibaren Chi Le kabilelerini “Monan- 漠南”a yerleştirir. Tai Wudi, Toba Dao dönemine dek;

“列布置新民于漠南、东至濡源、西暨五原、阴山、竞三千里”¹³⁸

---

¹³⁶ Tai Ping Yu Lan (太平御览).

¹³⁷ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传)

¹³⁸ Wei Shu, Shi Zu Ji (魏书。世祖纪), Wei Shu, Ru Ru Zhuan (魏书。蠕蠕传)

“yeni halkımızı Monan’a yerleştirdik, Doğu’da Ru Yuan, Batı’da Wu Yuan, Yin Shan’a kadar üç bin ‘Li’lik alan içerisinde yerleştirdik” der.

430 yılında (Gui Mao- 癸卯 yılında), Yun Zhong ve He Xi’deki onbinlerce “Chi Le” kabilesi isyan eder, sonra Jiazi (Gui Mao’nun ertesi yılı) yılında, yaz mevsiminin 4. ayında on binlerce Chi Le kabilesi isyan eder.¹³⁹

Burda da anlaşılaçağı üzere, Yun Zhong’daki Chi Le kabilesi az değildir, bu bölgede konuşlu olan kitle azınlık durumunda değildir. Bu bölge tam olarak, eski ismi itibariyle ‘Yun Zhong’, günümüzdeki ismi ile ‘Tuo Ke Tuo’ ilçesi ‘Gu Cheng’ köyü ‘Da Hei He’ ile Sarı Irmak’ın birleştiğı yöredir. Da Qing dağından, Sarı Irmak kuzey kıyısına kadar Chi Le halkları yaşamaktaydı. O ırmağa da bu yüzden “Chi Le Irmağı”¹⁴⁰denilmiştir.

---

¹³⁹ Wei Shu, Shi Zu Ji “魏书、世祖纪’dan aktaran, Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Quan Wai Xue Chubanshe, (中国北方民族关系史); 1985; sayfa 131

¹⁴⁰ Sui Yuan Tong Zhi Gao, Chi Le Zhuan (绥远通志稿。敕勒川)’dan aktaran; “ Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Rou Ran’ların Yükselişi ve Zhongyuan İlişkisi” ; Quan Wai Xue Chubanshe, (中国北方民族关系史, 柔然的兴起及其与中原的关系)、1985. Syf. 132.

İç göç ettirilen Chi Le kabileleri, Monan'da oturan kuzey Chi Le kabileleri olarak adlandırılmışlardır. Wu Zhou'da Çin Seddi(saiwai – 塞外) dışında kalanlar 'Batı Chi Le'larıydı '. Doğusundakilere de 'Doğu Chi Le'ları deniliyordu. Fakat ıssız bozkırlarda kalan RouRan'lara tabi Chi Le kabileleri yine de çok sayıdaydı.

Tai Yan 3. Yılında (436) , Chi Le'lar Kuzey Wei'lere elçi gönderirler ve onlara saygıları ile beraber hediyelerini sunarlar. Burdan anlaşılacağı üzere Kuzey Moğolistan Chi Le'ları ile Kuzey Wei'ler arasında hem saygı hem de övgü diyebileceğimiz aynı zamanda haraç ödeme esasına dayalı bir ilişki mevcuttu.

Toba Gui döneminde, dağınık halde Çin seddinin iç bölgelerinde giren kabileler arasında sadece "Gao Che'larda hile yoktu, kölelik söz konusu değildi, Bu yüzden ChiLe'lar ile Han'lar veya başka azınlık uluslarla kaynaşıyor beraber yaşıyorlardı. Ancak kabilelerinin, boylarının eskiden gelen özünü korumuş ve bu dönem ve zaman içerisinde yitip gitmesine mani oldular. Ürettikleri ve yaşam şekilleri eskisi gibi devam ettirmişlerdir.

“乘高车、逐水草、畜牧”¹⁴¹

“ *Yüksek arabalara biner; hayvanlarına bakmak için su, otlak (mera) ararlar (aramaya çıkarlar).* ”

---

¹⁴¹ Wei Shu, Gao Che Zhuan. (魏书。高车传)

Eskiden olduğu gibi kabile organizasyonlarını sürdürmüşlerdir. Ayrıca Kuzey Wei'lerin asker ve günlük insan gücü ihtiyaçlarını karşılamak için iyi bir kaynak oluşturmaktaydılar. Daha önceki belirttiğimiz gibi kuzey seferi yapan Gao Che'lar 455 yılında 12 kabileden müteşekkil büyük bir kitle ile yeniden Kuzey Wei'ler üzerine cezalandırıcı bir sefere çıkarlar. Bu sefer, yer olarak 'Xing' (杏) şehrinde (bugünkü Shanxi'nin Huangling ilçesi güneybatısı) "Taiping zhenju'nün altıncı yılına (太平镇居六年)" tekabül etmektedir. Gao Che'lar himaye ettiği ve bu Kuzey seferi esnasında sefere katılan gruplar arasında "Hu, Ge, Wu- 胡、盖、吴" toplulukları da yer almıştır. Tüm bu topluluklar Kuzey Wei'lerin köleleştirme hareketlerine isyan eder, bu olaya başkaldırırlar. Chang' An garnizonu general yardımcısını öldürürler. Bu nedenle Toba Dao,

“诏发高平 (宁夏固原) 敕勒骑赴长安” 镇压盖吴.¹⁴²

“Gaoping'e (Ningxia, Guyuan ilçesi) hanedanın emri ile yola çıkar, Chi Le atlıları Chang An'a ilerlesin, güney garnizonları üzerindeki baskıyı gizleyin (kaldırın)”. Emrini verir.

Bu bilgidен hareketle Toba Dao'nun bu bölgeye yardım etmek üzere askerlerine emir verdiği, bu bölgede o dönem var olan baskıyı ortadan kaldırmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Wei Shu'dan aldığımız bu kayıttan yola çıkarak, ChiLe'ların komple

---

¹⁴² Wei Shu, Gao Che Zhuan, (魏书。高车传)

bir askeri teçhizat üretim niteliği kazandıklarını görebiliriz. Çin seddinin iç kısımlarında kalan Chi Le veya diğer kabileler ile Han halkı gitgide birbirlerine geçmiş, kaynaşmışlardır. Birbirleriyle etkileşim ve temas içinde olmuşlardır. Birbirlerini öğrenmişler, kuzey bölgesinde, sınır hattını zenginleştirmiş, bölgenin ekonomisini geliştirmişlerdir. Gobi'nin güneyinden, Yinshan, He Tao bölgesine dek, uzun dönemler savaş sebebiyle karışıklık hali vardır. Bu düzensiz, başıboş ortamda bir kriz patlak vermiştir. Bu karışıklık neticesinde;

“国家及马牛羊逐至于贱、毡皮委积”¹⁴³

“Ülkede at, inek ve koyunu bir bir ucuzlatıyor, keçe (derisi / kürk) topluyorlardı.”

Ülke ekonomisine bu şekilde etkileri olmuştur.

Wei halkı arasında at, inek, koyun ve keçenin değer olarak ucuz olduğu bir gerçeği vardı. Başka bir deyişle Chi Le'ların güneye göç olması, Çinlilere taze kanlar girmesine, aynı zamanda iç bölgelerdeki çobanlık, keçe ve ayakkabı üretici gibi el sanatlarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda Chile (敕勒) halkları Han'lı lardan tarım üretimi öğrenmiştir ve tarımsal eknomisi etkisi altında onlar gittikçe pirinç veya buğday gibi ürünleri kullanmaya başlamışlardır ve gittikçe kendi üretimi ve yaşam tarzını değiştirmişlerdir. Ondan dolayı, her bir ulus arasındaki ilişki gittikçe sıkılaşmış ve sonunda kaynaşmıştır.

---

¹⁴³ Wei Shu, Shizu Ji, (魏书。世祖纪)

Chi Le halkı görünüşleri itibari ile süslü ve gösterişli değildirler. Cesaretli ve mert bir topluluk olan bahsedilir ve bedensel olarak sağlıklıydılar. Yönetimleri, idareleri zordur, kendilerine ters gelebilecek olası bir durumda hemen isyan eder, başkaldırırlar. Chi Le ekonomisinin gelişmesiyle toplumsal sınıf veya seviyede gittikçe belirgin bir hal almış, babadan oğula geçen beylikler ortaya çıkmıştır. Kuzey Wei’ de ise RouRan yönetimi ve ChiLe soylularının sömürgeci baskısı altında bulunan beyliklerde durmadan isyan çıkmaktadır. Huang Xing beşinci yılında¹⁴⁴ (471 yılında) “sarayın alt kademe hizmet sağlayan saray denetçi ve yöneticileri”¹⁴⁵ batı ChiLe’lara saraya hizmet edecek askerler¹⁴⁶ seçmek üzere gitmiştir. Fakat gönderilen görevliler;

---

¹⁴⁴ Huang Xing (皇兴) 5. yılında

¹⁴⁵ 殿中尚书 kaynağımızda bu şekilde ifade edilmiştir. Ancak “Xiong Victor Cunrui”nin “Historical Dictionary of Medieval China” Scarecrow yayınevi, Lanham,Maryland. Toronto. 2009, sayfa 120, adlı eserinde “殿中” ifadesi ile karşılaştırma yaptığımızda bu terimin “Altı Hanedanlık” döneminde saraya insan ve ihtiyaç olan malzemelerin tedariki hizmeti veren ve bunları denetleyen bir sınıf olduğu anlaşılmaktadır. “殿中尚书” ile ilgili olarakda saraya insan ve malzeme tedariki yapan bir sınıf veya resmi görevli grubu olduğu kanaatine varmaktayız.

¹⁴⁶ Dianzhong Wushi, (殿中武士)

“大纳财货、简选不平”¹⁴⁷

“mal ve eşyalara el koydular ve yaptıkları seçimde adaletsizdir.”

Yaşanan bu hadise o yörede yaşayan halkın büyük tepkisini çekmiştir. Bunun üzerine onlarda seçim yapmak üzere gönderilen Hu MoHan (胡莫寒) ve *Gaoping jia Zhenjiang XiLing'i* (高平假镇将, 奚陵) öldürmüşlerdir ve organize bir biçimde silahla isyan etmişlerdir. Toba Hong, isyanı bastırmak üzere askerlerini gönderir. Chi Le’lar ön hatta bulunan elebaşları, öncülerini, güçlerini hile yaparak teslim olmuş izlenimi verirler ve bu sayede Luoyun’un itimatını, güvenini sağlarlar. Chi Le’ların sayıları binleri bulan süvarisi Luoyun üzerine sürpriz bir saldırı yapar ve Luoyun’ü öldürürler. Kuzey Wei askeri çok kötü yenilmiştir. Tianci, yalnız kendisini kurtarabilmiştir. Aynı yıl (Xiao Wendi, Tingxing’in ilk yılı) kışın, onuncu ayında ‘Woye’ ve ‘Tongwan’ bölgesinde (garnizonunda) yaşayan ChiLe halkı isyan etmişlerdir. Xiao Wendi, “Tai Wei’e talimat verir, Longxi kralını Yuan He’yi takip edip saldırması için gönderir. Fuhan’ da (bugünkü Gansu, Linxia) savaşmışlardır. İsyancılar mağlup olmuş ve 30 binden fazla isyancı öldürülmüştür. Kalan isyancılar da zorla Ji Zhou (bugünkü Hebei, Ji ilçesi 冀州, 河北, 冀)’ya ve XiangZhou

---

¹⁴⁷ Wei Shu, Ru Yin Wang Tianci Liezhuan (魏书。汝阴王天赐列传)’dan aktaran”

Çin Kuzey Uluslarının İlişkileri Tarihi, Quan Wai Xue Chubanshe, (中国北方民族关系史); 1985; syf.135.

(bugünkü 相州, Henan, Anyin şehri 河南 安阳)’ya göç edilmiştir ve burada “Yinghu”¹⁴⁸ olarak kaydedilmiştir. Tingxing ikinci yılında (M. S. 472 yılında) doğu ChiLe halkların da isyan olmuştur. Kuzey Wei yönetiminden ayrılmış ve RouRan’lara sığınmışlardır. Toba Hong, Shi Qi’ ye kadar peşlerine takılmış ama yetişemediği için geri dönmüştür. Aynı yılda Lianzhou’daki Chi Le’larda isyan çıkmıştır. Kuzey Wei yönetmeni onları Qing Zhou (山东 ili 益都 ilçesi), XuZhou (徐州, 河南 ili 蓝考 ilçesinin kuzey doğusu), Qi Zhou (齐州, 山东 ili 济南) ve Gun Zhou (袁州河南 ili 滑 ilçesi)ne göç ettirmiştir ve onlarada Yinghu¹⁴⁹ uygulaması yapmıştır. Ertesi sene, Rou Ran’lar, Kuzey Wei’lere saldırmış, Rouxuan garnizonunun iki bölgesinde konuşlu Chi Le kabileleride, Wei’lere karşı başkaldırmıştır. Başkaldıran bu Chi Le halkları, Kuzey Wei yönetimine ağır bir darbe indirmiştir. Meydana gelen bu mücadele ve isyanlar daha güçlü ve büyüklerinin patlak vermesine yol açmıştır. Diğer altı garnizonda yaşayan halkların büyük isyanlarının önünü açmış, adeta bunların fitilini ateşleyen bir hadise olmuştur..

Tai He 22. yılında (498 yıl) Xiao Wendi doğu Chi Le’ların, Güney Qi’ye saldırmasını istemiştir. Chi Le, kabilesi güneye gitmek istememiştir. Yuan Ge

---

¹⁴⁸ “Xiong Victor Cunrui”nin “Historical Dictionary of Medieval China” Scarecrow yayınevi, Lanham,Maryland. Toronto. 2009, sayfa 626, (askere dağıtılıp askerlik yaparak tarım yapar).

¹⁴⁹ Ying Hu (营户).

kabilesi Shu Zhe'nın teşviki altında karşı harekete geçmiş ve isyan etmişlerdir. Herkes Shu Zhe'nın lider olmasını istemiş, onun liderliği altında Wei'lere karşı isyan hareketini başlatmayı istemişlerdir. Wei ordusu yenilmiştir. Bu mağlubiyet ile geri alması zorunda kaldı. Chi Le'larda, Zhongyuan'e (Çin'e) halen kendileri ile müttefik olduklarını ifade etmişlerdir. O dönem gelişen bunca hadise ve savaşlardan dolayı Kuzey Wei'ler kendilerini bile kurtaramamıştır. Dolayısıyla Yuan Ge kabilesinde bu fırsattan istifade ile gelişmiş ve güçlenmeye başlamıştır.

Kuzey Moğolistandaki (Mobei) Chi Le halkları da RouRan'lara kölelik politikalarına karşı isyan etmiş ve Rou Ran yönetiminden ayrılmıştır. Daha sonra Chi Le'lar kendi yönetimlerini kurmuşlardır. Tai He 11. yılında (487 yılında) Rou Ran'ların himayesinde, onlara tabi olan Chi Le, Fufuluo (副伏罗) kabilesi, Dou Lun kağan öncülüğünde Wei'lere saldırırken, A Fuzhiluo (阿伏至罗) ve kardeşi Qiong Qi (穷奇) nin idaresi altında yüz binlerce kişi Rou Ran' lardan ayrılıp batıya göç etmişlerdir.

“至前部西北、自立为王、国人号之曰‘候娄匭勒’、忧魏言大天子也 穷奇号‘候倍’ 忧魏言储主也”¹⁵⁰

“*Qian Bu (Bugünkü Xinjiang, JiaoHe şehri; 前部, 新疆, 交河) nun kuzey batısına dek kendi hanedanlığınızı (krallığınızı) kurun. Halkları ona Houlou Fulei*

150

olarak adlandırmış, Wei hanedanı (imparatoru) gibi, Qiong Qi ise 'Hou Bei' olarak adlandırılmıştır. Wei'lerin yedek hanedanı (kralı) gibidir. A Fu Zhi Luo kuzeyi, Qiong Qi güneyi yönetmiştir. Araları iyidir”.

Dou Lun kağan askerlerle saldırmaya gelmiş ve A Fuzhiluo tarafından yenilmiştir. Sonra doğuya göç olmuştur. Bu olay bütün tarih kitaplarında Chi Le halkının ilk kez “tanrının oğlu” (天子/ İmparator) namıyla kurup yükselişe geçtikleri ilk seferdi. kullanılan Chi Le hükümdarıdır. Tai He 14. yılında (490 yılında) A Fu Zhi Luo, Ping Cheng’a elçi gönderip hediyeleri getirmiştir. Kuzey Wei’lerle ittifak kurup birlikte Rou Ran’lara saldırmak istemiştir. Xiao Wen Di, gelen elçiye

“各赐绣裤一具、杂采百匹”¹⁵¹

“her birine işlemeli pantolon (kıyafet), yüz parça renkli kumaş verdiler”.

Bu gelişmelerin ardından iki taraf birbirine elçi göndermiş, sıcak ve samimi bir ilişki kurmuşlardır. Sonra güneydeki Qiong Qi, “ Ya Da ” (厌哒) tarafından öldürülmüş oğlu “Mi E Tu” (弥俄突) da kaçırılmıştır. Ondan sonra Qiong Qi’nin halkları dağılmış, parçalanmıştır. Bir parçası kuzey Wei'lere gidip Gao Ping¹⁵²

---

¹⁵¹ Wei Shu Gao Che Zhuan (魏书。高车传)

¹⁵² Gao Ping Garnizonu (高平镇)

garnizonuna da yerleştirilmiştir, kuzeydeki A Fu Zhi Luo ise zalim olmasında dolayı öldürülmüştür. Öldürülen A Fu Zhi Luo'nun yerine Ba Li Ya¹⁵³ imparator olarak başa geçmiştir. Bir yıl sonra Ba Li Ya da öldürülmüş ve yerine Mi E Tu gelmiştir. Mi E Tu da Kuzey Wei'lere elçi göndermiş ve hediyeleri götürmüştür. Pu Lei denizi¹⁵⁴ (gölü) kuzeyinde bulunan Rou Ran, Fu Tu (伏图) kağanla savaşmıştır. Yong Ping(永平) ilk yılında (508 yılında) Rou Ran'ları yenmiştir ve Fu Tu'yu öldürmüştür. Onun saçını kesip Kuzey Wei Xuan Wei generali¹⁵⁵ Meng Wei (孟威)ye, daha doğrusu otağına göndermiştir. Xi Ping(熙平) ilk yılında (516 yılında) Mi E Tu, Rou Ran'lar tarafından yakalanmış ve esir edilmiştir. Yıllar sonra, başka erkek kardeşi Yi Fu (伊紇) kabileyi yeniden bir araya getirmiş, birlikleri toparlamış ve idarenin başına geçmiştir. Tekrar kuzey Wei'lere elçi göndermiştir. Yi Fu, Rou Ran'lar tarafından yenildikten sonra kardeşi Yue Ju (越居) onu öldürüp kendisi tahta çıkmıştır. Daha sonra Yue Ju'de Rou Ran'lar tarafından yenilmiştir. Bu seferde Yi Pu (伊蒲)' nun oğlu Shi Bi (适比) Yue Ju'yü öldürüp tahta çıkmıştır. Doğu Wei'leri, Xing He(兴和) 3. yılında (541 yılında) Shi Bi' de Rou Ran'lar tarafından yenilmiştir. Yue Ju'nün bir oğlu¹⁵⁶ kuzey Qi'lere gitmiş ve onlara sığınmıştır. Bunca hadisenin, olayların

---

¹⁵³ Ba Li Ya (跋立延)

¹⁵⁴ Xinjiang, Bo Luobo (新疆 罗布泊'da bulunan Pu Lei gölü kuzeyi, (Pu Lei Hai Bei 蒲类海北).

¹⁵⁵ Xuan Wei generali (宣威将军)

¹⁵⁶ Yue Ju'nün Kuzey Qi'lere sığınan oğlunun adının “Qu bin” olması ile ilgili

yaşandığı bu yarım yüz yıl Chi Le'ların iç hızlıca değişen dönemdir. Kabile liderin zenginliği biriktirildiği için halkların uçlaşmasına ve beyliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dolayısıyla köle sistemi kurulmuştur. Ayrıca Rou Ran'larla durmadan savaştıkları için halkları zor durumlarda, toplum sağlamda değildir. Ayrıca beylikler arası birbirine yarıştıkları için hükümdar sağlam olamazdı. Ama kabile sisteminde babadan oğluna geçen kralın ortaya çıkması, yine de toplumun geliştiği sayılır.

Chi Le halkları yüksek tekerlek arabalar kullanmıştır. Geniş bozkır, topraklarda çobanlık yapmışlardır. Doğanın içinde büyüdüğü için karakterleri iyimser ve şarkı söylemeyi severler. Dans edebilen ve şarkı söyleyebilen ırktır. Bayramlarda onlar Qiong Lu (穹庐) önünde oturup gün boyunca içerler. Son baharlarda inekler ve atlar iyi büyüdüğü zaman büyük bir festivalde dua ederler. O zamanlarda hayvanları kesip, kemikler odun olarak yanar. İnsanlar ya erkek ya kadın, ya yaşlılar ya çocuklar hep bıçaklarını çıkarıp dans ederlerdi. Ata binip dolanı, yüksek sesle şarkı söylerler, çok mutlulardır. 5. yüzyıl ortasında Kuzey Wei'lerin hükümdarı (文成帝) sınırları kontrol etmeye geldiğinde tesadüfen karşılaşmıştır.

---

bakınız 中国北方民族关系史; Çin Kuzey Uluslarının İlişkeleri Tarihi; 1985; s 137.;
“Xiong Victor Cunrui”nin “Historical Dictionary of Medieval China” Scarecrow yayınevi, Lanham,Maryland. Toronto. 2009

“五部高车合聚祭天、众至数万”¹⁵⁷

“beş bölgeden GaoChe’lar birlikte göğe dua ederler, on binlerce halk toplaşmıştır.”

Bu büyük bir olay Chi Le halkların cana yakın karakterlerine yansımıştır. Şimdiye kadar “Le Fu Shi Ji (乐府诗集) ” içinde hala bir Chi Le halk şarkısı vardır. “Chi Le nehri, Karanlık (Yin) dağında, gök kubbe’nin altında, adeta çadır gibi dört tarafını örter, gök masmavi, alan geniş, rüzgarda otlardan inekler ve koyunlar görünür.” Bu şiir capcanlı, süslü değildir ama çayırın doğar manzarasını belirlemiştir. Aynı zamanda Chi Le halkların saf ve cana yakın karakterlerini işaret etmiştir. Güneydeki hanedanlığın yumuşak aşk şarkısıyla belli bir karşıtı olmuştur. Okuyunca insanın içi rahatlatan bir anlam derinliğine sahiptir.

---

¹⁵⁷ Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书。高车传).

SONUÇ

M. S. II.'da Han Hanedanlığının son bulmuştur. Han Hanedanlığının son bulmasının ardından ile beraber Kuzey Çin coğrafyasında Xiong Nu'ların çöküşünden sonra, Çin'in kuzeyine geldikleri anlaşılan Toba'lar “ Beş Devlet (Barbar) Onaltı Krallık ” döneminde Kuzey Çin'de Shanxi bölgesinde merkezi Dai kenti olmak üzere küçük Dai (代, "I. Topa") hanedanı kurdular (315 - 376). Bu ilk hanedanlık 315 yılı ila 376 yılları arasında hüküm sürmüştür. 386 yılında yeniden yeniden devletlerini kurmuşlardır. Kurmuş oldukları bu devlet Kuzey Wei Devleti adı ile Çin coğrafyasına hükmetmiştir. Toba Dao, Toba Gui, Toba Hong, Toba Sı gibi hükümdarları başta olduklarında çok parlak ve başarılı dönemler yaşamışlardır.

Savaşçılıkları, at binme ve ok kullanmaktaki ustalıkları ile nam salmışlardır. Elde ettikleri güç ile bulundukları coğrafyayı bir araya getirmeye, birlik kurmaya çalışmışlar ve bunu başarmışlardır. Devlet öyle büyümüş ve nüfuz elde etmiştir ki 515 yılında başa geçen İmparatoriçe Hu kendi tebaası dışında Hindistan coğrafyasında bulunan Ak Hun devleti ile de ilgilenmiştir. Bunun sebebinde İmparatoriçe Hu'nun sadık bir budist olması sebebiyle yapmış olduğunu görüyoruz. Ancak bu budist akımı kültürel ve iki topluluk arassında gönül bağı olarak iyi bir gelişme olarak görülebilir. Ancak savaşçı ve göçebe kökenden gelen Toba Wei'ler (Kuzey Wei) Budizm'in en temel öğretisi ile öz benliklerini, Toba'ları Toba yapan en önemli özelliğin yitmesine yol açmıştır. Savaşçı ve göçebe olan bir ulus “ Hiçbir

canlıya zarar verme ” öğretisiyle en önemli özelliklerini yitirmiş ve Çinlileşmişlerdir.

Rou Ran hükümdarı Che Luhui döneminde Rou Ran’lar Kuzey Wei’lere çok katkı sağlamışlardır. Kuzey Wei’lere “ *at yetiştiriciliğinde, tilki derisi elde etmede yıllarca katkı sağlamışlardı* ”. Burdan da anlaşılacağı üzere Rou Ran’lar hayvan yetiştiriciliğinde ve bunun ekonomik anlamda kullanılması hususunda önemli bir bölge ve halk olduklarını görmekteyiz. Rou Ran’lar Kuzey Wei’ler için ilişkilerinin başladığı ilk yıllardan itibaren kimi zaman durulmuş kimi zamanda hız kazanmıştır. Che Luhui döneminde Rou Ran’ların Kuzey Wei’lere sağladıkları bu katkı iki tarafın karşılıklı ekonomik etkileşiminin artmasına ve iki taraf arasında ekonomik ilişkinin gelişmesine ve geliş gidiş sürmesine imkan sağlamıştır. Hükümdarları She Lun zamanında En parlak dönemlerini yaşamış olduklarını görüyoruz.

She Lun, “ Kağan ” ünvanını kullanan bir hükümdardır. Kağan, sıfatı Türk devletleri ve kabilelerince kullanılmış bir sıfattır. Ayrıca Wei Shu, RuRu bölümünden “ Doğu Hu’lardan bir soy ” olarak bahsedilmeleri soylarının Xianbei’ler ile aynı kökten geldiğine işaret etmektedir. Xiong Nu’ların yok olmalarının ardından Moğolistan topraklarında Xianbei’ler ortaya çıkmıştır. Xianbei’ler ile Doğu Hu’ların bağı olduğu hatta Xianbei’lerin Doğu Hu’ların soyundan geldikleri bilgisinden hareketle Rou Ran’larında, Xianbei’lerden aynı soydan geldiklerini düşünebiliriz. Birbirleriyle kültürel, askeri ve halklarının ilişkileri bağlamında etkileşim içinde

oldukları kanaatine varmamız hiç de zor olmamaktadır.

Gao Che'lar kökenleri itibariyle Ding Ling'lere bağlanmaktadır. Türkçe'nin ilk hallerini kullandıkları yönünde kanaat olan Ding Ling'lerri meydana getiren ilk kitlenin, Xiong Nu ve Xianbei'lerce asimile edildikleri düşünülmektedir. Dokuz Türk halkından oluşmaları, Türkçe konuşmaları gibi özelliklerinden hareketle Türk oldukları veya olabileceklerini yönünde ki kanaatimizi kuvvetlendirmektedir. El işçiliğindeki ustalıkları, araba üretimleri, demir işlemedeki ustalıkları ile nam salmışlardır. Tarihi kayıtlarda dahi bu özellikleri ile geçmişlerdir. Ayrıca demir işleme ile özdeşleşmiş olan Türk'ler ile ortak bir noktalarıdır. Üretim yetenekleri ve ürettikleri malzemelerin işlevi yönünden düşündüğümüzde de çevre topluluklara, boy ve kabilelere katkı sağlamışlardır. Özellikle Rou Ran'lar ile at yetiştirme, kıyafet, yedikleri ve içtikleri vs. gibi hususlarda ortak yönleri çok fazladır.

Tüm bunlardan hareketle Toba'ların Rou Ran'larla, Rou Ran'ların Gao Che 'larla (Chi Le veya Tiele'larla, ki bu isimler çeşitli dönem veya kabilelerin verdikleri isimler olarak farklılık göstermiştir) olan ortak yönleri ve ortak soydan geldikleri yönündeki kaynaklar bizim için çığır açıcı niteliktedir. Aynı topraklarda yaşamış ve ortak bir geçmişe sahip olmuşlar, birbirleriyle savaşmış, çekişmiş olsalar da birbirlerine siyasi,askeri, kültürel ve insan kaynağı ve daha birçok hususta katkı sağlamışlardır.

Toba, Rou Ran ve Gao Che'lar göçebe ve savaşçı kültürden gelmekte olduklarını, ayrıca soyları itibariyle aynı kökten geldikleri ve Türk'lerin atası olduklarını düşünmekteyiz.

BATI HAN DEVRİNDEN - TANG DÖNEMİNE KRONOLOJİK LİSTE

Batı Han (206 M.ö.–M.s. 8)

Xin (M.S. 9–23)

Doğu Han (M.S. 25–220)

Üç Krallık (220–280)

Cao-Wei (220–266), Shu (221–263), Wu (222–280)

Altı Hanedanlık (229–589)

Wu, Doğu Jin, Liu-Song, Qi, Liang, ve Chen

Batı Jin (266–316)

Doğu Jin (317–420)

Güney Kuzey Hanedanlıkları Dönemi (420–589)

Güney Hanedanlıkları

Liu-Song (420–479), Qi (479–502), Liang (502–557), Chen

(557–589)

Son Liang (555–587)

Kuzey Hanedanlıkları

Kuzey Wei (386–534)

Doğu Wei (534–550), Batı Wei (535–556)

Kuzey Qi (550–577), Kuzey Zhou (557–581)

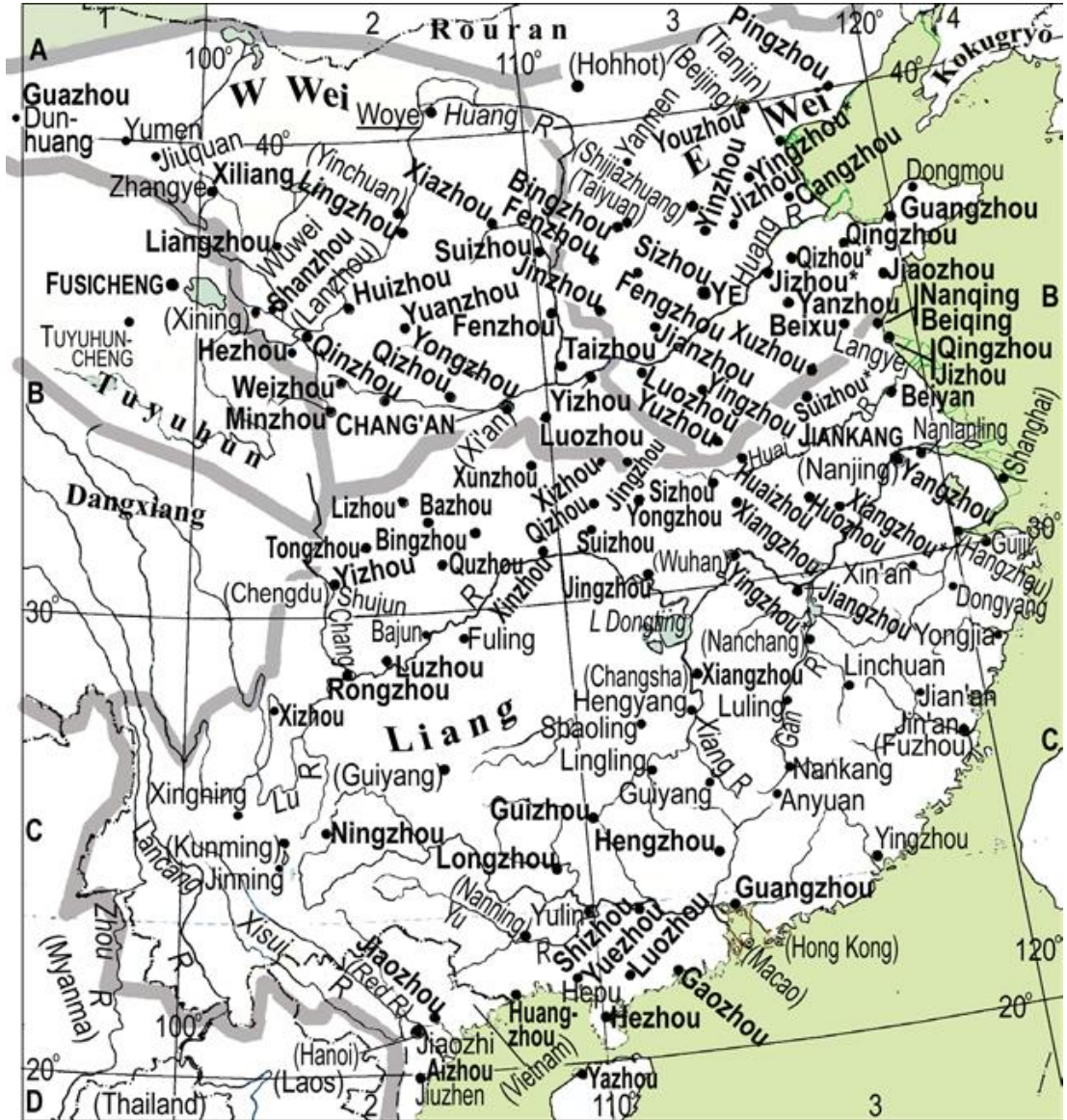
Sui (581–618)

Tang (618–907)

EKLER

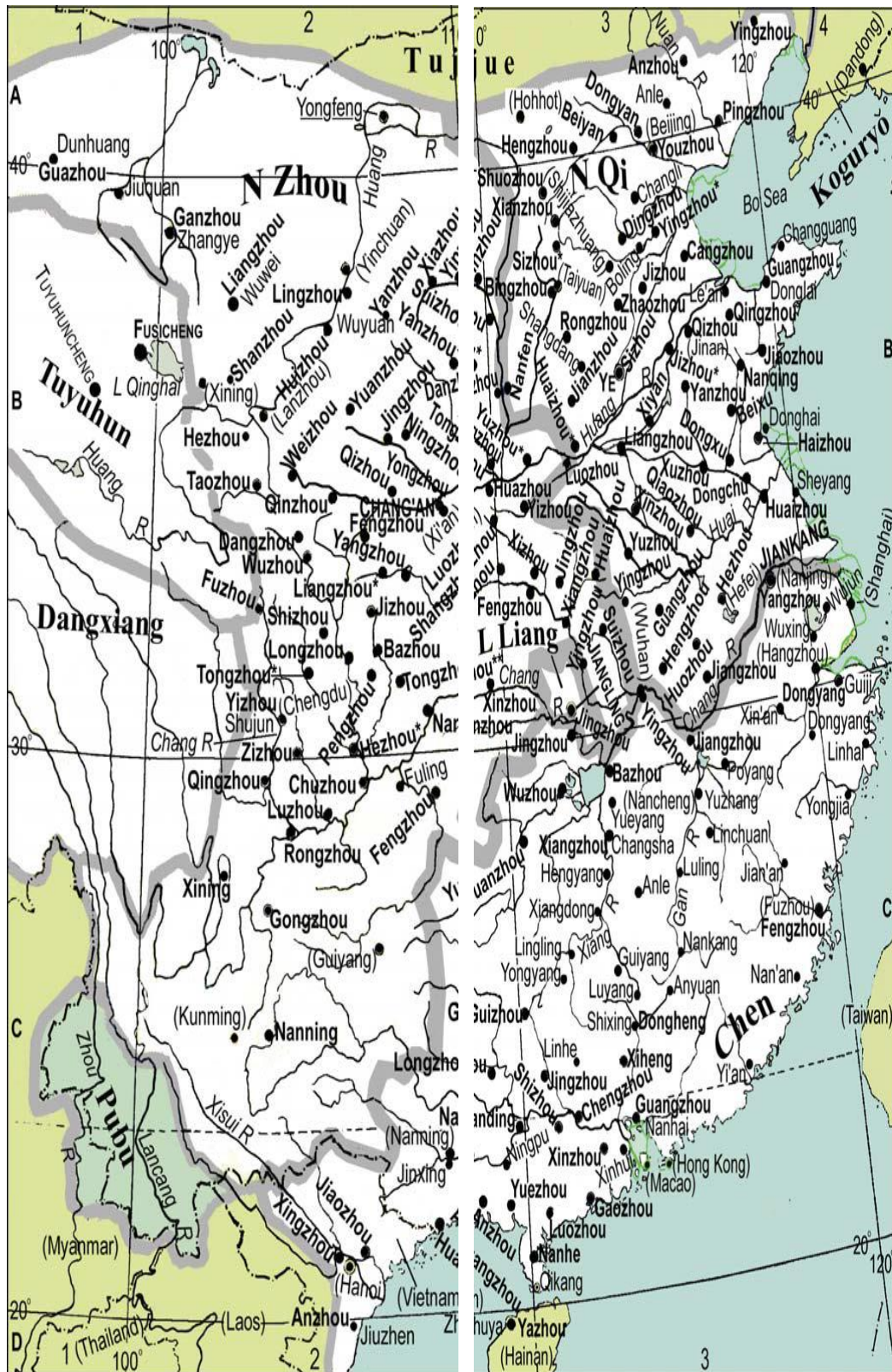

Rou Ran, Qi ve Kuzey Wei'ler, M.S. 497, (Kaynak : WEST, Barbara A. ,
 “ Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania ”, 2009, syf, 22).

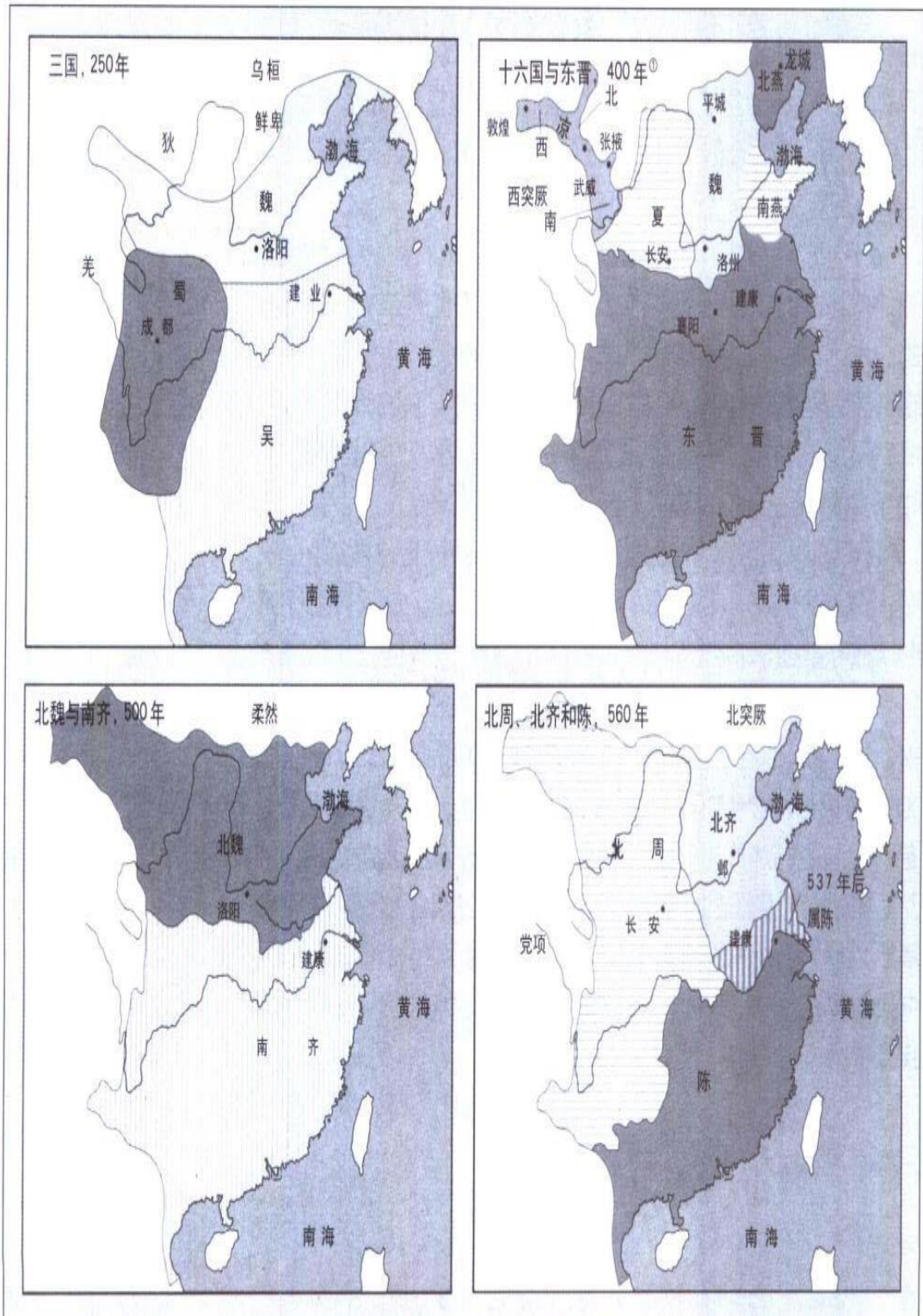
Rou Ran, Liang, Doğu Wei, ve Batı Wei, M.S. 546, (Kaynak : WEST, Barbara A. ,

“ Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania ”, 2009, syf. 23).

Tu Jüe, Chen, Kuzey Qi, ve Kuzey Zhou'lar, M.S. 572, (Kaynak: WEST, Barbara

A. , “ Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania ”, 2009, syf. 23).

M.S. 250'den 560 yılları arası Toba, Rou Ran ve Gao Che'ların yaşadıkları bölge. Kaynak: EBREY, Patricia Buckley, LIU,

Kwang-ching; "The Cambridge Illustrated History of China", Cambridge University Press, 1999.syf. 61

KAYNAKÇA

DIEN, Albert E. , “ **State and Society in Early Medieval China** ”, Stanford University Press, 1991.

EBERHARD, Wolfram., “**Toba’lar Etnik Bakımından Hangi Zümreye Girer?’**”, AÜ DTCTF Dergisi, I, 2, 1942, s. 19-30.

EBERHARD, Wolfram, “ **Çin’in Şimal Komşuları** ”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, ANKARA, 1996

EBERHARD, Wolfram, “ **Çin Tarihi** ”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, ANKARA, 2007

EBERHARD, Wolfram, “ **Uzak Doğu Tarihi** ”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, ANKARA, 2010

FANGYI, CHENG, **Archivum Eurasiae Mediaevi**, edited by, Th. T.

Allsen, P. B. Golden, R. K. Kovalev and A. P. Martinez, 19, 2012, “**The Research On The Identification Between Tiele (鐵勒)**”, And The Oyuric Tribe, 81.

GROUSSET, Rene; “ **Stepler İmparatorluğu: Attila, Cengiz Han, Timur** ” / Rene Grousset; tercüme Halil İNALCIK, yayına hazırlayanlar Ertuğrul Tokdemir, Mustafa Dönmez, Türk Tarih Kurumu Yayınları, ANKARA, 2011.

KAFESOĞLU, İbrahim; “ **Türk Milli Kültürü** ”, Ötüken Neşriyat A.Ş. İSTANBUL, 2010

LEWIS, Mark Edward, China Between Empires; “ **The Northern and Southern Dynasties** ”, Harvard University Press, United States of America, 2011.

LEWIS, Mark Edward; “ **China’s Cosmopolitan Empire: The Tang Dynasty** ”, Harvard University Press, United States of America, 2011

ONAT, Ayşe, “ **Çin Kaynaklarında Türkler: Han Hanedanlığı Monografisi, 94 A/B: Hsiung- nu (Hun) Monografisi** ”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, ANKARA, 2004.

EBREY, Patricia Buckley, LIU, Kwang-ching; “ **The Cambridge Illustrated History of China** ”, Cambridge University Press, 1999.

TAŞAĞIL, Ahmet, “ **Töles Boylarının Stratejik Önemi (6. ve 7. yüzyıllar)**”,

FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Sayı: 3, 2014.

TAŞAĞIL, Ahmet, **Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları: M. Ö. III-**

M.S. X. Asır, Türk Tarih Kurumu Yayınları, ANKARA, 2004.

TAŞAĞIL, Ahmet, “ **Göktürkler I - II -III** ”, Türk Tarih Kurumu Yayınları,

ANKARA, 2014.

Yulong Wang, Bowen Kou, “ **Rou Ran Araştırmaları Özeti** ”, Dalian

Üniversitesi Dergisi, Dalian Üniversitesi, Kuzeydoğu Araştırmaları Merkezi,

Ekim 2014, sayı 35/ 5, (王禹浪, 寇博文, “ 柔然研究综述 ” (大 连 大 学

学 报, 大连大学 中国东北史研究中心, 辽宁 大连, 第35 卷 第5 期 大 连

大 学 学 报 Vol.35 No.5, 2014 年10 月)

XIONG, Victor Cunrui, “ **Historical Dictionary of Medieval China** ”, Scarecrow

Press, 2008

Wei Shu, Gao Che Zhuan (魏书, 高车传)

Wei Shu, Ru Ru Zhuan (魏书。蠕蠕传)

WEST, Barbara A. , “ **Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania** ”, 2009

SCHIROKAUER Conrad; BROWN Miranda; LURIE David; GAY Suzanne;

A Brief History of Chinese and Japanese Civilizations , Wadsworth
Publishing, 2012

“ Zhong Guo Beifang Minzu Guanxi Shi ”, Quan Wai Xue Chubanshe, Temmuz
1987.

任耕耘, 浅析《魏书》中的柔然形象, (黄山书社, 安徽合肥 2 3 0 0 7 1)

安徽农业大学学报 (社会科学版) 2 0 1 3 年 1 1 月第 2 2 卷第 6 期

启发, 张, 北朝民族的迁徙及其路线研究, 大学届硕士学位论文, 太原、山西

Haziran 2008.

田建平, 略论柔然与北魏的关系, 内蒙古大学学报(哲学社会科学版) 一九/ 又

六年第三期, syf. 107

莉, 蒋, 北方游牧民族官号研究, “—以柔然、突厥、回纥为例 ”, 西北大学、

硕士学位论文, 二〇一三年.

ÖZET

Üç Devlet'in (San Guo – 三國) yıkılmasının ardından Çin'in kuzeyinde birçok kabile ve şehir devleti ortaya çıkmıştır. M.S. III. - V. asırlar arası dönem yeni devletlerin, kabilelerin, göçebe toplulukların, sürekli göçlerine, birbirleriyle bütünleşmelerine ve savaşlarına sahne olmuştur. Dünya tarihinin en köklü kültürlerinden birine sahip olan Çin'in, tarihi kayıtları ve belgelerinden yola çıkarak Türk Kültürü ve soyu ile kuzeyli göçebe toplulukların bağlarını ortak yönleri ve birbirleriyle ilişkilerini ele almaya çalıştık. Çin tarihinin pek çok devrinde Türk'lerin izine rastlayabiliriz. Sinoloji ve Türk tarihi araştırmaları için çok zengin olan Çin Tarihi içerisinde çok önemli ve tarihe ışık tutacak izler taşıyan “ Güney – Kuzey Hanedanlıkları – 南北朝 ” döneminde kuzeyde yarı göçebe, yarı yerleşik üç kabile devletini üzerinde çalışmamızı hazırladık. Bunlar Toba (Toba Wei), Rou Ran, ve Gao Che'lardır. Bunlar kimi zaman birbirleriyle savaşmışlar, anlaşmışlar ve evlilik anlaşmaları yapmış, akrabalık kurmuşlar ve bu sayede sulh yolu aramışlar, kimi zaman da kültürel, askeri ve sosyal etkileşim içinde olmuşlardır.

ABSTRACT

After the demolishing of Three Kingdoms (三国), so many tribes and city states emerged in the north of China. Between III. - V. centuries, witnessed new states, tribes and nomadic societies, integrations, battles and constant migrations. As one of the most deep rooted history of the world, based upon these records we have aimed to search the relation of northern nomadic societies, relations with each other and their common points with Türk culture and its descents. In many times of Chinese history, we can encounter the trace of Turks. We have prepared our thesis on Northern and Southern Dynasties term Türks. This period is rare mentioned and a little bit effaced a period. But this period is very important and because of having flashing traces about Türks and their history. We have prepared our thesis on Toba (Toba Wei), Rou Ran and Gao Che. Sometimes they battled, sometimes compromised and made marriage agreements, established line of descent and by means of this, they searched for the way peace. And some time they were in interactions by means of culture, military and socially.